

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra religionistiky a filosofie

**Světová náboženství z pohledu
Buddhismu Diamantové cesty:**

Působení Ole Nydahla v České republice

Bakalářská práce

Autor práce: Vít Ronovský
Vedoucí práce: Mgr. Martin Fárek, Ph. D.

2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31. 3. 2009

.....
Vít Ronovský

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vít RONOVSKÝ**

Studijní program: **B6101 Filozofie**

Studijní obor: **Religionistika**

Název tématu: **Světová náboženství z pohledu Buddhismu Diamantové cesty.**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Důkladná rešerše zdrojů (včetně cizojazyčných), kontaktovat české představitele a udělat s nimi rozhovory k tématu.
2. Nastínit v úvodní části práce místo organizace v tibetském buddhismu.
3. Na základě srovnání pramenů a literatury, a také vyjádření v rozhovorech, usilovat o vystižení specifičnosti sebepojetí členů Diamantové cesty, jak ve vztahu k jiným podobám tibetského buddhismu, tak i ve vztahu k jiným tradicím.
4. Pokusit se postihnout hlavní a často opakovaná témata, která se v učení představitelů organizace objevují v souvislosti s jejich postojem a hodnocením jiných náboženství a tradic.
5. V závěru analyzovat, jakou roli a váhu mají zjištěné postoje a hodnocení „těch druhých“ v utváření vlastní identity členů Diamantové cesty.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Nydahl, Ole. **Jak se věci mají**. Brno: Bílý deštník, 2005. 94 s. ISBN 80-239-2497-4.

Nydahl, Ole. **Moje cesta k lamům**. Brno: Bílý deštník, 2005. 260 s. ISBN 80-239-5351-6.

Lehnert, Tomek. **Darebáci v rouchu**. Praha: Diamantová cesta, 2000. 324 s. ISBN 80-238-5137-3.

Buddhovy rozpravy, sv. 1 [z pálijštiny přel. Miroslav Rozehnal]. Praha: DharmaGaia, 1994.

Kropáček, Luboš. **Islám a Západ**. Praha: Vyšehrad, 2002. 197 s. ISBN 80-7021-540-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Martin Fárek, Ph.D.
Katedra religionistiky a filosofie

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

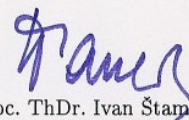
31. března 2009



prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.



doc. ThDr. Ivan Štampach

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Chtěl bych poděkovat svému konzultantovi Ph. D. Martinu Fárkovi za jeho pomoc a problematizaci mých konceptů, která mě nutila se do věcí vždy ponořit ještě o něco hlouběji.

Dále bych rád poděkoval všem, kteří si mou práci přečetli a vyjádřili svou kritiku.

Mé největší poděkování patří přítelkyni, jejíž trpělivost s mými probděnými nocemi si skutečně zaslouží obdiv.

SOUHRN

Dánský učitel tibetského buddhismu lama Ole Nydahl je vůdčí postavou celosvětového společenství Buddhismu Diamantové cesty linie Karma Kagjü na Západě a kontroverzní osobností především vzhledem k jeho nevybíravým kritikám na adresu islámu, ale také jiných světových náboženství. Cílem této práce je částečné zmapování a uchopení pohledů na světová náboženství z perspektivy členů náboženské společnosti Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü v České republice. Tématem první a druhé kapitoly je původ této linie v kontextu vadžrajány a rozvoj Buddhismu Diamantové cesty v ČR. Třetí a čtvrtá kapitola je věnována sebepochopení této náboženské společnosti a jejímu vztahu jiným směrům buddhismu a ostatním světovým náboženstvím (indické tradice, židovství, křesťanství, islám). Poslední kapitola pak nahlíží na tendence k negativnímu sebevymezení skupiny v souvislosti s konstrukcí osobní náboženské identity členů. Pokouší se také analyzovat hlubší příčiny těchto tendencí a funkce negativního sebedefinování pro sociální organismus tohoto nového náboženského hnutí.

KLÍČOVÁ SLOVA

západní buddhismus; Diamantová cesta, Ole Nydahl; islám; nové náboženské hnutí

ABSTRACT

Lama Ole Nydahl the Danish teacher of the Tibetan Buddhism is the leading person of global fellowship Diamond Way Buddhism Karma Kagjü lineage in the West and controversial personality especially because of his censure on the address of Islam and also other world religious traditions. The aim of this project is to partly map and look over the view on the world religions from the perspective of members of the Diamond Way Buddhism Karma Kagjü lineage in the Czech Republic. The theme of the first and the second chapter is background of this lineage in the context of vajrayana and progress of the Diamond Way Buddhism in the Czech Republic. The third and the fourth chapter is devoted to self-understanding of this religious group and its relationship to other Buddhist traditions and to the rest of world religions (Indian traditions, Judaism, Christianity, Islam). Then the last section examines tendencies to negative self-definition of the group in connection with the construction of member's personal religious identity. This section also attempts to analyze deeper causations of this tendencies and functions of the negative self-definition for the social organism of this new religious movement.

KEY WORDS

western Buddhism; Diamond Way; Ole Nydahl; Islam; new religious movement

ÚVOD	- 9 -
1. PŮVOD A ŠÍŘENÍ ŠKOLY KARMA KAGJŮ	- 12 -
1.1 Tibetský buddhismus.....	- 12 -
1.2 Škola Karma Kagjü	- 14 -
1.3 Lama Ole Nydahl	- 15 -
2. CHARAKTERISTIKA NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI BUDDHISMUS	
DIAMANTOVÉ CESTY	- 19 -
2.1 Vývoj Buddhismu Diamantové cesty v ČR.....	- 19 -
2.2 Metody praxe	- 22 -
2.3 Pozice lamy Ole Nydahla	- 23 -
3. SEBEPOJETÍ SPOLEČNOSTI	- 27 -
3.1 Interpretace buddhismu	- 27 -
3.2 Chápání vadžrajány a ostatních tradic.....	- 30 -
3.3 Západní fenomén jóginství	- 35 -
4. POHLED NA OSTATNÍ SVĚTOVÁ NÁBOŽENSTVÍ	- 40 -
4.1 Náboženství víry	- 40 -
4.2 Indické tradice.....	- 42 -
4.3 Židovství.....	- 44 -
4.4 Křesťanství.....	- 45 -
4.5 Islám	- 46 -
4.5.1 Pohled lamy Ole Nydahla.....	- 46 -
4.5.2 Pohled českých učitelů	- 50 -
4.5.3 Názory mezi členy společnosti	- 52 -
4.6 Dílčí závěr.....	- 58 -
5. NÁBOŽENSKÁ IDENTITA VE VZTAHU K UCHOPOVÁNÍ JINÝCH	
NÁBOŽENSKÝCH TRADIC	- 60 -
5.1 Negativní sebevymezení jako implicitní náboženství	- 60 -
5.2 Příčiny a funkce negativního sebevymezení.....	- 65 -
ZÁVĚR	- 73 -
BIBLIOGRAFIE	- 76 -
PŘÍLOHY.....	- 83 -

ÚVOD

V této práci se zaměřím na zmapování a uchopení pohledů na světová náboženství z perspektivy členů náboženské společnosti Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü v České republice. Dánský učitel tibetského buddhismu a na Západě vůdčí postava celosvětového společenství Buddhismus Diamantové cesty lama Ole Nydahl je kontroverzní osobností především vzhledem ke svým nevybíravým kritikám na adresu islámu, ale také jiných světových náboženství. S přihlédnutím k nemalé aktivitě některých jeho českých následovatelů na tomto poli se nabízejí dvě hlavní otázky, o jejichž zodpovězení se v práci pokusím: Proč má skupina tendenci se vůči okolí, resp. jiným náboženským tradicím, vymezovat negativně a jakou souvislost má v České republice tento proces se samotnou osobností Nydahla. Mou pracovní hypotézou je názor, že se jedná o záležitost úzce spojenou s konstrukcí osobní náboženské identity členů této společnosti.

V práci se nejdříve pokusím nastínit místo této školy v tibetském buddhismu a popsat historii jejího šíření na Západě v souvislosti s postavou lamy Ole Nydahla. Ve druhé kapitole se dále budu zabývat základní charakteristikou této náboženské společnosti v České republice, metodami praxe i pozicí Ole Nydahla v jejím rámci. V další kapitole budu pokračovat sebepojetím společnosti ve vztahu k buddhismu jako takovému i jeho různým směrům a pokusím se o vystižení jeho specifčnosti na konceptu jóginství. Analýzu pohledu BDC na světová náboženství provedu v kapitole čtvrté, v poslední kapitole se pak podíváme na příčiny a souvislosti tendencí k negativnímu sebevymezení v rámci BDC. Vzhledem k tomu, že analýza příčin a funkcí negativního sebevymezení v rámci skupiny představuje hlavní téma této práce, budu se těmto záležitostem částečně věnovat i v průběhu celé práce.

Tématem se v České republice dosud nikdo z odborníků výhradně nezabýval. Při jeho zpracování jsem však výrazně využil dizertační práce Richarda Grófa, Ph. D. *Motivácia k náboženskej činnosti v buddhistickej skupine Diamantová cesta* (obhájena roku 2009 na Ústavu religionistiky Masarykovy univerzity v Brně) a odborného posudku na náboženskou společnost Buddhismus Diamantové cesty (v práci budu používat jednoduchou zkratku „BDC“) PhDr. Zdeňka Vojtíška nazvaného *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR* (posudek byl vypracován roku 2006 na žádost Odboru církví

Ministerstva kultury ČR). U nás se tomuto tématu věnovali také částečně Mgr. Jitka Cirklová a Mgr. Olga Kousalová. Ze zahraničních autorů se BDC věnuje Abraham Zablocki z Emory University, bohužel se mi ho však nepodařilo kontaktovat ani získat některý z jeho textů.

Tato práce je založena na kvalitativním terénním výzkumu, který jsem prováděl od srpna 2008 do února 2009, a na analýze dostupných zdrojů informací (přednášky, knihy, články, rozhovory atd.). Je tedy zasazena do kombinace vzájemně se prolínajících teoretických rámců fenomenologicko-filosofického a sociologicko-antropologického, v první kapitole však užívám také perspektivy historie a v poslední psychologie.

Kvalitativní terénní výzkum se skládal z osobních polostrukturovaných rozhovorů a případně doplňující emailové korespondence s deseti členy BDC ve věku od 25 do 45 let (průměrný věk 31 let), dvěma učiteli a z elektronických interview se dvěma bývalými členy BDC (průměrná délka praxe u BDC 5,5 let). Rozhovor se skládal ze 14 základních otázek rozdělených do třech částí a nachází se v příloze. V první části jsem se dotazoval, zda se respondent považuje za člena BDC, jak a kdy se k tomuto společenství dostal a koho považuje za svého hlavního učitele. Ve druhé se otázky týkaly postoje k jiným směrům buddhismu a jiným náboženstvím, a v poslední se jednalo zejména o pohled dotazovaného na hodnocení a prezentaci islámu lamou Ole Nydahlem. U bývalých členů budu analyzovat pouze poslední část rozhovoru, která je z hlediska tématu práce pro výzkum relevantní. Jména všech dotazovaných byla z důvodu zachování jejich anonymity změněna.

Pro účely této práce budu vycházet z Waardenburgova hermeneutického modelu náboženství, podle něhož je náboženství možné nahlížet jako systém znaků, které slouží k orientaci lidského myšlení a jednání a které získávají svůj význam interpretací v čase. Takto široká definice totiž zahrnuje prostor pro koncept implicitního náboženství, jemuž se v práci budu věnovat. Buddhismus Diamantové cesty zde považuji za nové náboženské hnutí, tedy za relativně nový „systém znaků“ či „symbolický svět“ charakterizovaný silnou pozicí charismatického zakladatele a rozvojem organizace.

S Buddhismem Diamantové cesty jsem se dostal do kontaktu poprvé na přednášce na podzim roku 2005. Po absolvování první přednášky lamy Ole Nydahla v říjnu téhož roku v Hradci Králové a zahájení studia religionistiky v roce 2006 jsem

začal pozorněji vnímat pro buddhismus nezvykle ostrou rétoriku zvláště vůči islámu a později se rozhodl okolnosti a příčiny tohoto vymezování reflektovat odborně. Mám několik přátel v praktikujících i bývalých praktikujících BDC a v průběhu terénního výzkumu jsem se pokoušel o maximálně možný participativní přístup (například jsem se účastnil meditací, nepřijal jsem však útočiště). Buddhismus obecně považuji za sympatický duchovní systém.

1. PŮVOD A ŠÍŘENÍ ŠKOLY KARMA KAGJŮ

V této kapitole si stručně shrneme jak historii tibetského buddhismu a jeho globalizace, tak vývoj školy Karma Kagjü. Podíváme se také na samotnou vedoucí osobu této linie na Západě, dánského učitele lamu Ole Nydahla, který zajistil rozšíření učení na Západ.

1.1 Tibetský buddhismus

Tibetský buddhismus¹ je specifickou formou Buddhova učení, kterou podle tradice přinesl indický učitel Padmasambhava (Guru rinpoče) za vlády krále Thissong Decäna v 8. století (období ngadar) z Indie do Tibetu. Legenda dále říká, že si Padmasambhava „podrobil“ místní božstva bönu², včlenil je do buddhistického pantheonu a založil nejstarší školu tibetského tantrického buddhismu Niňgmapu. Z indického buddhistického tantrického směru³ pěstovaného zejména v klášteře Nálanda tak vzniká syntézou s tradičním místním náboženstvím bönu zcela nové pojetí buddhismu, chápané jako rychlá, avšak bez pomoci učitele a jeho osobní iniciace či transmise⁴ také nebezpečná cesta. Hlavními znaky tohoto směru je časté užívání manter, některé jógické aspekty, vizualizace bódhisattvů a jidamů, jantry a mandaly, mudry,

¹ Někdy zván také vadžrajána (Diamantové vozidlo či Vozidlo hromoklínu), mantrajána, lamaismus (starší, spíše pejorativní označení), severní či tantrický buddhismus.

² Bönu lze zjednodušeně označit za specifickou tibetskou formu asijského šamanismu s kultem přírodních sil, duchů nebe a země, hor a lesů, jezer a řek.“ J. Kolmaš a kol., *Svět tibetského buddhismu*, Praha: Slovart, 1996, s. 143.

Samotný bönu je však problematickým západním konceptem, výraz „bönu“ v tibetštině totiž znamená dharmu (čhö), a tak je téměř nemožné ho odlišit od buddhismu. Nelze vždy ani přesně určit směr, ve kterém spolu „tradiční tibetské náboženství“ s importovanou tantrickou naukou interagovali. Původně „bönistickou“ naukou je však pravděpodobně dzogčhen (Velká dokonalost), který sdílí také „Stará škola“, Niňgmapu. D. Berounský. „Bönu“ [předneseno 2007-05-10], *Dějiny náboženství II* [LS 2007], KRF, Univerzita Pardubice.

³ Tantrická náboženská kultura je svým původem „hinduistická“ a buddhistická tantra tak mohla být odvozena ze šivaistických zdrojů. G. Flood, *An Introduction to Hinduism*, Cambridge: Cambridge University Press, 1996, s. 158.

Indická buddhistická tantra byla také ovlivněna rozvojem mahájány (Velkého vozidla) v průběhu prvních století po Kristu. Zmíňme zde alespoň základní charakteristické prvky tohoto posunu – koncept bódhisattvovství a pradžňá-paramitá sútry, jejichž studium má vést k nahlédnutí nově pojaté prázdnoty (šünjatá).

⁴ Tento důraz je založen na představě „přenosu učitelovy osvícené mysli“. „Přenos“ či „předání“ v zásadě vytváří linii, která podle tradičního učení sahá až k samotnému Gótamovi Buddhovi. Učitel (skt. guru, tib. lama) je v tibetském buddhismu často chápán jako „čtvrté útočiště“.

různé techniky pro transformaci lidské sexuality a v neposlední řadě je to také tradice vyhledávání tulkuů neboli vědomých převtělců.

Druhá vlna šíření buddhismu v Tibetu se odehrála v 11. století (období čhidar) s příchodem indického mudrce Atíši, jehož žáci následně založili nové linie Kadampa („Škola ústní tradice“) a Sakjapa („Škola šedé země“). Škola Kagjüpa („Tradice ústního předávání“) byla založena počátkem 12. století Gampopou a nejmladší a dodnes v Tibetu nejrozšířenější školu Gelugpa („Škola vzorné ctnosti“), která následně vstřebala též Kadampu, založil v 15. století Conghapa.

Vývoj těchto tradic však nelze příliš idealizovat. Je zcela zřejmé, že posledních 12 století tibetské historie bylo poznamenáno téměř nepřetržitým, někdy i násilným střetáváním v boji o moc nejen mezi vládci, ale i mezi příslušníky a přívrženci jednotlivých škol včetně bönu.⁵ Z tohoto zápasu nakonec vyšla v 17. století vítězně dnes nejznámější Gelugpa poté, co Sönam Gjamccho získal jako první od mongolského vůdce chána Altana roku 1578 titul dalajlama⁶ a byl tak znovuustaven výhodný svazek „patron-lama“ mezi mandžuskými císaři a dalajlamy.⁷

Zcela nový a historicky bezprecedentní věk tibetského buddhismu nastává s čínskou anexí Tibetu v roce 1959, která vedla k masovému exodu Tibetanů (především vzdělaných mnichů) včetně XIV. dalajlamy Tändzin Gjamccha do Indie, Nepálu a dalších zemí. Tibetští lamové přesto neměli v úmyslu misianizovat západní svět a byli překvapeni příchodem mnoha západních žáků se zájmem o studium buddhismu u učitelů, jako například 16. Gjalwa karmapa, Kalu rinpoče, Dilgo Khjence rinpoče, lama Ješe nebo Thubten Zopa rinpoče.⁸ A tak i navzdory útlaku buddhistického náboženství a kultury v Tibetu (zvláště za čínské „kulturní revoluce“) samotná tibetská kultura nejenže nezanikla, ale globalizovala se, zaujala místo význačného prvku v politice globálního světa a tibetský buddhismus se od 80. a 90. let minulého století stává nejoblíbenější podobou buddhismu na Západě i u nás.

⁵ „Tibetská historie i historie dalších buddhistických zemí v Asii ukazuje, že stejně jako křesťanství, islám nebo hinduismus, tak i buddhismus byl, je a pravděpodobně i bude zneužíván vládnoucími nebo vládyčtivými jednotlivci a skupinami. Jménem buddhismu bylo vedeno mnoho krvavých bojů po celé Asii. Toto zneužití buddhismu (stejně jako křesťanství či islámu) mnozí buddhisté a příznivci buddhismu neradi přiznávají a raději přejímají nepravdivé tvrzení, že ve jménu „mírumilovného buddhismu nikdy nebyly vedeny žádné války.“ L. Sklenka, „Tibetský buddhismus bez růžových brýlí“. *Dingir* 7/4 (2004), 122-125:122.

⁶ Sönam Gjamccho byl však uznán zpětně jako již třetí inkarnace dalajlamy. První lama, který získal posmrtně titul dalajlama, byl Gendündub (1391-1474), jeden z nejvýznamnějších žáků Congkhapy.

⁷ C. W. D. Žagabpa, *Dějiny Tibetu*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, s. 75.

⁸ G. Samuel, *Tantric Revisionings*, Surrey: Ashgate, 2005, s. 300-301.

To s sebou samozřejmě přináší také určitá rizika například v podobě znehodnocení některých základních prvků učení či od romantismu dosud přetrvávajícího druhu pozitivního orientalismu, který se ve 20. století podařilo úspěšně rozšířit především prostřednictvím hnutí New Age. Mýtus o Tibetu jako o nedotčené, tajemné, bájně zemi Šangri-la a jejích obyvatelích stále přetrvává a sami Tibetané se stali jeho vězni. To je v současné době způsobeno pravděpodobně tím, že do exilu odešli hlavně představitelé „mnišského buddhismu“ (lamové a tulkuové) a lidová stránka tibetského náboženství tak byla zanechána v Tibetu. Tibetský buddhismus se tedy na Západě zjevil znovuzrozený a jaksi očištěný a vznikla tak zcela nová, tzv. „západní forma tibetského buddhismu“,⁹ diferenciovaná v různé školy odpovídající specifické osobnosti daného vedoucího lamy.¹⁰ Pokud se pokoušíme pochopit tuto novou formu buddhismu na Západě, je třeba ji vnímat právě v tomto kontextu.

1.2 Škola Karma Kagjü

Škola Kagjüpa (či Kagjü) se rozvinula v době oživení buddhismu v 11. století. U jejího vzniku stojí tibetský jógin Marpa Čhökji Lodö (1012-1097), žák slavného Náropy, který do Tibetu pravděpodobně přinesl vadžrajanovou meditační metodu mahámudry, tzv. Velké pečeti. Marpův tibetský žák Milaräpa Žäpa dordže (1040-1123) byl první, kdo si v Tibetu mahámudru osvojil, a kvůli inspirujícímu životnímu příběhu se stal známou a oblíbenou postavou tibetské kultury a náboženství. Jeden z jeho žáků, Gampopa Sönam Rinčhen (1079-1153), po smrti Milaräpy založil školu Dagpo Kagjü a svým působením podnítl vznik dalších podškol své linie včetně Karma Kagjü, kterou ve 12. století založil jeho žák, první karmapa Düsüm Khjenpa (1110-1193). Od druhého karmapy Karma Pakšiho se u Karma Kagjü poprvé objevuje tradice vyhledávání tulkuů (vědomých převtělenců) v následnické linii hlavních nositelů učení, jenž byla postupně adaptována všemi školami tibetského buddhismu.¹¹ Instituce tulkuů byla především politickým nástrojem, který nahrazoval dědičné právo a sloužil potřebě zachovat

⁹ L. Sklenka, „Tibetský buddhismus bez růžových brýlí“. *Dingir* 7/4 (2004), 122-125:125.

¹⁰ G. Samuel, cit. dílo, s. 310.

¹¹ Z. Ondomišiová, „Dějiny tibetského buddhismu“, *Dingir* 7/4 (2004), 119-122:121.

návaznost vůdcovství.¹² Škola Karma Kagjü tak později sehrála svou důležitou roli nejen v duchovních, ale i v politických dějinách Tibetu.¹³

V čele školy Karma Kagjü tedy stojí karmapa tradičně sídlící v klášteře Cchurphu v centrálním Tibetu. Je považován za tulku, osvícenou bytost, která představuje převtělení samotného bódhisattvy Avalókitéšvary a které je známo předchází i následující zrození (inkarnace). Na rozdíl od dalajlamy a pančhenlamy je karmapa Tibeťany vnímán pouze jako duchovní vůdce a hlavní představitel Karma Kagjü, jednoho z pěti směrů školy Kagjüpa. Po smrti XVI. karmapy Randžung Rigpā dordžeho (1924-1981) došlo v linii Karma Kagjü ke schizmatu, protože karmapa neoznačil svou následující inkarnaci. Lama Ole Nydahl, buddhismus Diamantové cesty a většina buddhistů na Západě v linii jednoho ze tří regentů XVI. karmapy, Žamar rinpočeho, nyní podporuje XVII. karmapu Thaje dordžeho (* 1983), který žije od roku 1994 v exilu v Indii (nyní v Kalimpongu v západním Bengálsku). Téměř všichni Tibeťané v Tibetu a naprostá většina tibetských exulantů jako XVII. karmapu uznává Orgjān Thinlā dordžeho (* 1985) uznaného XIV. dalajlamou,¹⁴ který v lednu 2000 za dramatických okolností také utekl do indického exilu. Podle Lubomíra Sklenky jsou počty příznivců jednoho i druhého karmapy na Západě přibližně vyrovnané s malou převahou stoupců Thaje dordžeho,¹⁵ která v současnosti společně s růstem počtu členů BDC pravděpodobně stoupá.

1.3 Lama Ole Nydahl

Ole Krogh Nydahl se narodil 18. března 1941 v dánské Kodani. Jeho rodiče byli středoškolský učitelé a spisovatelé. On sám vystudoval filosofii, angličtinu a němčinu na kodaňské univerzitě a své studium zakončil doktorandskou prací „Aldous Huxley and the Gratifying Vision“,¹⁶ v níž se zabýval Huxleyho knihou Brány vnímání.¹⁷ Šedesátá

¹² K. Datta, „Reincarnation and Politics in Tibet“ [online], *Bulletin of Tibetology*, 2000 [cit. 2009-01-23], URL: <http://www.thdl.org/texts/reprints/bot/bot_2000_01-03_01.pdf>, s. 3.

¹³ Z. Ondomišiová, cit. dílo, s. 121.

¹⁴ Dalajlama nikdy v minulosti karmapu nerozpoznával ani nevyhledával, mimo schválení XVI. karmapy XIII. dalajlamou. I o schválení tulkua autoritou dalajlamy bylo však žádáno až po uznání vlastním řádem. O. Kousalová, *Nedávný rozkol v tibetské buddhistické škole Karma-kagjü*, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008, s. 65.

¹⁵ L. Sklenka, „Tibetský buddhismus bez růžových brýlí“. *Dingir* 7/4 (2004), 122-125:125.

¹⁶ „Životopis“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-02-16], URL: <<http://www.lama-ole-nydahl.cz/zivotopis.htm>>.

léta prožil v duchu tehdejší kontrakultury do značné míry experimentováním s drogami, později také společně se svou budoucí ženou Hannah (1946 - 2007).¹⁸ Tato „divoká léta“ zavedla Nydahla například do severní Afriky, Libanonu, Afgánistánu, Nepálu a dalších zemí, odkud pašoval zlato, hašiš a další drogy do Dánska. Zejména díky těmto „cestovatelským aktivitám“ se tak mohl poprvé osobně seznámit s buddhistickým učením a jeho nositeli.¹⁹

Po svatbě s Hannah v květnu roku 1968 se Nydahlovi vydali na svou přelomovou manželskou cestu do Nepálu, kde v Káthmandú přijali útočiště u svého prvního buddhistického učitele Lobpöna Cechu rinpočeho²⁰. Jejich prvotní motivaci pro získání učení popisuje Nydahl takto: „V šedesátých letech jsme byli všichni trochu ulítlí. Očekávali jsme, že lamové budou létat prostorem. Stále jsme hledali něco magického, záhady, zázraky a podobně...“²¹

Záhy však Nydahlovi opustili „chemickou cestu“²² a o rok později se stali prvními evropskými žáky XVI. karmapy Rangdžunga Rigpā dordžeho, tehdejší hlavy školy tibetského buddhismu linie Karma Kagjü, a tři roky pak strávili v Himaláji studiem a praxí.²³ XVI. karmapa Nydahla roku 1972 pověřil zakládáním center linie

¹⁷ O. Nydahl, *Moje cesta k lamům*, Praha: Společnost Diamantové cesty, 1999, s. 8.

Spisovatel, filosof a mystik Aldous Huxley byl guruem celé alternativní kultury přelomu padesátých a šedesátých let včetně pozdějšího hnutí hippies. V knize Brány vnímání Huxley popisuje svou osobní psychickou a spirituální zkušenost po požití drogy meskalin.

¹⁸ „... Zakrátko se ke mně přidala i Hannah, a tak jsme tyto stavy vědomí mapovali společně. ... Začalo nás asi dvacet nebo třicet přátel, první soudržná skupina v severní Evropě. Zkoušeli jsme všechny drogy měnící vědomí, které se v té době objevily... Těla i mysli našich nejlepších přátel se hroutily, a my přitom stále věřili, že drogy lidem prospívají a dokáží jim něco objasnit. Dal bych vše za to, aby tu všichni staří přátelé byli dnes s námi. Většina z nich již však zemřela, obvykle hodně nepříjemným způsobem, a ti, kteří zůstali, jsou ztraceni ve vlastních soukromých světech... O. Nydahl, cit. dílo, s. 8-9.

¹⁹ O těchto svých zkušenostech včetně prvních kontaktů s tibetskými učiteli a naukou Diamantové cesty se Nydahl podrobně vyjadřuje v již citované knize *Moje cesta k lamům* (anglický originál *Entering the Diamond Way*).

²⁰ Zemřel v roce 2003.

²¹ O. Nydahl, „Buddha a láska: Rozhovor s lamou Ole Nydahlem v Těnovicích“, *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008), 10-15: 12.

²² Ole Nydahl strávil dokonce čtyři měsíce v dánském vězení za pašování drog. Hlavním elementem v opuštění této cesty však bylo uvědomění, že „kouření a duchovní rozvoj nejdou dohromady - to první mysl rozptyluje a druhé ji koncentruje“. O. Nydahl, *Moje cesta k lamům*, Praha: Společnost Diamantové cesty, 1999, s. 39, 96.

²³ Jedním ze základních učení linie, která XVI. karmapa svým západním žákům předal, byla též nauka Mahámudry („Velké pečeti“). „Životopis“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-02-16], URL: <<http://www.lama-ole-nydahl.cz/zivotopis.htm>>.

Podle svých vlastních slov byl pravděpodobně v tuto dobu tibetskými učiteli rozpoznán jako tulku, resp. inkarnace Ochránce. O. Nydahl, „Jaké to je...být buddhistou: Ochránce“ [rozhovor], *Yellow* 10 (2005): 52, URL: <http://www.bdc.cz/_media_files/my-v-mediich/yellow/phowa_yellow_10_2005-7.jpg>.

Karma Kagjü nejprve v Evropě, od roku 1980 i v USA a pak i v dalších částech světa.²⁴ Po karmapově smrti v roce 1981 přešla vedoucí úloha na Künziga Žamara rinpočeho, který již následujícího roku udělil Nydahlovi titul „lama“ a také ho požádal, aby předával praxi phowy západním a čínským žákům. Žamar rinpoče se také zasloužil o intronizaci karmapy Thinlä Thaje dordžeho, která proběhla za napjatých okolností 17. března 1994 v Karmapa International Buddhist Institute v Novém Dillí.²⁵ Lama Ole Nydahl a celé hnutí Buddhismus Diamantové cesty tedy nyní pracuje výhradně pod duchovním vedením a požehnáním XVII. karmapy Thaje dordžeho.²⁶ Do současnosti se tzv. týmu „TCHO“ (Tomek Lehnert, Catrin Hartung, Hannah a Ole Nydahlovi) podařilo rozšířit jejich pojetí tibetského buddhismu reprezentovaného 592 laickými centry do 44 zemí po celém světě.²⁷ Buddhisticke útočiště dal Nydahl podle Catrin Hartung zatím přibližně půl milionu lidí a šedesát až osmdesát tisíc lidí má phowu; počet opravdových praktikujících ve světě však odhaduje asi na dvacet tisíc.²⁸

Lama Ole Nydahl se již mnohokrát ocitl v pozornosti západních bulvárních médií i kritiků v souvislosti se svým poněkud hédonickým životním stylem vyjádřeným jeho zkratkou „hezké slečny a rychlá auta“.²⁹ Sám také na přednáškách často mluví o svých zkušenostech se seskoky padákem³⁰, rychlou jízdou na motorce či jinými adrenalinovými zážitky, které svým posluchačům též doporučuje. Pochybnosti u vnějších pozorovatelů často také vzbuzuje svým „otevřeným“ sexuální životem a vztahy se svými žákyněmi.³¹ Nejpřísnější výtkou k Nydahlovi vystupování pak bývá

²⁴ O šíření buddhismu linie Karma Kagjü na Západě pojednává Ole Nydahl v knize *Jízda na tygroví*, Brno: Bílý deštník, 2004, 448 s.

²⁵ O. Kousalová, *Nedávný rozkol v tibetské buddhisticke škole Karma-kagjü*, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008, s. 53.

²⁶ „17. Karmapa“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-02-16], URL: <<http://www.lama-ole-nydahl.cz/17karmapa.htm>>.

²⁷ „Lama Ole Nydahl“ [online], *Diamond Way Buddhism Worldwide* [cit. 2009-03-18], URL: <<http://www.diamondway-buddhism.org/default.asp?col=03&t=teachers.htm#LamaOleNydahl>>.

²⁸ C. Hartungová, „Večer otázek a odpovědí v rámci MLK v Těnovicích v červenci 2008,“ *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008), 40-45: 43.

²⁹ Z. Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Praha: Portál, 2004, s. 379.

³⁰ V červenci 2003 byl Nydahl vážně zraněn po jednom ze svých seskoků, při němž se pokoušel udržet v lotosové pozici, která zrychlila jeho pád. J. Gearing, „Tibetan Buddhism the Western Way“ [online], *Asia Times Online*, 2003 [cit. 2009-02-17], URL: <<http://www.atimes.com/atimes/China/EL25Ad05.html>>.

³¹ Nydahlovou druhou partnerkou byla ještě za života Hannah Nydahlové jejich blízká spolupracovnice Catrin Hartungová. Sám Ole Nydahl přiznává, že měl během svých cest několik blízkých přítelkyň, a že jeho manželka Hannah nebyla vždy s jeho polygammními tendencemi spokojená, a dále to vysvětluje takto: „...já bych si nedovedl představit, že bych u sebe nikoho neměl a celou noc objímal polštář. Pro mě je obtížné už jen myslet na tuto možnost. Ale je pravda, že jsou lidé, řekněme pod nějakým tlakem, kteří jsou méně závislí na báječných nocích a podobných věcech. Pro ně pak samozřejmě může být docela

arogantní a militaristická řeč, obviňován bývá často dokonce z extrémní pravicové orientace, rasismu, sexismu či xenofobie vůči přistěhovalcům.³²

Nydahelem prezentovanou formu učení můžeme jasně označit za západní buddhismus, tedy buddhismus přizpůsobený mentalitě, kulturnímu a hodnotovému rámci západní civilizace. Ačkoliv je toto pojetí z různých buddhistických i nebuddhistických kruhů často kritizováno jako přímočaré až konzumní³³ a jeho forma chápána jako určitý druh „instantního“ či „odlehčeného buddhismu“³⁴, ukázala se být funkční adaptací, která zažívá zejména během posledních patnácti let nebývalý rozmach v Americe, Rusku a Evropě včetně České republiky.

rozumné žít sám.“ O. Nydahl, „Buddha a láska: Rozhovor s lamou Ole Nydahlem v Těnovicích,“ *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008), 10-15: 12-13.

³² O. Freiburger, „The Meeting of Traditions: Inter-Buddhist and Inter-Religious Relations in the West“ [online], *Jornal of Global Buddhism* Volume 2, 2001 [cit. 2009-02-17], URL: <<http://www.globalbuddhism.org/2/freiburger011.html>>.

³³ Z. Vojtíšek, cit. dílo, s. 379.

³⁴ M. Baumann, „Eine Art <<Buddhismus light>>?“, *Neue Luzerner Zeitung* Nr. 255 (2005): s. 11, URL: <<http://www.religionenlu.ch/pdf/2005-11-04.pdf>>.

2. CHARAKTERISTIKA NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI BUDDHISMUS

DIAMANTOVÉ CESTY

V této kapitole se podíváme na vývoj BDC v ČR, organizační strukturu center a hlavní metody praxe této náboženské skupiny. V poslední části se pokusíme uchopit pozici zakladatele a vůdce hnutí Ole Nydahla, kterou v současnosti v rámci BDC hraje.

2.1 Vývoj Buddhismu Diamantové cesty v ČR

Ole Nydahl se poprvé do České republiky vypravil v roce 1986, tedy v době totality, kdy ještě nebylo možné vytvoření stálých meditačních skupin či organizace. Přednášel zde na soukromé pozvání pozdějšího poradce prezidenta Václava Havla Alexandra Neumanna v rodném domě Franze Kafky poblíž Staroměstského náměstí. Do listopadu 1989 zde Nydahl přednášel ještě několikrát,³⁵ první centrum však vzniklo v Praze až po Nydahlově návštěvě v roce 1994. Roku 1995 se již konal první meditační kurz phowy v Pecce na Královéhradecku, kterého se zúčastnilo asi šest set zájemců. Brzy na to se po celé republice objevila další centra a meditační skupiny zaštiťované občanským sdružením „Společnost diamantové cesty“ - například v Brně, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Olomouci, Plzni, Ostravě apod. V současné době se v České republice nachází dvacet meditačních center, dvacet tři meditačních skupin a tři retreatová centra (Těnovice, Troják a České Budějovice/Vyhlídky).³⁶ Na podporu učitelů a studentů tibetského buddhismu, stavbu a nákup nemovitostí a dalších projektů vznikla roku 1996 Nadace Nydahl, o dva roky později přetransformovaná v Nadační fond Nydahl, který nyní vlastní například retreatová centra Těnovice a Vyhlídky, meditační centrum v Brně a další.³⁷ Od roku 2000 pečuje brněnské centrum o nakladatelství Bílý deštník, které vydává časopis Buddhismus dnes a spisy Ole Nydahla (Jak se věci mají, Velká pečeť, Moje cesta k lamům aj.).

³⁵ A. Neumann, „Na slovíčko s... Alexandrem Neumannem“ [online], *Tibetské listy* 18 (2002), URL: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=369>>.

³⁶ „Meditační centra a skupiny Buddhismu Diamantové cesty v ČR,“ *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008): 85.

³⁷ Pravomoci má osmičlenná mezinárodní správní rada, v jejímž čele stojí Ole Nydahl. „Historie,“ *Nadační fond Nydahl* [cit. 2008-02-18], URL: <<http://www.bdc.cz/nfn/index.php?link=historie>>.

Lama Ole Nydahl Českou republiku pravidelně navštěvuje a každý rok zde vede velký letní kurz v meditačním centru v Těnovicích u Plzně. Tyto kurzy stejně jako Nydahlovy přednášky u nás navštěvuje bezmála 1500 až 2000 lidí. V letech 2004 a 2007 již Českou republiku také navštívil XVII. Gjalwa karmapa Thinlā Thaje dordže.³⁸

Krátce před touto druhou návštěvou byl 8. června 2007 Buddhismus Diamantové cesty registrován Ministerstvem kultury jako náboženská společnost „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ podle zákona č. 3/2002 Sb.³⁹ a stal se tak prvním a zatím jediným oficiálně registrovaným buddhistickým společenstvím, čímž získal právní rámec pro své aktivity a tomu odpovídající společenský status. V této souvislosti si Ministerstvo kultury nechalo vypracovat odborný posudek, jehož cílem bylo zjistit, zda učení a aktivity této skupiny nijak nevybočují ze zákonného a ústavního rámce České republiky. Přestože v odborném posudku jeho autor, religionista Zdeněk Vojtíšek⁴⁰, registraci náboženské společnosti doporučil, s obavami se vyjádřil o několika sporných otázkách týkajících se zejména nekritického obdivu mnoha členů k lamovi Nydahlovi ve spojení s jeho extrémními islamofobními postoji.⁴¹

Náboženská společnost „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ je pokračovatelkou občanského sdružení „Společnost diamantové cesty“. Jejím základním výkonným a statutárním orgánem je Rada BDC, která rozhoduje o všech důležitých věcech týkajících se chodu této náboženské společnosti.⁴² Členy orgánu jsou v současné době Ing. Michal Popovič, Jakub Kadlec, Mgr. Jan Matuška, Jaroslav Pešta a Ing. arch.

³⁸ Podrobný popis vývoje Buddhismu Diamantové cesty v České republice je přístupný v oficiálním dokumentu na webových stránkách skupiny. „Buddhismus Diamantové cesty v České republice.“ *Buddhismus Diamantové cesty*, 2008 [cit. 2009-02-18]. URL: <http://www.bdc.cz/_media_files/tiskove-zpravy/Buddhismus_Diamantove_cesty_v_Cesku.doc>.

³⁹ „Výpis z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností: Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü,“ *Ministerstvo kultury*, 2009 [cit. 2009-02.18], URL: <http://www3.mkcr.cz/cns_internet/CNS/detail_cns.aspx?id_subj=10210&str_zpet=Seznam_cns.aspx>.

⁴⁰ Zdeněk Vojtíšek mi na žádost laskavě svůj posudek poskytl a svolil k jeho citaci. Jeho krátké shrnutí je k dispozici v časopise *Dingir* 11/1 (2008). M. Mrázek a Z. Vojtíšek, „Nové registrace,“ *Dingir* 11/1 (2008): 8-9.

⁴¹ „Při vědomí značného nebezpečí přejímání Nydahlových islamofobních postojů je třeba uvážit, zda dosavadní působení „Buddhismu Diamantové cesty“ není blízko k rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti. To by byla podle §5, písm.b) výše zmíněného zákona překážka registrace náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü.“ Z. Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 6.

Tyto otázky jsou hlavním tématem práce, proto se jimi budeme podrobněji zabývat ještě později.

⁴² *Základní dokument BDC*, čl. 7, písm. B, s. 4.

Karel Trachta.⁴³ Důležitou pozici v organizační struktuře má tzv. revizor, kterým je nyní Ole Nydahl. Revizor je oprávněn (a) jmenovat a odvolávat členy Rady BDC a (b) vetovat jakékoliv rozhodnutí Rady BDC. Je tedy nejen nevolený a neodvolatelný, nýbrž má právo bez udání důvodu odvolat výkonný orgán (Radu BDC), jmenovat jiný a prosadit svou vůli navzdory jeho rozhodnutí díky neomezenému právu veta.⁴⁴ Shromáždění center a meditačních skupin připravuje jednou za dva roky seznam kandidátů na členství v Radě BDC, který je zaslán revizorovi, a ten ze seznamu kandidátů jmenuje pět členů Rady BDC.⁴⁵ Po Ole Nydahlovi připadá funkce revizora Hannah Nydahl, resp. Catrin Hartung.⁴⁶

Společnost v současnosti připravuje několik velkých projektů stavby center v rádech mnoha milionů korun. V České republice je to například projekt Gompa Praha a Dům Diamantové cesty Brno, na evropské úrovni pak projekt Evropské centrum v podhůří německých Alp.⁴⁷ V souvislosti s tímto růstem v březnu roku 2008 vystoupilo z důvodů údajné rostoucí institucionalizace, centralismu a materiálního zatížení z oficiální organizace BDC semilské centrum.⁴⁸

Hlavními, tzv. „cestujícími učiteli“ bylo do současné doby v České republice Nydahlem ustanoveno těchto deset učitelů: Roman Virt, Jakub Kadlec, Radek Růžička, Roman Lauš, Veronika Černá, Jaroslav Pešta, Karel Kindl, Karel Trachta, Jan Matuška a Petra Jarošová.⁴⁹ Stoupenci BDC bývají spíše úspěšnější, inteligentnější a vzdělanější mladí lidé⁵⁰ mezi 18 až 30 lety života.⁵¹ Celkově je do této dosud největší a nejrychleji

⁴³ „Výpis z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností: Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü,“ *Ministerstvo kultury*, 2009 [cit. 2009-02-18], URL: <http://www3.mkr.cz/cns_internet/CNS/detail_cns.aspx?id_subj=10210&str_zpet=Seznam_cns.aspx>.

⁴⁴ *Základní dokument BDC*, čl. 7, písm. C, s. 6.

Zdeněk Vojtíšek označuje zcela nezpochybnitelnou a neotřesitelnou pozici revizora ve svém posudku na BDC za „velmi zvláštní“ a zpochybňuje její funkčnost u dalších nástupců bez přirozené charismatické autority, kterou vládne pouze zakladatel hnutí. Z. Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 7.

⁴⁵ *Základní dokument BDC*, čl. 7, písm. F, s. 8.

⁴⁶ Tamtéž, čl. 7, písm. C, odst. 1, s. 6.

⁴⁷ „České projekty“ [online], *Buddhismus Diamantové cesty*, 2004 [cit. 2009-03-18], URL: <<http://www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=44&Itemid=66>>.

⁴⁸ Důvody k tomuto aktu vysvětluje podrobněji ve své dvacetibodové kritice zasláné do německého ústředí v březnu minulého roku vedoucí centra Daniel Stotz. D. Stotz, *Kritiken an der Lama-Ole Organisation von Daniel Stotz 3/2008*, Semily.

⁴⁹ „Čeští učitelé,“ *Buddhismus Diamantové cesty*, 2004 [cit. 2009-02-18], URL: <<http://www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=14&Itemid=37>>.

⁵⁰ Z. Vojtíšek, cit. dílo, s. 5.

⁵¹ „Profil centra buddhismu Diamantové cesty v Brně“ [online], *Dům Diamantové cesty Brno*, 2007 [cit. 2009-03-03], URL: <www.dumdc.cz/files/bdc_brno_profil.pdf>, s. 6.

rostoucí linie buddhismu u nás aktivně zapojeno několik stovek, volněji pak kolem patnácti set až dvou tisíc buddhistů. Česká republika se tak z hlediska globálního šíření BDC řadí k vůbec nejúspěšnějším zemím.⁵²

2.2 Metody praxe

Metody praxe v Buddhismu Diamantové cesty vycházejí z tradičních metod ústního odkazu tibetské linie Karma Kagjü zahrnujících poklony, vizualizace i pronášení manter. Ať se však jedná o kteroukoliv z metod, praktikování Diamantové cesty je důrazně podmiňováno kontaktem s kvalifikovaným učitelem.⁵³ To je dáno základním východiskem, které nahlíží na Diamantovou cestu jako nejrychlejší, zároveň však nebezpečnou cestu k osvícení.⁵⁴

Po osobním přijetí útočiště⁵⁵ a nového (tibetského) jména u lamy Ole Nydahla začíná praktikující provádět tzv. čtyři přípravná cvičení⁵⁶ (tib. ngöndro) vedoucí k praxi mahámudry, Velké pečeti⁵⁷ (tib. čhagčhen). Ngöndro mají různou formu a jednotlivě jsou zaměřené na různé aspekty – očištění těla, mysli, hromadění dobrých dojmů, rozvíjení štědrosti a rozvíjení důvěry v lamu. Prvním cvičením je přijímání útočiště ve formě 111111 poklon, druhým meditace na Diamantovou mysl, při níž se 111111 opakuje mantra, ve třetím se odehrává praxe darování mandaly a ve čtvrté části přípravných cvičení, meditaci na učitele, je adept definitivně přijat do linie odkazu a přijímá její požehnání.⁵⁸

Jedná se o brněnskou statistiku, kterou lze však podle autorova názoru vztáhnout na celou ČR. Pro nová náboženská hnutí, jejichž členstvo tvoří zejména mladí konvertité, zavedl F.-W. Haack termín „náboženství mladých“. D. Lužný, *Nová náboženská hnutí*, Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 114.

⁵² Z. Vojtíšek, cit. dílo, s. 4.

⁵³ O. Nydahl, *Čtyři přípravná cvičení*, Brno: Bílý deštník, 2004, s. 6.

Všechny tradice Kagjüpy kladou důraz na přímé předávání učení z mistra na žáka. Z. Ondomišiová, „Dějiny tibetského buddhismu,“ *Dingir* 7/4 (2004), 119-122: 121.

⁵⁴ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 93.

⁵⁵ V Diamantové cestě se kromě Buddha, dharmy a sanghy přijímá útočiště také u čtvrtého klenotu, jímž je sám učitel (lama). Jeho mysl, řeč i tělo jsou chápány jako manifestace prvních třech klenotů.

⁵⁶ Někdy se provádí pouze určité předpřípravné cvičení, přijímání krátkého útočiště ve formě 11111 opakování řádku útočiště. O. Nydahl, cit. dílo, s. 24.

⁵⁷ Nauka Velké pečeti je klasickou naukou ve škole Kagjüpa.

⁵⁸ Všechny tyto metody podrobně popisuje Nydahlovo citované dílo.

Prostřednictvím těchto přípravných cvičení užívajících aktivit těla, řeči i mysli dohromady má dojít k jejich očištění a dosažení stavu jasného vědomí.⁵⁹ Otevírání se učiteli během praxe čtyřech přípravných cvičení podle Nydahla umožňuje „se pěkný kus cesty k osvícení svézt „stopem“. To je zvláštní znak linie Karma Kagjü.“⁶⁰ Učitel hraje při provádění praxe důležitou roli. Nydahl pak i v případě čtyřech přípravných cvičení zdůrazňuje tradiční učení tibetského buddhismu, totiž že se jedná o metody, které učil (resp. tajně předal) již před 2500 lety sám Buddha.⁶¹

Po očištění a přijetí útočiště pomocí čtyřech přípravných cvičení pracuje Buddhismus Diamantové cesty se třemi cestami k osvícení. První z nich je cesta metod, která obsahuje meditace na vizualizované jidamy⁶² symbolizující různé kvality mysli. Druhou cestou je cesta vzhledu zahrnující meditace klidu (tib. šinā) a třetí a současně hlavní cestou je v BDC cesta identifikace s lamou. Identifikací s buddhovským stavem, v němž se lama nachází, se praktikující sám stává buddhou.⁶³

Klasickou meditací této školy, se kterou je možno se setkat na přednáškách a která je společně praktikována v centrech, je gurujóga (tzv. meditace tři světla) na XVI. karmapu, při níž skrz identifikaci dochází k očištění a probuzení buddhovských kvalit těla, řeči a mysli.

2.3 Pozice lamy Ole Nydahla

Pokud chceme hlouběji proniknout do struktury nového náboženského hnutí, musíme se nejdříve v jeho rámci pokusit o uchopení pozice samotného zakladatele. To platí také v tibetském buddhismu a obzvláště pak v linii Karma Kagjü, kde je kladen důraz na vztah učitel (lama) - žák, jehož smyslem má být mimo jiné tzv. přenos osvícené mysli (mahámudry). Tento způsob tzv. identifikace s lamou je hlavní praxí v BDC, která předpokládá oddanost a důvěru k lamovi, zároveň je ovšem zdůrazňována

⁵⁹ „Na začátku prostě nestačí jenom „sedět“. Cílem naší praxe není „samádhi bílé zdi“, při kterém navenek sice meditujeme, vnitřně však spíme.“ O. Nydahl, cit. dílo, s. 16.

⁶⁰ Tamtéž, s. 16.

⁶¹ Tamtéž, s. 15.

Toto učení se neshoduje se současnými vědeckými poznatky. Krátce o původu vadžrajány viz. podkapitola 1.1.

⁶² Jedná se o určité kvality či energie mysli, se nimiž pracuje i metoda phowa, kterou Nydahl na svých kurzech vědomého umírání vyučuje od roku 1987.

⁶³ Z. Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Praha: Portál, 2004, s. 378.

i samostatnost, nadhled a odpor k bezduchému napodobování.⁶⁴ Hlavní metoda této cesty je gurujóga, o níž Nydahl ve své knize „Jak se věci mají“ říká, že její plné možnosti a energie se projeví teprve po obdržení odkazu od něho samotného.⁶⁵

Z autorova dlouhodobého pozorování a rozhovorů vyplývá, že ačkoliv je v současné době linie Karma Kagjü pod duchovním vedením XVII. karmapy Thinla Thaje dordžeho, v bližším vztahu je většina praktikujících skutečně právě k Ole Nydahlovi. K tomu existují pravděpodobně tři hlavní důvody: (1) Nydahl aktivně cestuje po centrech v celém světě, což praktikujícím umožňuje s ním být v určitém pravidelném (byť řídkém) kontaktu.⁶⁶ (2) Nydahl pochází ze stejného kulturního okruhu a jeho podání buddhismu tak západním praktikujícím více vyhovuje. (3) Následovníci Ole Nydahla by se paralelně neměli stávat žáky učitelů jiných linií⁶⁷ a zvat tibetské lamy. Určovat, kterou zemi tibetští učitelé navštíví, může také pouze Ole Nydahl a Catrin Hartung.⁶⁸

V tibetském buddhismu se mluví o tzv. kořenovém guruovi (skt. múlaguru, tib. cawā lama), což je guru, který dal žákovi iniciaci, takže mu umožnil vstoupit na cestu vadžrajány, a zároveň v žákovi probudil poznání přirozeného stavu mysli V linii Karma Kagjü může být kořenovým lamou v zásadě kterýkoli lama, který se se svými žáky dělí o přístup k mahámudře. Nydahl je proto v rámci BDC považován za kořenového lamu, karmapa je pak lamou linie.⁶⁹

Ohledně vztahu praktikujících k Ole Nydahlovi pak mnoho odborných i neodborných pozorovatelů již delší dobu registruje jejich zjevnou vázanost na Nydahlovu osobu.⁷⁰ Tuto výjimečnou Nydahlovu pozici, která může být mimo jiné důsledkem výše popsaných elementů, ve svém Posudku na BDC zmiňuje i Zdeněk Vojtíšek: „Imitování této duchovní osobnosti a nekritický obdiv vůči ní je v rámci buddhismu skutečně neobvyklý jev a připomíná tzv. guruismus, sledovaný a

⁶⁴ Z. Vojtíšek, cit. dílo, s. 378.

⁶⁵ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu*, Brno: Bílý deštník, 2005, s. 74.

⁶⁶ Českou republiku Ole Nydahl navštěvuje přibližně dvakrát do roka.

⁶⁷ *Centers' Meeting 2007 in Braunschweig: Lining up for the future*, s. 18.

⁶⁸ Tamtéž, s. 18.

⁶⁹ O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006, s. 46.

⁷⁰ Někteří kritici proto pro označení BDC používají hanlivou nálepku „oleismus“. V tomto směru se kontroverzím na Západě nevyhnuli ani jiní buddhističtí učitelé jako například Chogyam Trungpa nebo Kalu rinpoče.

popisovaný především v indickém náboženském prostředí.⁷¹ Tento proces „nydahlizace“, blížíci se v některých aspektech až kultu osobnosti,⁷² popisuje jeden z bývalých členů takto:

Jeho nasledovníci prejmajú jeho štýl vyjadrovania a frázy týkajúce sa ľubovoľnej oblasti. Takto sa mnohí z nich "nydahlizujú". Niekedy ide táto povedzme "nydhalizácia" tak ďaleko, že sa obliekajú rovnako ako Nydahl, nosia podobný účes a venujú sa rovnakým koníčkom (jazda na motorke, skákanie s padákom), týka sa to samozrejme hlavne mužských nasledovníkov. Mnohé ženy potom hľadajú vzor v Nydahlových milenkách a usilujú sa im podobať v tom, že sa tlačia do Nydahlovej intímnej blízkosti (styk s ním niektoré ženy považujú za mimoriadne žiaduci - aj z hľadiska duchovnej "kariéry") prípadne majú intímne pomery s jeho cestujúcimi učiteľmi. Tento vplyv teda u mnohých siaha ďaleko za hranice náboženskej identity, ale hlboko ovplyvňuje ich osobnosť po všetkých stránkach.⁷³

Podle Zdeňka Vojtíška se také nelze vyhnout dojmu, že do stejné suverénní pozice dorůstají i někteří jeho žáci,⁷⁴ které Daniel Stotz označuje dokonce jako „superstar“.⁷⁵ Vojtíšek však popisovaný nekritický obdiv označuje za „dočasný“ a jako samotný jej nepovažuje za příliš nebezpečný:

Občanské znepokojení v české společnosti by mohlo vyvolat jedinečné postavení Oleho Nydahla vzhledem ke slovům § 5 zákona 3/2002 Sb., podle nichž nemůže vznikat a vyvíjet činnost taková náboženská společnost, která „psychický a fyzický nátlak k vytvoření závislosti...“ O psychické závislosti na postavě Oleho Nydahla bychom u některých jeho mladých následovníků mohli hovořit, ale nejsou známy případy, kdy by tato závislost vedla k „poškození“ ve smyslu tohoto zákona. Zdá se, že těmto mladým lidem není bráněno v osobnostním a duchovním vývoji a že z této nekritické závislosti běžně a bez následků vyrůstají.

Ačkoliv musíme také zdůraznit, že vztah k Ole Nydahlovi je v rámci BDC v posledku individuální záležitostí a celkové generalizace mohou být v tomto smyslu značně zavádějící a zjednodušující, nelze přehlížet určité jasné tendence, kterými se hnutí vyznačuje a které jsou tedy pro pochopení potřeby jeho vnějšího sebevymezení

⁷¹ Z. Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 5-6.

⁷² Na internetu nalezneme také několik manipulativních webových stránek, které tyto záležitosti rozvádějí až do extrémů a z nějakých důvodů se pokouší o dehonestaci a naprostou diskreditaci BDC. Jedná se například o blog s názvem *Diamond Way Cult*, na němž jeho autor šíří nepravdivé informace o fyzickém obtěžování, vyhrožování a „vymývání mozků“ uvnitř BDC. URL: <<http://diamondwaycult.blogspot.com/2008/11/why-diamond-way-is-cult-updated.html>>.

Podobně kritického, avšak velice zavádějícího ražení je článek „Beware of Ole Nydahl and his Diamond Way sect“ na serveru *The Buddhist Channel*. URL: <<http://www.buddhistchannel.tv/index.php?id=70,2619,0,0,1,0>>.

⁷³ Saša, emailová korespondence [2009-02-02].

⁷⁴ Z. Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Praha: Portál, 2004, s. 379.

⁷⁵ D. Stotz, *Kritiken an der Lama-Ole Organisation von Daniel Stotz 3/2008*, Semily, bod 17, s. 4.

v souvislosti s působením Ole Nydahla esenciální. Proto budeme ve 3. a 4. kapitole vždy nejprve přihlížet k jeho názorům a dále je srovnávat s ostatními vyjádřeními a činnostmi praktikujících.

3. SEBEPOJETÍ SPOLEČNOSTI

V této kapitole se budeme věnovat pohledu na vlastní tradici a celkovému sebepochopení a sebe prezentaci v rámci náboženské společnosti BDC. Půjde tedy nejen o interpretaci samotného buddhismu, nýbrž také o chápání jiných buddhistických škol tibetského buddhismu i linie Karma Kagjü jako takové. Hlavním bodem této kapitoly pak bude pokus o uchopení těch nezřejmějších specifík „jóginského buddhismu“ na Západě.

V analýze těchto interpretací budeme vycházet jak ze základních názorů lamy Ole Nydahla (přednášky,⁷⁶ knihy,⁷⁷ články a rozhovory⁷⁸), tak z pohledů českých učitelů BDC;⁷⁹ důležitým zdrojem informací budou také výsledky kvalitativního terénního výzkumu zmíněného v úvodu.

3.1 Interpretace buddhismu

Nyní se podíváme na samotný způsob, jakým BDC rozumí postavě Buddhy a buddhismu jako takovému a na specifika tohoto porozumění.

Z obecné interpretace Buddhovy postavy v rámci BDC se zdá, že se Buddha Šákjamuni svou mentalitou příliš nelišil od dnešního západního člověka. Byl velice moderní, nedogmatický a „lidem pomáhal proti bráhmanům, nejvyšší, vládnoucí třídě ve staré Indii. Přestože to mnoho lidí neví, patřil Buddha ke kastě válečníků a určitě se netvářil jako sladké nemluvně.“⁸⁰ Podle Nydahla měl také Siddhárta Gótama v období svého světského života na pět set žen.⁸¹

⁷⁶ Autor se osobně zúčastnil třech přednášek Oleho Nydahla: 23. 10. 2005 v Hradci Králové, 1. 8. 2008 v Těnovicích u Plzně a 9. 12. 2008 v Praze.

⁷⁷ Především ze základní uvádějící knihy BDC *Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu* (2005) a z novější upravené a rozšířené verze *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení* (2007).

⁷⁸ Jedná se o články a rozhovory uveřejněné v časopisu *Buddhismus dnes*, na webových stránkách BDC (www.bdc.cz), osobních webových stránkách Oleho Nydahla (www.lama-ole-nydahl.cz) a dalších webových serverech.

⁷⁹ Zdroji informací byly osobní rozhovory s Janem Matuškou z 11. 1. a Radkem Růžičkou z 28. 1. 2009 v Praze, dále emailová korespondence, sebe prezentace na webu a přednášky.

⁸⁰ O. Nydahl, „Udržování živého buddhismu“ [online], *Lama Ole Nydahl*, 1998 [cit. 2009-03-03], URL: <<http://www.lama-ole-nydahl.cz/zivy-buddhismus.htm>>.

Velice důležitým aspektem učení BDC a častým tématem na přednáškách Ole Nydahla i cestujících učitelů je pak tradiční nenáboženská interpretace buddhismu v kontextu pokusu o určitou mezináboženskou komparaci. Učitelé BDC tak často využívají debaty o psychologickém, filozofickém či náboženském charakteru buddhismu a tvrdí, že buddhismus není náboženství, ale Buddhovo vyjádření „jak se věci mají“:

(...) Nakonec existuje i názor, že buddhismus je náboženstvím. Základní rozdíl se však ukáže již z prvotního významu latinského slova religare, od kterého je ve většině jazyků odvozeno slovo náboženství. „Re“ znamená „zpět“ nebo „opět“ a „ligare“ „spojit“. Náboženství, jež přišla z Blízkého východu a po tisíc let na Západě převládají, se pokoušejí najít cestu zpět k něčemu dokonalému. Oproti tomu v buddhismu není co „znovuobjevovat“, protože neexistuje žádný ráj, ze kterého bychom byli vyhnáni.⁸²

Pojem dharma, který Buddhovo učení popisuje nejlépe a které vybral před více než 2 500 lety on sám, stejně jako termín čhō, který se používal po 1 000 let v Tibetu, znamenají i nyní, když přicházejí na Západ: „jak se věci mají“.⁸³

Kromě argumentu vycházejícího z této interpretace etymologie slova „religio“ se setkáme i s tvrzením, že „buddhismus není náboženství, ačkoliv to religionisté tvrdí, protože Buddha není Bůh a buddhismus neobsahuje žádné aspekty dogmat ani žádné aspekty slepé víry, ale obsahuje pouze jasná, logická vysvětlení, jak funguje svět a jak funguje naše vědomí (...).“⁸⁴ V tomto kontextu dochází tedy k interpretaci buddhismu také jakožto „metod rozvoje lidské mysli“ či dokonce „vědy o mysli“⁸⁵. Ačkoliv podle definice, kterou jsme si stanovili v úvodu práce, buddhismus náboženstvím je, může být v tomto kontextu mnohem důležitější přihlídnutí k důvodům ke zdůraznění a samotné formulaci jeho náboženského či nenáboženského charakteru. V tomto případě se

Nydahlův důraz na Buddhovu příslušnost ke kastě válečníků a politické opozici proti indickým bráhmánům zřejmě implikuje evropskou zkušeností ovlivněnou chybnou představu Buddha jakožto sociálního reformátora.

⁸¹ O. Nydahl, „Buddha a láska: Rozhovor s lamou Ole Nydahlem v Těnovicích,“ *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008), 10-15: 11.

⁸² O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 18.

⁸³ Tamtéž, s. 22.

⁸⁴ J. Kadlec, „Půlnoční dharma 08.02.2007“ [online pořad], *Radio 1*, URL: <http://www.radio1.cz/mp3/porady_2007/PULNOCNI%20DHARMA-2007-02-08.MP3>.

⁸⁵ J. Polívka, „Midnight Dharma: Diamond Way Buddhism on the Air“ [online], *Radio1: Půlnoční dharma*, 2009 [cit. 2009-01-23], URL: <http://www.radio1.cz/dokums_raw/Jan_Polivka-Midnight_Dharma_2007.doc>, s. 4.

Pro pochopení a praxi takto pojatého buddhismu tedy není dokonce ani nutné přijímat neověřitelné nauky jako například učení o reinkarnaci. J. Pešta, *Buddhismus - o fungování mysli* [předneseno 2009-03-12], Chrudim.

Více o tibetském buddhismu v české perspektivě viz. J. Rozehnalová, *Obraz tibetského buddhismu v českém kulturním prostředí*, Brno: Masarykova univerzita, 2003.

pravděpodobně jedná o vymezení se vůči zavedené tradici (křesťanství) a s tím spojené vyzdvížení vlastního směru.⁸⁶

V kontextu tradice klade Nydahl při interpretaci Čtyřech ušlechtilých pravd menší důraz na utrpení spojené se sansárou; spíše než jak se strastí zbavit nás Buddha podle něho učí najít mentální úroveň, na které nemoci a smrt už nebudou problém.⁸⁷ Z toho plyne i specifické porozumění karmanu a původnímu smyslu buddhistické vinaje (způsobu života, resp. souboru předpisů pro mnichy):

Ženy a muži, kteří dříve následovali Buddhovo učení, nežili odděleně kvůli tomu, že by jeho učení bylo nepřátelské vůči tělu. Důvodem bylo, že tenkrát nebylo možné se milovat, aniž by žena otěhotněla, a to omezovalo čas na meditaci a studium mnohem více než dnes.⁸⁸

V této interpretaci tedy můžeme sledovat aplikaci tantrického pohledu, podle něhož je prožitek nahlížen jako žádoucí a vyhledávaný prostředek realizace vedoucí k osvícení.⁸⁹ V jednom rozhovoru Nydahl dokonce tvrdí, že dobrý karman lze nasbírat „viděním hezkých míst“.⁹⁰ Velice specifickou záležitostí je však bod, ve kterém Nydahl užívá karmanu k vysvětlení a legitimizaci západní kulturní superiority. Říká totiž například, že zrod v geografické oblasti Evropy je znakem dobré karmy⁹¹ a zrod v Africe karmy špatné.⁹² V poslední, čistě filosofické rovině můžeme vnímat specifické užívání slova prostor, které v terminologii BDC nahrazuje výraz prázdnota.⁹³

Religionisticky zajímavým je tradičně idealistický pohled na historii buddhismu,⁹⁴ který skupina často prezentuje, a podle něhož „2500 let historie ukazuje, že buddhisté nikdy nešířili svá učení násilím – nevedli svaté války, neupalovali příliš

⁸⁶ V evropských dějinách náboženského myšlení můžeme v tomto smyslu nalézt zajímavou analogii v učení známého představitele dialektické teologie Karla Bartha (1886 - 1968), který tvrdil, že křesťanství není náboženství, nýbrž zjevení Boha v Ježíši.

⁸⁷ O. Nydahl, „Jaké to je...být buddhistou: Ochránce“ [rozhovor], *Yellow 10* (2005): 52, URL: <http://www.bdc.cz/_media_files/my-v-mediich/yellow/phowa_yellow_10_2005-7.jpg>.

⁸⁸ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 99.

⁸⁹ Viz například Nydahlova kniha *Buddha a láska*, Brno: Bílý deštník, 2008.

⁹⁰ O. Nydahl, „Marcelo Toutin entrevista a Lama Ole Parte 3“ [online rozhovor], *YouTube* [cit. 2009-03-03], URL: <<http://www.youtube.com/watch?v=QgVPOMHxqAY&NR=1>>.

⁹¹ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 100.

⁹² O. Nydahl, „Marcelo Toutin entrevista a Lama Ole Parte 3“ [online rozhovor], *YouTube* [cit. 2009-03-03], URL: <<http://www.youtube.com/watch?v=QgVPOMHxqAY&NR=1>>.

O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006. s. 160.

⁹³ Důležitost otázky, jak přesně spolu tyto dva pojmy korelují, by byla z hlediska tématu této práce pravděpodobně minimální, a proto se jí zde nebudeme podrobněji věnovat.

⁹⁴ O této záležitosti jsme již mluvili v podkapitole 1.1.

svůdné ženy ani nekamenovali odpadlíky od víry. Naopak, buddhisté vždy přinášeli do společnosti harmonii a toleranci.⁹⁵

Tento druh pozitivního orientalismu však ostře kontrastuje s hodnocením současného stavu buddhismu v Asii, kde ho podle Nydahla potkal podobný osud jako křesťanství v Evropě - je zkostnatělý, lpí na rituálech a odpuzuje lidi. Evropa se tak může stát jeho novým útočištěm.⁹⁶ Role Evropy pro budoucnost buddhismu je v Nydahlově pojetí dokonce stěžejní - je to totiž pouze a právě západní zkušenost, která je schopna odhalit pravé jádro buddhismu.⁹⁷

V ohledu interpretace buddhismu se tedy jedná o v zásadě tradiční vadžrajánové teze, v některých důrazech však můžeme sledovat zřetelné západní vlivy. Jedná se především o důraz na Buddhovu modernost a opozici proti autoritám, nenáboženskou interpretaci buddhismu, nashromážděný dobrý karman Evropy a její důležitost pro odhalení jádra buddhismu.

3.2 Chápání vadžrajány a ostatních tradic

V této podkapitole si rozebereme, jakým způsobem je v BDC rozuměno vadžrajánové tradici ve srovnání s théravádou a mahájánou, linií Kagjüpa v kontextu ostatních škol tibetského buddhismu a v neposlední řadě také ostatním podliniím v rámci samotné školy Karma Kagjü. Podíváme se také, v jakém vztahu je BDC k východnímu pojetí buddhismu obecně vzhledem k vlastnímu sebepochopení.

Toto největší společenství buddhistů u nás je přesvědčeno, že vadžrajána (Diamantová cesta) obsahuje nejrychlejší a neúčinnější duchovní metody, které Buddha předal (tajně) jen svým nejbystřejším posluchačům.⁹⁸ To odpovídá přesvědčení o „3 úrovních buddhismu předaných Buddhou“ - théravády pro egocentriky, mahájány pro altruisty a vadžrajány pro jóginy.⁹⁹

⁹⁵ „Profil centra buddhismu Diamantové cesty v Brně“ [online], *Dům Diamantové cesty Brno*, 2007 [cit. 2009-03-03], URL: <www.dumdc.cz/files/bdc_brno_profil.pdf>, s. 11.

Ve stejném duchu mluví o historii buddhismu i Ole Nydahl. *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 115.

⁹⁶ J. Bouška, T. Menschik, „Osvícení ve sportovní hale“ [online], *Týden.cz*, 2007 [cit. 2009-03-03], URL: <http://www.tyden.cz/tema/osviceni-ve-sportovni-hale_14359.html>.

⁹⁷ Tímto způsobem mi byla Danielem Berounským zprostředkována jedna z Nydahlových přednášek, kterou měl roku 1994 v Burjatsku.

⁹⁸ Z. Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Praha: Portál, 2004, s. 377.

⁹⁹ O. Nydahl, Ole, *Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu*, Brno: Bílý deštník, 2005, s. 53-54.

(...) Tam, v Gazelím parku, poprvé předal své nauky. Byly určeny lidem, které bychom dnes nazvali egoisty, tedy těm, kteří myslí především na sebe a považují svou situaci za to nejdůležitější. Toto učení nazýváme „Čtyři ušlechtilé pravdy“.¹⁰⁰

(...) Proto těm lidem, kteří už vybědli ze svých osobních starostí a jejichž energie už nebyly vázány na vlastní problémy, mohl Buddha předat tuto druhou část učení, mahájánu - Velkou cestu, jejímž cílem je právě plný rozvoj moudrosti a soucitu.¹⁰¹

Buddha se setkal také se třetím druhem lidí, kteří byli tou nejzajímavější skupinou mezi jeho žáky, jakousi avantgardou. Byli to ti, kteří si přáli dosáhnout osvícení každopádně ještě dnes, ti obzvláště výjimeční a schopní. Právě jim Buddha předal cosi velice cenného a propojil je přímo se svou nejhlubší podstatou. Tuto úroveň učení nazýváme dnes Diamantovou cestou nebo vadžrajánou.¹⁰²

Odvozování původu svého učení od samotného Buddha je tradiční naukou vadžrajánového směru,¹⁰³ která není nijak vázána na současné odborné poznatky. Jednou ze základních funkcí této důležité, původně mahájánové doktríny upájakaušalja¹⁰⁴ (dovedné způsoby, angl. skillful means) bylo vložení ahistorického významu do historického vývoje, což byla vhodná metoda legitimizace v průběhu staletí nově vznikajících škol a nauk.¹⁰⁵

V kontextu učení BDC tato doktrína nejenže legitimizuje její původ, nýbrž i výjimečnost. Diamantová cesta je totiž z pohledu BDC tou nejatraktivnější částí Buddhova učení, která jako jediná využívá celou kapacitu těla, řeči i mysli a pracuje se sexualitou, fantazií a odvahou bytostí.¹⁰⁶ Pohled Buddhismu Diamantové cesty je samozřejmě ten nejširší možný a nejosvícenější,¹⁰⁷ tedy výjimečný.

¹⁰⁰ O. Nydahl, *Hovory s lamou Ole Nydahlem*, Ogme: Praha, 1996, s. 17.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 31.

¹⁰² Tamtéž, s. 35.

¹⁰³ D. S. Lopez, *Příběh buddhismu*, Brno: Barrister & Principal, 2003, s. 175.

¹⁰⁴ Podle této nauky o „dovedných způsobech“ Buddha vládl schopností předávat různým druhům žáků s odlišnými potřebami a motivacemi odpovídající druhy („úrovně“) učení, která se zdánlivě mohly také odlišovat.

¹⁰⁵ „One of the key functions of the doctrine of Buddha’s skillful means, then, has been to make ahistorical sense of a host of historical developments.“ J. Makransky, „The Emergence of Buddhist Critical-Constructive Reflection in the Academy as a Resource for Buddhist Communities and for the Contemporary World“ [online], *Journal of Global Buddhism Vol. 9* (2008): 113-154, URL: <<http://www.globalbuddhism.org/9/Makransky08.htm>>.

¹⁰⁶ O. Nydahl, *Ole, Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu*, Brno: Bílý deštník, 2005, s. 71.

¹⁰⁷ O. Nydahl, „Buddha a láska: Rozhovor s lamou Ole Nydahlem v Těnovicích“, *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008), 10-15: 11.

Jak jsme mohli vidět, jsou podle této nauky adepti théravády, mahájány a vadžrajány spojováni s určitými konkrétními vlastnostmi a životním nastavením.¹⁰⁸ Čtyři ušlechtilé pravdy tak měl Buddha například předat „egoistům, kteří myslí především na sebe,“ tedy dnešním následovníkům théravády. Setkáme se zde také s tradiční reinterpetací této tzv. Malé cesty, která cílí jejího snažení připisuje pouhé vysvobození; naproti tomu opravdového osvícení je možné dosáhnout pouze na Velké a Diamantové cestě.¹⁰⁹ V autorově výzkumu se na otázku č. 4 po specifičnosti BDC v rámci ostatních směrů buddhismu dva praktikující vyjádřili o théravádě jako o nepraktické cestě, na níž se člověk vyhýbá problémům.¹¹⁰

S určitým zajímavým schematismem se můžeme setkat i při uchopování ostatních tibetských linií a jejich následovníků. Ole Nydahl tak například tvrdí, že Ňingmapu následují lidé hněviví, Dzogčhen pyšní, Gelugpu zmatení¹¹¹ a Kagjüpu lidé plní chtění a připoutanosti. V případě Gelugpy je pak na přednáškách často zdůrazňována její pozice jakožto „tibetské státní církve“ a filosofická (resp. intelektuální) orientace znesnadňující cestu k osvícení: „Jelikož je zde rozvoj určován přemýšlením, může trvat dlouho, než se pochopení stane zkušeností. Tato cesta sice bystří mysl, ale je mnohem pomalejší.“¹¹² Nydahl také nedoporučuje, aby se v dharmashopech center prodávaly knihy XIV. dalajlámy nebo lamů jiných linií kvůli nebezpečí zmatení slov.¹¹³ Ačkoliv tedy obvykle k aktivnímu kontaktu s jinými školami tibetského buddhismu nedochází, spolupráce se děje minimálně na přípravách tradičních únorových oslav tibetského nového roku Losar.

Ostatními školami v rámci linie Karma Kagjü, které se také hlásí k XVII. karmapovi Thinklā Thaje dordžemu, jsou v Evropě skupiny Karma Dargje Ling (dříve Dhagpo Mandala, dnes působí především ve Francii, Německu, Švýcarsku, Španělsku a

¹⁰⁸ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 104.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 80-83.

¹¹⁰ Daniel, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Honza, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha. Toto pojetí a další zvláštní znaky BDC vedly v roce 2000 dokonce k veřejnému sporu mezi Německou buddhistickou unií (Deutsche Buddhistische Union e.V. - DBU) a Svazem Buddhismu Diamantové cesty (Buddhistische Dachverband Diamantweg e.V. - BDD), ve kterém DBU kritizovala zvláště Nydahlův postoj k islámu, způsob jeho řeči, sebehodnocení a styk se ženami. Na vzájemné schůzce 4. října 2000 však nakonec došlo k určitému usmíření a uklidnění situace. Kritiku a popis kauzy nalezneme v časopisech DBU *Lotusblätter* 13/4 (1999): 64f, *Lotusblätter* 14/1 (2000): 56-61.

¹¹¹ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 145-146.

¹¹² Tamtéž, s. 146.

¹¹³ O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006, s. 142.

také u nás), Karma Kagyu Sangha (Rakousko), Bodhi Path (sídlo v Německu, působí i v ČR) a Khjegon Tharje (Německo a Francie).

Podle jednoho z dotazovaných bývalých praktikujících BDC se skupina na základně „modernosti“ a výlučnosti zvláště vymezuje právě vůči těmto ostatním školám vlastní tradice Karma Kagjü.¹¹⁴ Vzhledem k tomu, že se autorův terénní výzkum příliš nezabýval těmito otázkami, zde však není možné tento výrok verifikovat. Při osobním interview však učitel BDC Radek Růžička prezentoval BDC jako otevřený směr a zmínil zvláště dobré vztahy se Šerab Gjalcchenem rinpočem a Džigme rinpočem a jejich linií Dhagpo Kagjü.¹¹⁵ Šerab Gjalcchen rinpoče také vedl letní meditační kurz v Těnovicích 2. - 5. srpna 2008.

V centrech se nicméně setkáme se zcela jasnou opozicí proti lamům a jejich následovníkům, kteří se ve sporu o XVII. inkarnaci Gjalwa karmapy postavili na stranu Orgjān Thinlā dordžeho. Zde je vhodné zmínit hypotézu o dvou táborech, kterou se na konci své diplomové práce o kontroverzi karmapů zabývá Olga Kousalová.¹¹⁶ Podle ní je možné identifikovat v tomto sporu dva hlavní tábory, zdrojem jejichž opozice nejsou náboženská, nýbrž hlubší světonázorová východiska.

První tábor zastává výrazně anti-čínské postoje zaměřené proti politickému zřízení Číny i jejím aktivitám a odmítá s ní navázat jakýkoli dialog. Bezprostřední požadavek zní, aby se Čína nároku na Tibet vzdala. „Druhá skupina ví, že tohoto požadavku nedosáhne, a snaží se vylepšit momentální životní podmínky Tibetanů, a to i za cenu ústupků – komunikace s čínskou komunistickou stranou.“¹¹⁷

V rámci BDC jakožto příslušníka „prvního tábora“ pak tento postoj souvisí i s důrazem na aspekt politické svobody praktikujících, která podle nich „v druhém táboře“ pod vlivem „čínského“ karmapy absentuje.¹¹⁸ Záležitost rozkolu uvnitř linie Karma Kagjü tak hrála pravděpodobně pro posun vědomí západní vyspělosti, svobody, samostatnosti a nezávislosti uvnitř BDC značnou roli, což důležitým způsobem ovlivnilo současný charakter BDC na Západě, kterému se budeme věnovat v další

¹¹⁴ Saša, emailová korespondence [2009-22-01].

¹¹⁵ Radek Růžička, 28. 1. 2009

¹¹⁶ O. Kousalová, *Nedávný rozkol v tibetské buddhistické škole Karma-kagjü*, Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008, s. 81-85.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 81.

¹¹⁸ Celou záležitost rozkolu popisuje z perspektivy „prvního tábora“ Tomek Lehnert v knize *Darebáci v rouchu*, Brno: Společnost Diamantové cesty, 2000.

podkapitole.¹¹⁹ V BDC tak můžeme sledovat pocit nadřazenosti nad východním, „zkostnatělým“ buddhismem, což souvisí s rezervovaným postojem k mnišství a mnišské tradici.¹²⁰

Z analyzovaných informací tedy vyplývá, že BDC je v dobrém vztahu zejména s učiteli linie Dhagpo Kagjü, s nimiž také spolupracuje. Přesvědčení o vlastní výjimečnosti zde zřejmě panuje zejména oproti théravadě a zmíněnému „druhému táboru“ uvnitř samotné linie, což se v některých případech může projevat až v exkluzivní orientaci na vlastní linii.¹²¹ To pravděpodobně souvisí s tvrzením, že by se následovníci Ole Nydahla neměli stávat zároveň žáky učitelů jiných linií,¹²² protože jim to údajně může způsobovat zmatenost.¹²³ K pochopení potřeby tvoření jasných hranic nám může pravděpodobně pomoci náhled v kontextu problému štěpení organizace či konverzí k jiným skupinám, ke kterým dochází. V roce 1998 se tímto způsobem například z pražského centra BDC kvůli sporu o karmapu oddělila skupina Karma Thegsum Čhöling pod vedením někdejšího zakladatele BDC v České republice Jana Komrsky,¹²⁴ v posledních letech také konvertovalo přibližně na deset praktikujících BDC ke skupině Dzogchen a několik lidí ke skupinám Karma Dargje Ling (dříve Dhagpo Praha) a Bodhi Path.¹²⁵ Vnitřní koheze sanghy podporovaná vnějším

¹¹⁹ Jedním z důsledků může být zřejmě i obecně rostoucí autorita západních buddhistických učitelů: „The importance of the Tibetan master will slowly diminish, while the importance of the Western master will slowly rise.“ J. Gearing, „Tibetan Buddhism the Western Way“ [online], *Asia Times Online*, 2003 [cit. 2009-02-17], URL: <<http://www.atimes.com/atimes/China/EL25Ad05.html>>.

¹²⁰ Jeden z dotazovaných bývalých praktikujících dokonce osobně zažil, když někteří z jeho kolegů-následovníků při pohledu na buddhistického mnicha začali znechuceně „bučet“. Saša, emailová korespondence [2009-02-02].

Příčina tohoto postoje je u Ole Nydahla pravděpodobně částečně způsobena strachem z demografického vývoje v Evropě. O. Nydahl, „Buddha a láska: Rozhovor s lamou Ole Nydahlem v Těnovicích“, *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008), 10-15: 13.

¹²¹ Například o situaci v Dánsku píše v tomto smyslu Jørn Borup v článku „Buddhism in Denmark“ [online], *Journal of Global Buddhism Vol. 9* (2008): 27-37, URL: <<http://www.globalbuddhism.org/9/borup08.htm>>.

¹²² *Centers' Meeting 2007 in Braunschweig: Lining up for the future*, s. 18.

¹²³ „Čas od času som chodil aj za inými učiteľmi, ako je Ole Nydahl a neskôr som bol za to v skupine kritizovaný a bolo na mňa poukazané ako na „zmatěného intelektuala“.“ Saša, emailová korespondence [2009-01-22].

¹²⁴ S. Zálabová, Z. Vojtíšek, „Tibetský buddhismus v České republice.“ *Dingir* 7/4 (2004), 130-133: 131.

¹²⁵ Tyto informace vyplývají z autorových otázek bývalým členům BDC, kteří nyní praktikují v těchto skupinách. Jeden z nich popisuje svou zkušenost takto: „Já jsem nejdřív chodil ke Karma Kagyu, pak jsem začal paralelně navštěvovat i Komunitu dzogčenu, a nakonec jsem přešel tam. Stalo se to prostě samo. Možná se mi líbilo, že je tam komornější atmosféra. U Kagyu vládne hodně radostná atmosféra, protože Ole dává důraz na prožití radosti a prostoru; tady mám naopak takový volnější pocit.“ Erik, emailová korespondence [2009-01-20].

vymezováním tak může hrát svou roli pro prevenci těchto jevů a zachování „čistoty odkazu“.¹²⁶

3.3 Západní fenomén jóginství

Nyní si ukážeme několik hlavních specifik, kterými se vyznačuje „jóginské pojetí“ tohoto směru tibetského buddhismu, a pokusíme se ho vidět v souvislostech západních hodnotových metastruktur. Pokusíme se tedy o vystižení základního charakteru BDC vystupujícího na povrch zvláště při srovnání s původními tibetskými formami tohoto náboženství.

Při setkání s BDC narazíme na pojem jógin. Tím přirozeně není myšlen následovník jógy. Jóginem se zde v širším smyslu rozumí laický praktikující buddhista, v užším pak tzv. dosažitel na úrovni Diamantové cesty, který pochopil, že buddha je pouze zrcadlo jeho vlastní mysli a snaží se tak ve všech životních situacích udržovat čistý pohled a chovat se jako buddha.¹²⁷ Jóginství znamená žít ve světě, ale nebýt z něho.¹²⁸ V BDC tedy vychází hlavní sebepochopení z tohoto konceptu a podmínky pro mnišský typ buddhistické praxe zde nejsou vytvářeny.¹²⁹ Slovy cestujícího učitele Rafala Olecha si tak „tento laický směr buddhismu dnes získává oblibu hlavně u moderních a nezávislých lidí“.¹³⁰ „Změnila se především podoba buddhismu. Nejsou to už nějakí poblouznění s orientálními závitými v hlavě. Buddhismus je nabídkou pro inteligentní, samostatné lidi. Také mnoho známých a uznávaných lidí s buddhismem sympatizuje.“¹³¹

Brněnské centrum představuje BDC takto:

Tato forma buddhismu zasazuje staletými prověřená učení do rámce moderní západní společnosti a zbavuje je všech nepotřebných exotických kulturně-folklórních aspektů, které se

¹²⁶ Příčinami negativního sebevymezování se budeme zabývat v podkapitole 5.2.

¹²⁷ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 103-105.

¹²⁸ J. Kadlec, *Úvod do Buddhismu Diamantové cesty* [předneseno 2007-12-05], Pardubice.

Tato definice nám může připomenout protestantský život tzv. vnitrosvětské askeze.

¹²⁹ *Základní dokument BDC*, čl. 2, s. 1.

¹³⁰ R. Olech, „Buddhismus na Východě vymírá“ [online], *Buddhismus Diamantové cesty*, 2008 [cit. 2009-03-06], URL: <www.bdc.cz/brno/files/media/tz_buddhismus_na_vychode_vymira_rafal_olech_ol.doc>.

¹³¹ Tamtéž.

netýkají vlastních učení, ale vyplynuly z kulturních tradic Indie či Tibetu. Nejde o nově vytvořený směr, nýbrž o původní učení v novém prostředí.¹³²

Důležité je zde si povšimnout určité jasné úrovně kulturního relativismu, který se pokouší o oddělení „nepotřebných kulturně-folklórních aspektů“ od „původního učení“. Toto „původní učení“ je pak zasazeno do západního kulturního rámce, aby byl způsob předávání buddhistické nauky v západním světě nedogmatický, atraktivní a svěží.¹³³ Mluvíme tedy o fenoménu, který se nazývá západní buddhismus.

Přívlastkem „západní“ je myšlena jistá míra pozápádnění nebo případně i nová forma buddhismu, která právě důsledkem své snahy o maximální přizpůsobení se „euroamerické mentalitě“¹³⁴ přirozeně nevychází vstříc všem, nýbrž oslovuje opět určitou skupinu lidí:

Největší zlo jsou lidé, kteří za vámi přicházejí a tváří se, jak jsou svatí, dobří a správní a kdovíco ještě,“ říká. „Obvykle jim na začátek řeknu nějaký lehce sexuální žertík, čímž odbourám neurotiky a zaslepence, a poté se nějakým politicky nekorektním vyjádřením – třeba o islámu – zbavím těch, kteří nepřemýšlejí. Zůstanou skvělí lidé, s nimiž je radost pracovat.“¹³⁵

Ole Nydahl sám říká: „Dělám věci tak, jak je cítím, a nebudu se snažit uspokojit každého.“ Jde tedy o cestu, která je přístupná pro určitý druh lidí. Na proces jistého pozápádnění BDC měla pravděpodobně velký vliv zmiňovaná kontroverze karmapů. Catrin Hartungová to popisuje takto:

(...) Došlo také ke kontroverzi s Karmapou, což nám dalo šanci stát se mnohem západnějsími. Moje mysl se stavěla velmi kriticky ke všem tibetským kulturním záležitostem, což bylo pro Oleho v souvislosti s rozepří okolo 17. Karmapy impulsem pro modernizaci naší dosavadní práce. Přestali jsme dělat poklony při vstupu do gompy, přestali jsme používat tibetská jména center, přestali jsme opakovat věty v tibetštině, kterým jsme nerozuměli. Vyndali jsme všechny thangky z brokátů - jen tak mimochodem: dnes je tam zase dáváme zpátky. Udělali jsme mnoho věcí pro to, aby se Diamantová cesta co nejvíce hodila na Západ. Snažili jsme se udržet moudrost a obsah Buddhových učení, ale zasadit to celé do moderního rámce. A byl to úspěch.¹³⁶

¹³² „Profil centra buddhismu Diamantové cesty v Brně“ [online], *Dům Diamantové cesty Brno*, 2007 [cit. 2009-03-03], URL: <www.dumdc.cz/files/bdc_brno_profil.pdf>, s. 11.

¹³³ O. Nydahl, „Welcome to diamondway-teachings.org!“ [online], *Diamond Way Buddhism* [cit. 2009-03-06], URL: <<http://www.diamondway-teachings.org>>.

¹³⁴ „Buddhisté se chovají jako normální lidé. Jedí maso, občas zajdou na pivo a noc radši stráví s partnerkou než sami.“ J. Kadlec, „Půlnoční dharma 08.02.2007“ [online pořad], *Radio 1*, URL: <http://www.radio1.cz/mp3/porady_2007/PULNOCNI%20DHARMA-2007-02-08.MP3>.

¹³⁵ J. Bouška, T. Menschik, „Osvícení ve sportovní hale“ [online], *Týden.cz*, 2007 [cit. 2009-03-03], URL: <http://www.tyden.cz/tema/osviceni-ve-sportovni-hale_14359.html>.

¹³⁶ C. Hartungová, „Večer otázek a odpovědí v rámci MLK v Těnovicích v červenci 2008,“ *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008), 40-45: 44.

Jak vidíme, Catrin Hartungová zde mluví o přesazení kulturního rámce. Nejedná se však o marginální záležitost, protože toto přesazení přirozeně souvisí i s odlišnou motivací k praxi: Zatímco na Západě se podle Džigme rinpočeho lidé zabývají buddhismem s cílem nalezení užitečných technik k řešení okamžitých krizí a emocionálního zmatku ve svém životě, Tibeťané se snaží dobrými skutky vytvářet dobrou karmu pro své budoucí zrození a případně dosáhnout osvícení.¹³⁷ Podívejme se tedy nyní podrobněji, jaký způsob myšlení a života BDC a jeho pojetí jóginství charakterizuje.

Prvním rysem vycházejícím z tradice vadžrajány je chápání smyslových prožitků jako potencionálních prostředků k dosažení osvícení. Jak již bylo řečeno v podkapitole 1.3, Nydahl na přednáškách často mluví o svých adrenalinových a dalších zážitcích a v tomto smyslu radí i svým žákům: „Říkám: „Milujte se častěji,“ zatímco většina svatých lidí říká: „Milujte se méně.“ Říkám: „Radujte se více a jezděte rychleji,“ zatímco jiní varují: „Buďte opatrní.“¹³⁸ Vzhledem k atmosféře center, kde v době meditačních kursů (retreatů) probíhají alkoholové párty nezřídka do ranních hodin,¹³⁹ se tak z hlediska vnějšího pozorovatele může dokonce zdát, že se smyslové prožitky takto fakticky dostávají naroveň prožitkům duchovním, nebo je i případně převyšují.

Ve skupině v zásadě platí pravidlo „drogy ne, sex ano“,¹⁴⁰ vycházející z Nydahlovy osobnosti a minulosti. Poněkud svérázně i v kontextu laických buddhistických tradic však může působit názor, že „partneři mohou sdílet „rodinné štěstí“ i s jinými a míra otevřenosti vztahu závisí na dohodě“.¹⁴¹

V centrech je pak zvláště typická radostná a otevřená, přátelská atmosféra,¹⁴² které je těžké nepodlehnout.¹⁴³ Jeden z dotazovaných praktikujících přirovnal náladu v

¹³⁷ Džigme rinpoče, „Buddhism in the West“ [online rozhovor], *Diamond Way Buddhism*, 1996 [cit. 2009-03-06], URL: http://www.diamondway-teachings.org/export/en/content/interviews/jigme_buddhism_west.html.

¹³⁸ O. Nydahl, *Hovory s lamou Ole Nydahlem*, Ome: Praha, 1996, s. 98. Existuje pravděpodobně mnoho důvodů, proč současný XVII. karmapa Thaje dordže, jak tvrdí Ole Nydahl, toto pojetí přijímá. O. Nydahl, „Udržování živého buddhismu“ [online], *Lama Ole Nydahl*, 1998 [cit. 2009-03-03], URL: <http://www.lama-ole-nydahl.cz/zivy-buddhismus.htm>.

¹³⁹ D. Stotz, *Kritiken an der Lama-Ole Organisation von Daniel Stotz 3/2008*, Semily, čl. 18, s. 4.

Autor zde vychází i z vlastní zkušenosti a dalších rozhovorů.

¹⁴⁰ Drogou se v tomto případě nerozumí alkohol.

¹⁴¹ O. Nydahl, *Buddha a láska* [předneseno 2008-12-09], Praha.

Více v knize O. Nydahl, *Buddha a láska*, Brno: Bílý deštník, 2008,.

¹⁴² V terénním výzkumu zmínili tři dotazovaní. Stanislav, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Honza, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

centrech k „setkání kapsářů“ - je zde totiž zcela běžný osobní tělesný kontakt, kdy se lidé dotýkají, objímají, líbají apod.¹⁴⁴ Zaměření BDC tak odpovídá i složení členů, což jsou zejména mladí mezi 18 až 30 lety života.¹⁴⁵

Druhým výrazným aspektem je zdůrazňování určitých stavebních prvků evropské civilizace, jako např. idey racionality či svobody právě na buddhismu. Setkáme se tak například s názorem, že „vše, co Buddha učil, dokazuje dnešní věda“.¹⁴⁶ V časopisu BDC *Buddhismus dnes* také čas od času nalezneme články spojující buddhismus a vědu.¹⁴⁷ Můžeme zde tedy sledovat tradiční západní potřebu vědecké justifikace a důrazu na racionalitu.¹⁴⁸

Projekce tradičních západních hodnot vycházejících z křesťanství, jako například idey lidských práv, svobody a demokracie, na buddhismus je pak zřetelné spojování buddhismu se sekulární politickou kulturou, což je jedním z důležitých zdrojů kritických pohledů na islám.¹⁴⁹ Lama Ole Nydahl také často zdůrazňuje vyspělost, samostatnost a nezávislost západních praktikujících.

Jako třetí aspekt bychom mohli označit určitý druh kritického myšlení, který se projevuje jasným sebevymečováním nejen vůči jiným buddhistickým tradicím, kterému jsme se věnovali zejména v podkapitole 3.2, ale i jiným světovým náboženstvím (pohledem BDC na ostatní světová náboženství se budeme zabývat v kapitole čtyři). K této kritice však také dochází z pozic přesvědčení o výlučnosti vlastní pravdy.¹⁵⁰ K explicitnímu utvrzování výjimečného statutu dochází svým způsobem při každé společné meditaci:

Rozpoznáváme tuto vzácnou příležitost v tomto životě, že můžeme být k užitku nespočetnému množství bytostí prostřednictvím Buddhových metod. Jen málo lidí se setká s nedualistickým učením a ještě méně je jich schopných ho využít.

¹⁴³ Autor zde vychází z osobních zkušeností.

¹⁴⁴ Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

¹⁴⁵ „Profil centra buddhismu Diamantové cesty v Brně“ [online], *Dům Diamantové cesty Brno*, 2007 [cit. 2009-03-03], URL: <www.dumdc.cz/files/bdc_brno_profil.pdf>, s. 6.

¹⁴⁶ O. Nydahl, *Buddha a láska* [předneseno 2008-12-09], Praha.

¹⁴⁷ Např. *Buddhismus dnes* č. 4, 7, 12.

¹⁴⁸ V kontrastu k těmto vyjádřením však BDC sám sebe také často vymezuje jako „linii, kde se spíše praktikuje než filosofuje“ a „příliš velká intelektuální orientace“ je zde tak považována spíše za přítěž vedoucí ke zmatenosti.

¹⁴⁹ R. Růžička, „Otázky a odpovědi“ [online], *Buddhismus Diamantové cesty* [cit. 2009-03-06], URL: <http://www.bdc.cz/index.php?option=com_akobook&func=search>.

¹⁵⁰ Z. Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 4.

K tomuto také pravděpodobně často na přednáškách přispívá sám Ole Nydahl, když říká, že všichni jeho západní žáci jsou vyspělí, samostatní a nezávislí lidé. Pocitu vlastní výjimečnosti vázanému na kritičnost společnosti se budeme podrobně věnovat v kapitole 5.

Na závěr této podkapitoly lze shrnout, že v ideálu jóginství BDC můžeme vzhledem k relativnímu souladu jeho hodnotového systému s hodnotami kapitalismu¹⁵¹ spatřovat určitou podobnost s protestantskou tradicí vnitrosvětské askeze („obrat k Bohu ve světě“). V sebe prezentaci BDC se pak často setkáme s koncepcí racionalistického buddhismu, ze které vycházeli i evropští osvícenští myslitelé. BDC dnes reprezentuje pravděpodobně nejvíce adaptovanou formu buddhismu na Západě,¹⁵² za což ovšem čelí značné kritice zvláště od jiných tibetských i netibetských buddhistických tradic¹⁵³ a případně i odborných kruhů. Toto učení je někdy považováno za „vyprázdnění buddhismu“, za jeho příliš zpopularizovanou, „amerikanizovanou“ verzi, značně vzdálenou od tradičního tibetského buddhismu,¹⁵⁴ která bývá též označována jako „buddhismus lite“ nebo „instantní buddhismus“¹⁵⁵. Autor této práce však takováto hodnocení považuje za značně zjednodušující a zavádějící nálepky. I na základě vlastní zkušenosti totiž může tvrdit, že do center přicházejí často lidé s altruistickou základní motivací nacházející zde prostřednictvím poměrně náročných metod svůj rozvoj. Navzdory altruistické motivaci členů se ve společnosti ovšem nesetkáme s výrazným úsilím angažovat se mimo centra či organizaci. BDC ani žádnou jinou buddhistickou skupinu v České republice proto není možné řadit k směru tzv. angažovaného buddhismu.¹⁵⁶

¹⁵¹ Hugh Urban tento styl nazval „duchovní logikou pozdního kapitalismu“. G. Samuel, *Tantric Revisionings*, Surrey: Ashgate, 2005, s. 329.

¹⁵² J. Polívka, „Midnight Dharma: Diamond Way Buddhism on the Air“ [online], *Radio1: Půlnoční dharma*, 2009 [cit. 2009-01-23], URL: <http://www.radio1.cz/dokums_raw/Jan_Polivka-Midnight_Dharma_2007.doc>, s. 4.

¹⁵³ Výhrady zaznívají především ze studijně a do vlastního nitra zaměřených českých buddhistických kruhů. Z. Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 5.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 5.

¹⁵⁵ M. Baumann, „Global Buddhism: Developmental Periods, Regional Histories, and a New Analytical Perspective“ [online], *Journal of Global Buddhism* Vol. 2 (2001): 1-43, URL: <<http://www.globalbuddhism.org/2/baumann001.html>>.

¹⁵⁶ J. Cirklová, „Development of Interest in Buddhism in the Czech Republic“ [online], *Journal of Global Buddhism* Vol. 10 (2009), URL: <<http://www.globalbuddhism.org/10/cirklova09.htm>>.

Samozřejmě pokud nezahrneme aktivity některých členů proti islámu, kterým se budeme věnovat zejména v podkapitole 4.5.3.

4. POHLED NA OSTATNÍ SVĚTOVÁ NÁBOŽENSTVÍ

V této kapitole se budeme věnovat způsobu, jakým se v rámci BDC často nahlíží na ostatní světová náboženství - analyzujeme tedy názory Ole Nydahla, některých českých učitelů a výsledky autorova terénního výzkumu. Nejdříve se tedy podíváme, jak se v BDC často interpretuje postava Boha a fenomén náboženství, dále se pak budeme zabývat pohledy na indické tradice, judaismus a křesťanství. Největší pozornost však zaměříme na vztah k islámu, který je v kontextu sebevymezení BDC nejvíce zřetelný.

4.1 Náboženství víry

Nejdříve se podíváme, jak se v této náboženské skupině často nahlíží na náboženství a koncept Boha obecně, potom přejdeme k dělení na tzv. „náboženství prožitku“ a „náboženství víry“.

V tomto kontextu uvidíme, že definování buddhismu je spojeno s negativní identitou, tedy sebevymezením vůči jiným náboženským tradicím. Podle českého cestujícího učitele Jana Matušky tedy „Ole Nydahl na svých přednáškách nehovoří o jiných náboženstvích, nýbrž pouze říká, čím buddhismus není“.¹⁵⁷

Jaký je zde tedy pohled na náboženství obecně? Ole Nydahl sice tvrdí, že „každý si najde něco, co mu přináší užitek podle nastavení jeho vlastní mysli“,¹⁵⁸ inherentním předpokladem zde však zřejmě zůstává exkluzivní přesvědčení, že „plný rozvoj mysli je pouze v buddhismu“.¹⁵⁹ V tomto duchu vlastních superiorních pozic vycházejících z nenáboženské interpretace buddhismu se o náboženství vyjadřoval například cestující učitel Jakub Kadlec na přednášce 5. prosince 2007 v Pardubicích. Náboženství podle něho mají sklon k hierarchii a nejde v nich o hledání pravdy, nýbrž o pouhé uklidňování prostřednictvím Boha, což snižuje lidskou zodpovědnost.¹⁶⁰ Ze závěrů terénního

¹⁵⁷ J. Matuška, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

¹⁵⁸ O. Nydahl, „Lama Ole Nydahl představil v Praze knihu "Buddha a láska"“ [online rozhovor], *Aktuálně.cz*, 2008 [cit. 2009-03-07], URL: <<http://aktualne.centrum.cz/video/?id=229620>>.

¹⁵⁹ J. Kadlec, *Úvod do Buddhismu Diamantové cesty* [předneseno 2007-12-05], Pardubice.

¹⁶⁰ Tamtéž.

výzkumu vyplynulo, že se osm z deseti dotazovaných k náboženství staví více či méně negativně.¹⁶¹ Nejčastější výtkou byla postava trestajícího Boha mimo nás, který snímá z lidí odpovědnost.

Kromě nenáboženské interpretace buddhismu BDC často při svém sebepojetí na označení „náboženství“ přistupuje a buddhismus vůči „ostatním náboženstvím“ vymezuje ještě jiným způsobem. Náboženství dělí mimo tzv. přírodních náboženství do dvou skupin - náboženství víry (teistická náboženství - judaismus, křesťanství, islám a „hinduismus“) a náboženství prožitku (neteistická náboženství - buddhismus a taoismus).¹⁶² Tento způsob systematizace náboženství používají i čeští učitelé BDC a v průběhu výzkumu ho sami zmínili čtyři dotazovaní.¹⁶³

V čem se tedy tyto systémy dle názoru lamy Ole Nydahla liší a co tzv. náboženství víry charakterizuje? Liší se například tím, že hlubokou nutností pro přežití křesťanství a islámu je šířit se svatými válkami nebo obracením na víru pomocí odsuzujících a trestajících Bohů, protože v bitvě se naše šance na vítězství zvyšuje úměrně s tím, kolik vojáků stojí na naší straně. Jedinými dvěma úkoly v náboženství víry je podle Nydahla řídit se příkazy svého boha, který je zároveň stvořitelem, soudcem i vykonavatelem trestů, a přivádět do stáda ostatní.¹⁶⁴

Základní rozdíl mezi náboženstvími víry a náboženstvími prožitku tedy podle Nydahlova názoru spočívá v tom, že prvé se vždy šířilo zdola prostřednictvím méně kulturních společenských vrstev (křesťanství a islám) a jeho účelem je víra, kdežto druhé se šíří mezi nadanými lidmi s dobrým postavením a jeho účelem je pravda, kterou lze prožít, a úplný rozvoj našich možností. Tvrdí, že náboženství víry a náboženství prožitku jsou naprosto protikladná ve svých základech, názorech, praxi i cílech¹⁶⁵ a není tedy dobré je směšovat.¹⁶⁶ S tímto základním předpokladem se autor při svém terénním výzkumu setkal v zásadě u devíti praktikujících.¹⁶⁷

¹⁶¹ Tedy všichni kromě Honzy a Zuzany.

¹⁶² Svým konceptům tzv. náboženství víry a prožitku se Nydahl věnuje na své osobní webové stránce. O. Nydahl. „Lama Ole Nydahl - Světová náboženství“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-03-07], URL: <www.lama-ole-nydahl.cz/svetove-nabozenstvi-buddhismus.htm>.

¹⁶³ Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Stanislav, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Petra, osobní rozhovor [2008-10-29], Pardubice. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

¹⁶⁴ O. Nydahl. „Lama Ole Nydahl - Světová náboženství“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-03-07], URL: <www.lama-ole-nydahl.cz/svetove-nabozenstvi-buddhismus.htm>.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ O. Nydahl, „Úvodní přednáška“ [předneseno 2008-08-01], Těnovice u Plzně.

¹⁶⁷ Všichni kromě Zuzany.

Navzdory učením této náboženské společnosti definovanému odporu k dualismu se zde tedy můžeme setkat s dichotomním předpokladem, že v teistických náboženstvích neexistuje prožitek Absolutna a v neteistických víra v jeho existenci. Podobné dělení překvapivě nalezneme i u jiných buddhistických učitelů.¹⁶⁸

Toto dělení tedy implikuje více či méně dehonestující pohled na všechna ostatní světová náboženství. Zatímco však Bůh muslimů a židů je bezesporu zlý, Bůh „relaxovaných křesťanů“ a „hinduistů“ může být i dobrý.¹⁶⁹ Oba druhy Bohů však představují pouhou berličku pro ty, kteří nejsou schopni sami převzít plnou zodpovědnost za svůj život. Ole Nydahl následovníkům jednotlivých náboženství připisuje následující vlastnosti:

Pro pokorné tu jsou kostely, pro fanatiky muslimské modlitebny, pro ty, kdo upřednostňují duchovní nasládlost a svou osobnost, působí hinduističtí guruové a pro ty, kdo nic nezavrhují, jsou semináře new age. Jestliže ne v buddhismu, tak kde jinde mohou bystří a kritičtí lidé nalézt takovou transparentnost a efektivitu ve své praxi, jakou jim poskytuje jejich počítač?¹⁷⁰

Podívejme se tedy nyní, jak BDC přistupuje ke konkrétním světovým náboženským tradicím.

4.2 Indické tradice

Soubor indických tradic, zjednodušeně zvaný také „hinduismus“, nepředstavuje z hlediska definování vlastní náboženské identity příliš důležitou roli. Přesto zde však nalezneme několik vystupujících názorů, kterých si můžeme všimnout.

Lama Ole Nydahl popisuje hinduismus takto:

Hinduismus patří k náboženstvím víry. To platí navzdory jeho nejvyšším učením obsaženým v advaitě védantě, která se před 1500 lety naučil od buddhismu. Je to proto, že hlásá stvořitele jménem Brahma. Přesto je tu známo několik buddhistických metod meditace a několik neduálních objasnění jejich výsledků. Avšak hinduismus je hlavně o tom, jak přežít v Indii. Prostě bez velkých diskusí vstřebá z ostatních tradic vše, o čem soudí, že je to mocné nebo užitečné.¹⁷¹

¹⁶⁸ Např. K. S. Dhammananda, *Jak se věnovat buddhismu*, Pardubice: SATI Pardubice, 2007, s. 20-22.

¹⁶⁹ O. Nydahl, *Buddha a láska* [předneseno 2008-12-09], Praha.

¹⁷⁰ O. Nydahl, „Udržování živého buddhismu“ [online], *Lama Ole Nydahl*, 1998 [cit. 2009-03-03], URL: <<http://www.lama-ole-nydahl.cz/zivy-buddhismus.htm>>.

¹⁷¹ O. Nydahl, „Lama Ole Nydahl - Světová náboženství“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-03-07], URL: <www.lama-ole-nydahl.cz/svetove-nabozenstvi-buddhismus.htm>.

Zde je zajímavé sledovat možnou sebelegitimační funkci tvrzení o buddhistickém původu „nejvyšších učení“ advaita védanty a meditačních metod. Zároveň je v tomto kontextu také nutné připomenout, že vzhledem k těmto propracovaným meditačním technikám mnoha indických tradic bývá hinduismus v rámci BDC někdy řazen spíše mezi „náboženství prožitku“.

Ole Nydahl dále rozlišuje i odlišné cíle obou tradic: „Cílem hledání v hinduismu je šakti čili síla, což nás obdaří silou vůle. Cílem hledání v buddhismu je práždňá čili moudrost, což vede k uvědomění mysli jako jasného světla.“¹⁷²

Zmiňuje také zřetelný kontrast v postojích k existenci osobní duše átman:

Hinduisté věří v nepřerušenu existenci individuálního pochopení, které označují jménem átman, a spějí k jeho spojení s určitým zákonem vesmíru, který popisují slovem bráhma. Pro buddhisty neexistuje ani já, ani ty, ani osobnost, pouze množství různých situací a jevů, které se neustále objevují.¹⁷³

V krátkých Nydahlových výrocích během přednášek a rozhovorů asi nejčastěji zmiňuje „nasládlý“ aspekt hinduismu a jeho guruů. O něm¹⁷⁴ stejně jako o kastách¹⁷⁵ se v autorově výzkumu zmínili také dva dotazovaní. Dva členové měli také před vstupem do BDC osobní zkušenosti s praxí ve skupině Šrí Činmoje.¹⁷⁶ Tu oba vzhledem k odmítavým postojům skupiny vůči alkoholu, sexu a dalším záležitostem zcela shodně označili za „příliš omezující a odtrženou od života“. Obecně se dotazovaní vyjadřovali o indických tradicích spíše matně a nejistě, s jistotou však sami používali pojem „hinduismus“¹⁷⁷.

Poslední záležitostí, kde se buddhismus odlišuje od „hinduismu“, je pojetí karmy. Zatímco totiž podle cestujícího učitele Jaroslava Pešty v buddhismu karma představuje lidskou svobodu, v hinduismu se stává nástrojem legitimizace kastovního systému.¹⁷⁸

¹⁷² O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006. s. 38.

¹⁷³ Tamtéž, s. 39.

¹⁷⁴ Zuzana, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Filip, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

¹⁷⁵ Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha. Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice.

¹⁷⁶ Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Honza, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

¹⁷⁷ Ačkoliv tzv. „hinduismus“ až do 19. století prakticky neexistoval, jedná se o dnes na Západě běžně omýlaný stereotyp, který nijak nesouvisí se specifičností BDC. Více o tomto konstrukt M. Fárek, „Hinduismus – reálné náboženství nebo konstrukt koloniální vědy?“, *Religio* 14/2 (2006): 227-242.

¹⁷⁸ J. Pešta, *Buddhismus - o fungování mysli* [předneseno 2009-03-12], Chrudim.

Závěrem můžeme tedy říci, že indické tradice nehrají z hlediska sebevymezujičích potřeb v rámci BDC příliš velkou roli; přesto lze i ve zmiňované klasifikaci náboženství či určitých výrocích identifikovat implicitní superiorní pohled BDC: „(...) Avšak vždycky, když začnou muslimové svatou válku, vytáhnou hinduisté svou Bhagavadghitu, kde bůh říká Árdžunovi, aby bojoval - a párty začíná.“¹⁷⁹

4.3 Židovství

Jednoznačně okrajovým tématem pro BDC je právě judaismus, což souvisí s jeho v současnosti minimálním konkurenčním vlivem na scénu nových náboženských hnutí v České republice. Ole Nydahl se o tomto náboženství na svých přednáškách také příliš nevyjadřuje, příležitostně však zmiňuje přínos židů pro vědecký pokrok v souvislosti s počtem jimi získaných Nobelových cen.

Pro pochopení kritiky islámu je však důležité si povšimnout faktu, že i v případě tematizace judaismu je přihlíženo pouze ke knihám Starého zákona bez komentářů rabínské tradice a celého pozdějšího bohatého myšlenkového vývoje. V tomto zjednodušujícím pohledu se pak Bůh židů jeví v protikladu ke křesťanskému Bohu jako Bůh „zlý“:

Podle mne je v dnešním světě úžasné, že se civilizované proudy křesťanství rozhodly zaměřit na Ježíšovu lásku a nehlédí na barbarského boha a kmenové zvyky ve Starém zákoně. To také umožňuje, aby v naší kultuře přetrvávala předkřesťanská tradice rovnoprávných a svobodných vztahů mezi mužem a ženou, což je velký zdroj bohatství.¹⁸⁰

V osobních rozhovorech praktikující hovořili o judaismu v rámci všeobecně rozšířených myšlenek. Tři se vyjádřili o židovství jako o přísném a konzervativním směru se striktními pravidly,¹⁸¹ dva zmínili židovskou vizi vyvolenosti¹⁸² a dva vyjádřili svůj obdiv k židům jako schopným a pracovitým lidem.¹⁸³ Postoj členů BDC

¹⁷⁹ O. Nydahl. „Lama Ole Nydahl - Světová náboženství“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-03-07], URL: <www.lama-ole-nydahl.cz/svetove-nabozenstvi-buddhismus.htm>.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Lukáš, osobní rozhovor [2008-10-29], Pardubice. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha. Marián, emailová korespondence [2009-02-01].

¹⁸² Zuzana, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Marián, emailová korespondence [2009-02-01].

¹⁸³ Zuzana, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Filip, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

k židovství byl v zásadě ze všech zkoumaných náboženství nejméně kritický, což pravděpodobně souvisí s jeho relativní neznámostí.

4.4 Křesťanství

Protože se v případě křesťanství jedná o domácí tradici, hraje vlastní sebevymezení vůči němu stěžejní roli. Setkáme se s ním proto téměř na každé přednášce Ole Nydahla i cestujících učitelů, kteří shodně s Nydahlovou knihou *Jak se věci mají* (2005) například tvrdí, že církevní dogmata nás omezují a lze v ně těžko uvěřit,¹⁸⁴ dualistická filozofie je v konfliktu se svobodou člověka,¹⁸⁵ celibát, rituály a hierarchie omezují potenciál lidské mysli,¹⁸⁶ moralizující náboženství víry narušuje člověka¹⁸⁷ a křesťanství udržuje naše ego, což vede k předstírání svatosti, ceremoniím, rostoucí frustraci a pokusům omezovat svobodu druhých.¹⁸⁸ Křesťanství je prostě na opačném konci vesmíru než buddhismus.¹⁸⁹

V rozhovorech s praktikujícími se objevovaly výtky ke křesťanskému konceptu hříchu, určité ztuhlosti, dogmatickosti a celkové nelogičnosti křesťanské nauky. Zejména kritika vůči křesťanskému dogmatismu se vyskytla i ve výzkumu k dizertační práci Richarda Grófa *Motivácia k náboženskej činnosti v buddhistickej skupine Diamantová cesta*. Ten ji vysvětluje silnými osobními zkušenostmi dotazovaných, které se podílely na konstrukci jejich protidogmaticky laděných metakonceptů.¹⁹⁰ Můžeme tedy říci, že se jedná o předpoklad, který hraje v konstrukci osobní náboženské identity členů důležitou roli, a kterého při prezentaci buddhismu před potencionálními konvertity skupina efektivně využívá (nenáboženská interpretace buddhismu, buddhismus jako náboženství zkušenosti v protikladu ke křesťanskému náboženství

¹⁸⁴ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu*, Brno: Bílý deštník, 2005, s. 13.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 18.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 42.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 59.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 85.

Tento druh kritiky se zřetelně podobá kritice křesťanství osvícenských filosofů (Voltaire apod.).

¹⁸⁹ J. Kadlec, „Půlnoční dharma 10.08.2006“ [online pořad], *Radio 1*, URL: <http://www.radio1.cz/mp3/porady_2006/PULNOCNI_DHARMA_2006-08-09.MP3>.

Tento pohled ostře kontrastuje s jemným dialogickým laděním, se kterým se setkáme například v knize *Mnich a lama* obsahující rozhovory mezi katolickým mnichem Robertem le Gallem a lamou Džigme rinpočem. R. le Gall, Džigme rinpoče, *Mnich a a lama*, Praha: Volvox Globator, 2005.

¹⁹⁰ R. Gróf, *Motivácia k náboženskej činnosti v buddhistickej skupine Diamantová cesta*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 42-43.

víry). V tomto smyslu můžeme sebezprezentaci BDC vnímat jako jistý přežívající vzdor vůči „dogmatickému křesťanství“.

Také jisté pozitivní hodnocení zaznívá od Ole Nydahla příležitostně na aspekty sociální angažovanosti v křesťanství,¹⁹¹ které ocenili i tři respondenti.¹⁹² Ti pozitivně nahlíží i na osobnost Ježíše Krista a považují jej za přínos.

4.5 Islám

Nyní se pokusíme o podrobnou analýzu vztahu BDC k často ostře kritizovanému náboženství, kterým je islám. Tato analýza bude rozdělena na tři hlavní části - pohled lamy Ole Nydahla, pohled českých učitelů a názory mezi členy společnosti.

4.5.1 Pohled lamy Ole Nydahla

Lama Ole Nydahl se k otázce islámu často vyjadřuje ve svých přednáškách,¹⁹³ rozhovorech, knihách i článcích, máme proto k dispozici bohatý materiál, který můžeme pro analýzu jeho názorů v tomto směru využít a zjistit, zda svým charakterem odpovídají často kritizované islamofobii.¹⁹⁴

V Nydahlově úvodní knize do BDC *Jak se věci mají* (2005) o 94 stranách nalezneme mnoho explicitně i implicitně (v rámci kritiky teismu) vyjádřených narážek na islám. Uvedme si několik příkladů:

Pokud prověříme většinu na světě uctívaných bohů, ať již jsou to bohové vládnoucí a majetníci, žárliví nebo přímo mstiví, jako je tomu v případě Alláha, dojdeme k závěru, že není dobré se s nimi zaplést.¹⁹⁵

Různá náboženství víry prohlašují své bohy za jediné, za nejsilnější nebo například říkají, že „Alláhova pomsta je neúprosná a nezná slitování“.¹⁹⁶

¹⁹¹ O. Nydahl. „Lama Ole Nydahl - Světová náboženství“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-03-07], URL: <www.lama-ole-nydahl.cz/svetove-nabozenstvi-buddhismus.htm>.

¹⁹² Stanislav, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha. Marián, emailová korespondence [2009-02-01].

¹⁹³ K tématu islámu se Ole Nydahl přímo vyjadřoval na všech třech svých přednáškách, které autor tohoto textu navštívil (Hradec Králové 23. 10. 2005, Těnovice 1. 8. 2008, Praha 9. 12. 2008).

Nydahlovy kritické výroky týkající se islámu zazněly např. i na přednášce v Praze 4. 5. 2005. Z. Vojtišek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 6.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 6.

¹⁹⁵ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu*, Brno: Bílý deštník, 2005, s. 12.

Od islámu neočekává nikdo z informovaných lidí pravděpodobně nic jiného než útlak a nenávisť.¹⁹⁷

Vnější sliby v buddhismu je třeba odlišit od nařízení vyskytujících se v křesťanství nebo hinduismu a jsou něčím zcela opačným, než je muslimská šaría, která předepisuje barbarské tresty jako kamenování žen kvůli nevěře nebo odtínání údů za krádež.¹⁹⁸

Základním aspektem pro pochopení Nydahlovy kritiky islámu je absence rozlišování mezi běžnými muslimy a muslimskými extremisty ve smyslu jejich jednání. Extremisty se totiž v jeho očích jeví být již všichni, kteří čtou Korán, základní posvátný text muslimů. Nebezpečná tedy podle něho není pouze kategorie tzv. „kulturních muslimů“ - tedy ti muslimové, kteří Korán nečtou:

A: A nedáváte dohromady muslimské extremisty s obyčejnými muslimy?

Extremisté následují příklad svého proroka a čtou Korán. Zatímco ti ostatní, to jsou kulturní muslimové. Říkají o sobě, že jsou muslimové, ale žijí víceméně normální životy, dodržují zákony a podobně. Pozor si musíme dávat na muslima "v brýlích", ten je nebezpečný. Korán může číst až příliš doslova. Ten muslim, který Korán nečte, ten není nebezpečný.¹⁹⁹

Toto přesvědčení tedy implikuje názor, že být opravdovým muslimem automaticky znamená být špatným člověkem: „Jsou dva typy muslimů: ti dobří, kteří nečtou Korán, a pak ti, kteří ho čtou.“²⁰⁰ „Člověk má často na vybranou - buď být dobrým muslimem a chovat se jako špatný člověk, nebo být špatným muslimem, aby si zasloužil označení humanista a dobrý člověk.“²⁰¹

Nebezpečí tedy vychází z Koránu: „(...) Jenže islám je spíše zákon než náboženství. Člověk, který ho vyznává, musí dělat určité věci. Korán říká: musíte zabít židy, zabít křesťany, bít svoje ženy. To jsou ale věci, od kterých jsme upustili už ve středověku.“²⁰²

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 21.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 36.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 58.

¹⁹⁹ O. Nydahl, „Lama Ole Nydahl: Korán říká, zabíjejte. To nechceme“ [online], *Aktuálně.cz*, 2007 [cit. 2009-03-08], URL: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=448769>>.

²⁰⁰ J. Bouška, T. Menschik, „Osvícení ve sportovní hale“ [online], *Týden.cz*, 2007 [cit. 2009-03-03], URL: <http://www.tyden.cz/tema/osviceni-ve-sportovni-hale_14359.html>.

²⁰¹ O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006. s. 183.

²⁰² O. Nydahl, „Lama Ole Nydahl: Korán říká, zabíjejte. To nechceme“ [online], *Aktuálně.cz*, 2007 [cit. 2009-03-08], URL: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=448769>>.

Zde se jedná o evidentně manipulativní výroky. Židé a křesťané jsou totiž „lidem knihy“, který Korán v zásadě zahrnuje pod tzv. „chráněný lid“ (byť částečně inferiorního postavení) ahl adh-dhimma.

Nydahl při své kritice islámu často kritizuje také postavení žen v muslimských společnostech: „Utiskování žen mi nejvíc vadí na islámu. Kulty, které ohrožují ženy, mají být ilegální.“²⁰³

Nydahl dále zdůrazňuje teorii několika vln islámské expanze, jejichž zastavení umožnilo naší kultuře zachování předkřesťanské tradice rovnoprávných a svobodných vztahů mezi mužem a ženou.²⁰⁴

Je to možné jen díky mocné aktivitě tří velmi důležitých osobností, o kterých se historické knihy zmiňují bohužel jen zřídka. Opravdu si zaslouží, abychom je velebili. Bez nich by to tu vypadalo jako v některých jiných kulturách dodnes. Ženy by chodily dva kroky za mužem s výjimkou území, kde mohou být nášlapné miny, a kde tudíž musí jít tři kroky před ním. Prvním z těchto mužů byl Karel Martel nebo také Holger Dánský, náš národní hrdina, či spíše jeho vojáci. On zastavil Araby v Pyrenejích kolem roku 750. Dalším je nepřítel chválený Čingischán, který okolo roku 1200 zadržel islám ve střední Asii a nakonec je to polský král Jan III., který v polovině 15. století poslal Turky od Vídně zpátky na Balkán. Kdokoli miluje ženy, měl by být ochoten jednat i dnes v duchu těchto pánů.²⁰⁵

Zde je důležité si uvědomit hlubší Nydahlova světonázorová východiska, která nahlíží problém islámu v kontextu předpokládaného střetu civilizací, tedy dvou odlišných, statických a monolitických bloků. Jedná se o přesvědčení, podle něhož islám v souvislosti se současným demografickým vývojem představuje pro západní svět a jeho demokratické uspořádání eminentní hrozbu.²⁰⁶

...muslimové, kteří sem přicházejí, naši kulturu nechtějí, chtějí něco úplně jiného, co je staré třináct století, z arabské pouště, s utlačováním žen a nenávisí k nám.²⁰⁷

Chápu, že například muslimové chtějí mít co nejvíce dětí, aby měl kdo bojovat ve svatých válkách, a křesťané proto, aby měl kdo živit církev, ale nesouhlasím s tím.²⁰⁸

I pro buddhismus podle Nydahla islám představuje nebezpečí:

²⁰³ O. Nydahl, *Buddha a láska* [předneseno 2008-12-09], Praha.

²⁰⁴ O. Nydahl, „Lama Ole Nydahl - Světová náboženství“ [online], *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-03-07], URL: <www.lama-ole-nydahl.cz/svetove-nabozenstvi-buddhismus.htm>.

²⁰⁵ Tamtéž.

Je zajímavé, že se v důrazu na několik vln islámské expanze a ve svých názorech na islám obecně Nydahl shoduje s určitými fundamentalistickými křesťanskými kruhy, například s aktivním knězem Církve Křesťanská společnost Danem Drápalem. URL: <dan.drapal.org>.

²⁰⁶ O. Nydahl, „Prožívám exploze radosti“ [online], *Buddhismus Diamantové cesty*, 2004 [cit. 2009-03-08], URL: <<http://www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=144&Itemid=2>>.

O. Nydahl, *Úvodní přednáška* [předneseno 2008-08-01], Těnovice u Plzně.

O. Nydahl, *Buddha a láska* [předneseno 2008-12-09], Praha.

²⁰⁷ O. Nydahl, „Buddha a láska: Rozhovor s lamou Ole Nydahlem v Těnovicích“, *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008), 10-15: 13.

²⁰⁸ O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006. s. 45.

„Téměř všechno zlo, jímž byl v historii buddhismus postihnut, bylo způsobeno islámem,“ říká lama Ole Nydahl. Považuje za trapné, že se buddhisté nikdy nebránili.²⁰⁹

Nydahl také hovoří o nutnosti ochrany našich hodnot²¹⁰ a přátel, s posluchači totiž často sdílí své chmurné vize budoucnosti, například že do deseti bude v ulicích válka s muslimy.²¹¹ Islám je s námi podle něho ve válce už nyní a čím rychleji ke konfrontaci dojde, tím lépe.²¹² Otevřeně tedy v tomto směru nabádá k aktivismu a „obraně naší civilizace“. V rozhovoru se šéfredaktorem serveru sappho.dk Larsem Hedegaardem ze 6. dubna 2007 dokonce implicitně vyzývá mladé lidi ke vstupu do dánské Národní gardy a přiznává, že několik jeho žáků tak již učinilo:

ON: (...) Mám opravdu rád východní Tibetany - Kampy - pyšné, Vikingům podobné válečníky, kteří vždy drželi Čiňany a další nepřátele stranou.“

LH: Možná bychom v dnešním Dánsku potřebovali trochu jejich bojové ducha.

ON: „My ho máme. Několik z mých studentů se připojilo do Národní gardy. Je to dobré místo pro mladé lidi, jestliže cítí, že naše země je v nebezpečí. Kdybych byl o trochu víc v Dánsku - a kdyby mi bylo pod 65 - také bych se připojil.“²¹³

Co je tedy skutečným zdrojem těchto Nydahlových postojů a jejich velice časté artikulace? Pravděpodobně to budou Nydahlovy osobní zkušenosti z cest,²¹⁴ ale i jeho rodné země, Dánska, kde žije velká muslimská komunita. Kromě toho, že Nydahl zřejmě opravdu věří, že islám je hrozbou pro evropskou civilizaci a snaží se tak v lidech probouzet vědomí politické zodpovědnosti a sebevědomí, jistě také využívá určitých stimulačních schopností, které vytváření obrazu nepřítele pro sociální kohezi sanghy

²⁰⁹ O. Nydahl, L. Hedegaard, „The Buddha Meets Holger Danske“ [online rozhovor], *Sappho*, 2007 [cit. 2009-03-08], URL: <<http://www.sappho.dk/Den%20loebende/nydahl-english.html>>.

²¹⁰ O. Nydahl, „Udržování živého buddhismu“ [online], *Lama Ole Nydahl*, 1998 [cit. 2009-03-03], URL: <<http://www.lama-ole-nydahl.cz/zivy-buddhismus.htm>>.

²¹¹ O. Nydahl, *Buddha a láska* [předneseno 2008-12-09], Praha.

²¹² O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006. s. 183.

²¹³ ON: „(...) I really like the East Tibetans – the Kampas – proud, Viking-like warriors who kept the Chinese and other foes out all through that time.“

LH: We could use a bit of their fighting spirit in contemporary Denmark.

ON: “We have it. Several of my students have joined the National Guard. That is a good place for young people if they feel that our country is in danger. If I were a bit more in Denmark – and if I were under 65 – I would join, too.”

O. Nydahl, L. Hedegaard, „The Buddha Meets Holger Danske“ [online rozhovor], *Sappho*, 2007 [cit. 2009-03-08], URL: <<http://www.sappho.dk/Den%20loebende/nydahl-english.html>>.

²¹⁴ Tyto zkušenosti jsou popsány v jeho zmiňované knize *Moje cesta k lamům*, Praha: Společnost Diamantové cesty, 1999.

představuje. Přijímání kritických pohledů na islám také spojuje s „politickou nekorektností“, tedy schopností „samostatně myslet“: „(...) Také říkám věci politicky nekorektní. Varuji například před nebezpečím islámu proto, aby k nám nepřicházeli lidé, kteří nejsou schopni samostatně přemýšlet.“²¹⁵ Někdy až militantní aspekt lamaova uvažování je však v kontextu západního buddhismu poměrně výjimečnou záležitostí a je zajímavou otázkou, zda jeho projev není „hrubou, zraňující řečí“, jedním z deseti škodlivých (neprospěšných) činů údajně postulovaných Buddhou, o nichž sám Nydahl mluví.²¹⁶

4.5.2 Pohled českých učitelů

Nyní se zaměříme na pohled českých učitelů BDC v tomto směru. Autor bude vycházet z osobních rozhovorů s Janem Matuškou²¹⁷ a Radkem Růžičkou²¹⁸, dále ze sekce „Otázky a odpovědi“ na webových stránkách BDC, kterou Radek Růžička vede; z přednášky Jakuba Kadlece 5. prosince 2007 a 25. března 2009 v Pardubicích a jeho vystupování v rozhlasovém pořadu Půlnoční dharma a dalších zdrojů.

Jan Matuška se v interview 11. ledna 2009 odmítl k otázce jiných náboženství vyjadřovat z důvodu, aby tyto jeho osobní a proměnlivé názory nebyly spojovány s prezentací buddhismu. Lama Ole Nydahl i ostatní učitelé podle něho na přednáškách pouze říkají, čím buddhismus není, a o jiných náboženstvích nemluví, případně jim věnují jen pár minut. K otázce islámu se proto vyjádřil pouze takto: „Každý, kdo čte noviny, si o tom udělá svůj obrázek.“²¹⁹

Radek Růžička interview 28. ledna 2009 neodmítl a v zásadě vyjádřil souznění s Nydahlovými názory na islám. Podle něho se pak Nydahl k tomuto tématu vyjadřuje často jednak z toho důvodu, že cítí zodpovědnost za bezpečí svých žáků, především však proto, že se ho na to lidé stále ptají²²⁰ a on se žádným tématům nevyhýbá. Při formulaci svých názorů vychází z vlastních zkušeností a jeho hlavní motivací je soucit, což je důvodem, proč lidem radí, jak se připravit na nadcházející dobu, a učí je chránit

²¹⁵ O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006. s. 39.

²¹⁶ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 112.

²¹⁷ J. Matuška, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

²¹⁸ R. Růžička, osobní rozhovor [2009-01-28], Praha.

²¹⁹ Tímto způsobem se někdy vyjadřuje i Ole Nydahl.

²²⁰ Důraz na důležitost této příčiny se neslučuje s autorovým pozorováním na Nydahlových přednáškách.

své přátele. Radek Růžička přiznal, že stejně jako někteří členové BDC či zajímaví se židé a křesťané příležitostně navštěvuje server Eurabia.cz.

S jeho konkrétními názory na islám i v kontextu vize budoucího vývoje se setkáme v sekci „Otázky a odpovědi“ na webových stránkách BDC:

Otázka: Jak se staví buddhismus ke konfliktu Islam vs. zbytek sveta ? Jsou ti spatni Americani nebo muslimove ? Jak to vidi osvíceni ucitele ? Nemuze ten konflikt eskalovat a prerust ? Jasne, vse je jen hra prostoru ale docela mne to deprimuje .. :?

Odpověď: Naštěstí buddhisti vědí, že černobílé pohledy obvykle neplatí. Tím nechci omlouvat současné formy fungování islámu a muslimů ve světě. Naši civilizaci zjevně nesnášejí, naše hodnoty jsou jim cizí, svoboda je pro ně prázdný nebo nebezpečný pojem, pohostinnost hostitelů berou jako slabost a všichni mimo islám jsou bezvěrci a tudíž nepřátelé. Kdo tvrdí, že nejde o většinový postoj, lže sám sobě a nevidí, co se děje ve světě.

(...)

Jistě, že ten konflikt bude eskalovat a přeroste. Počítáme s tím a naši učitelé říkají, že to bude dost brzy. Že je to předpovězeno v určité části tantrických nauk a že naše civilizace ten konflikt vyhraje. S velkým vypětím a ztrátami. Tak to vidíme my, ale pochopitelně svůj postoj nikomu nevnucujeme. Radek

Tento pohled tedy zahrnuje představu islámu jako monolitu, který nenávidí naši civilizaci a je vůči ní v jasné opozici. Důležitá zde je vize předpokládaného budoucího střetu civilizací, jejíž sdílení Růžička přisuzuje zřejmě více učitelům (BDC), a odkazování této vize do tantrických buddhistických učení, resp. Kálačakra tantru.²²¹ V tomto smyslu se tedy stává tato konkrétní politická vize implicitní součástí náboženské identity.

V podobně kritickém duchu zvláště vůči křesťanství a islámu se nesla také přednáška Jakuba Kadlece 5. prosince 2007 v Pardubicích.²²² Zatímco však jeho vymezování se vůči křesťanství počtem výroků značně převyšovalo vyjádření k islámu (jeho vymezování buddhismu vůči křesťanství prakticky provázelo celou přednášku), o to radikálnější byla jeho dehonestace. Hlavní implicitně vyjádřenou myšlenkou v tomto směru byl názor, že muslimové jsou teroristé a je proto třeba proti nim bojovat. Na přednášce 25. března 2009 na Univerzitě Pardubice se vyjádřil v tom smyslu, že členové BDC nejsou „politicky korektní“, proto se vyjadřují k záležitostem, které jim na islámu vadí - tyto pohledy však nereprezentují politický status skupiny.²²³

²²¹ „Mělo by jít o Kálačakra tantru. Říkají to o ní přímo její držitelé. (...)V buddhismu [toto učení] určitě není klíčové, protože buddhisté se neshlížejí v silových řešeních a berou je spíše jako nutné zlo.“ R. Růžička, emailová korespondence [2009-02-16].

²²² J. Kadlec, *Úvod do Buddhismu Diamantové cesty* [předneseno 2007-12-05], Pardubice.

²²³ J. Kadlec, *Buddhismus na Západě* [předneseno 2009-03-25], Pardubice.

Podobné názory sdílí pravděpodobně také Roman Virt. Právě Roman Virt je podle Zdeňka Vojtíška učitelem BDC, který na veřejnosti nejčastěji projevuje „Nydahlovy islamofobní stereotypy“,²²⁴ je například „autorem islamofobních výpadů v internetovém informačním a diskusním prostoru „Eurabia“.²²⁵ Explicitní vyjádření jeho názorů nalezneme například v článku „Korán je rozporná a nesnášenlivá kniha“ na Britských listech, kde tvrdí, že Korán je rozpolcenou a nesnášenlivou knihou, jejíž komentáře naprostá většina věřících muslimů ke své praxi nepotřebuje, což je důvodem k tomu k nim v Evropě zaujmout odlišný postoj.²²⁶

Jak jsme tedy mohli vidět, základní světonázorovou perspektivu či některé konkrétnější politické vize (zvláště v otázce islámu a tzv. „střetu civilizací“) učitelé BDC v zásadě s Ole Nydahlem zřejmě sdílí²²⁷ (jak tvrdí i Radek Růžička), liší se však v názorech na veřejnou prezentaci těchto pohledů v rámci buddhismu.

4.5.3 Názory mezi členy společnosti

V této podkapitole prozkoumáme názory a jejich projevy v otázce islámu mezi členy společnosti, hlavním informačním zdrojem zde bude kvalitativní terénní výzkum, který autor provedl mezi deseti současnými a dvěma bývalými členy BDC (Saša, Pavla).

Z terénního výzkumu vyplynulo, že osm z deseti dotazovaných současných praktikujících BDC v zásadě sdílí pohled na islám, se kterým jsme se setkali u Ole Nydahla (podkapitola 4.5.1) a českých učitelů (podkapitola 4.5.2).²²⁸ Tři se kriticky ohradili proti útlaku žen v islámu²²⁹ a militantním aspektu Koránu²³⁰ a dva o svazující

²²⁴ Posudek byl však zpracováván v roce 2006, jedná se tedy již o zastaralou informaci.

²²⁵ Z. Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 6.

²²⁶ R. Virt, „Korán je rozporná a nesnášenlivá kniha“ [online], *Britské listy*, 2005 [cit. 2009-03-09], URL: <<http://www.britske-listy.cz/2005/1/20/art21608.html>>.

²²⁷ Všichni učitelé BDC, se kterými měl autor možnost se setkat či komunikovat, se v pohledu na islám shodovali.

²²⁸ Martin, Daniel, Stanislav, Petra, Lukáš, Honza, Filip, Libor.

Zajímavé je, že dotazovaní Zuzana a Marián, kteří se s těmito názory neztotožňují, právě procházejí vysokoškolským humanitně zaměřeným vzděláním.

²²⁹ Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Petra, emailová korespondence [2008-11-20]. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

²³⁰ Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha. Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice.

nutnosti věřit bez možnosti ověření.²³¹ Šest dotazovaných pak explicitně vyjádřilo názor, že muslimové odmítají západní hodnoty a islám tak představuje hrozbu pro svobodnou evropskou společnost.²³² Zaznělo však i minimální pozitivní hodnocení - dva lidé zmínili úctyhodnou pospolitost uvnitř muslimských komunit²³³ a jiní dva ocenili také pohostinnost muslimů, se kterou se osobně setkali.²³⁴

Zajímavé je, že se dotazovaní neshodovali v odpovědi na otázku, do jaké míry tyto kritické postoje k islámu zastávají také ostatní praktikující. Filip odpověděl, že s těmito názory všichni souhlasí,²³⁵ podle Zuzany hodně lidí nesouhlasí²³⁶ a podle Honzy a Martina někteří nesouhlasí.²³⁷

Tazatel: Jaký pohled mají na tuto problematiku [islám] ostatní praktikující?

Honza: „Myslím, že některý s tím nesouhlasej.“

Tazatel: Jaké k tomu mají důvody, myslíš?

Honza: „Myslím si, že to je třeba hodně velkéj soucit, a že jim třeba chybí trošku moudrost nebo informace.“²³⁸

Tazatel: Sdílí kamarádi, kteří praktikují, také Oleho kritické pohledy na islám nebo i jiná náboženství, nebo s tím mají problém?

Martin: „Myslím si, že ve valný většině lidí, který maj v Oleho důvěru a který maj zdravej rozum a prostě vidí ty věci, tak sdílej ten názor podobnej, ale samozřejmě jsou čas od času i lidi, který s tím třeba nějakým způsobem polemizujou, dostali se třeba do kontaktu s informacema, že Korán se dá vykládat různě, i pozitivně, i negativně, a že jsou tam věci zastaralý a tak dál, a že sou dobrý muslimové a špatný... (...“²³⁹

Někteří tento nesouhlas interpretovali způsobem, že „lidé nesouhlasí, než poznají pravdu“²⁴⁰, nebo že „k tomu dojdou sami“²⁴¹.

Bývalí praktikující se na toto téma vyjádřili takto:

Nydahlovou kritikou náboženství jsou ovlivněni všichni členové BDC a sdílí ji většina, někteří méně, někteří více...

²³¹ Daniel, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Filip, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

²³² Daniel, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Stanislav, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Petra, emailová korespondence [2008-11-20]. Honza, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha. Filip, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

²³³ Zuzana, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

²³⁴ Daniel, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

²³⁵ Filip, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

²³⁶ Zuzana, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice.

²³⁷ Díky kvalitativnímu charakteru výzkumu může autor v této záležitosti konstatovat zajímavý závěr: Odpovědi členů zde jednoznačně souvisí s jejich osobním kritickým přezkoumáváním těchto názorů.

²³⁸ Honza, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

²³⁹ Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice.

²⁴⁰ Petra, osobní rozhovor [2008-10-29], Pardubice.

²⁴¹ Filip, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

Z vlastní zkušenosti bych do takové "nejbojovnější" skupiny, co se týče přejímání Oleho názorů na islám, zařadila zejména mladé muže (18-25 let) a pak takové ty zapálené (zamilované) nováčky... . Musím říct, že pár takových, se kterými jsem se setkala, bylo velice xenofobních a extremistických (kdyby jim dal Ole zbraň a řekl, ať zlikvidují tamhle ty muslimy, nejspíš by s tím, buddhismus nebuddhismus, neměli problém...)
Takových je ale jen pár (doufám)...
(...) Více tolerantní jsou v těchto otázkách ženy...²⁴²

Myslím, že převážna väčšina jeho žiakov sa v plnej miere ztotožňuje s Nydahlovými názormi ohľadom islamu, či iných náboženstiev alebo mníšskej cesty.²⁴³

Z malého vzorku tohoto výzkumu se nemůžeme vyjádřit k hypotéze o nižší toleranci u skupiny mužů mezi 18 až 25 lety a „zapálených nováčků“ a o vyšší toleranci u žen, protože nemáme k dispozici kvantitativně dostatečně reprezentativní výzkumný vzorek. Z obou těchto tvrzení vyplývá názor, že většina členů BDC sdílí podobně kritické pohledy vůči islámu, které souvisí s osobou Nydahla. Oba se také shodně vyjádřili, že tato záležitost pravděpodobně souvisí i s charakterem daného centra.²⁴⁴

Zajímavá je z tohoto hlediska religionistická studie Karla Spala z roku 2004 zpracovávající religiozitu města Liberce, která vyhodnocuje místní skupinu BDC ze všech zkoumaných náboženských skupin dokonce jako nejméně tolerantní:

Nejvíc nesnášenlivě se jeví liberecké buddhistické centrum Karma Kagyü, které se vymezovalo konfrontačně vůči náboženstvím semitského původu, ale i ostatním buddhistickým školám. Pro ukázkou volím závěrečnou část terénního zápisu: „Pak se ještě probíral pořad z německé televize, který mezi nimi koluje na videokazetě, kde spolu diskutují „ňáká židovka, katolickéj dogmatik, fakt se takhle tituloval, láma Ole a kvantovej fyzik. No, ale zajímavěj byl jenom Ole a ten kvantovej fyzik. A co říkal ten dogmatik? Hele, nic zajímavýho, dyť ten může jen věřit“. Pak se probíraly minulé „akce“ a informovalo o dalších, odsoudil se islám a akce skončila...“. Je zajímavé, že se členové jednotně ztotožňují se stavbami stúp zabraňujících expanzi islámu do Evropy (Španělsko, Řecko). Má námitka týkající se konfrontačního tónu přednášky byla přednášejícím i členstvem objasněna přítomností mé rušivé energie a negativní energií blízké synagogy: „Usnadnil mi to až jeden člen centra, když připomněl negativní energii židovské modlitebny v budově knihovny...“.²⁴⁵

Tento portrét centra vyznívající až extrémně xenofobními postoji však za reprezentativní také považovat nemůžeme. Při bližší analýze elektronických médií můžeme ovšem zjistit, že členové či sympatizanti BDC napříč centry v ČR jsou jistým způsobem názorově spřízněni s internetovými servery hodnocenými v mainstreamovém

²⁴² Pavla, emailová korespondence [2009-02-03].

²⁴³ Saša, emailová korespondence [2009-02-02].

²⁴⁴ Saša, emailová korespondence [2009-01-22]. Pavla, emailová korespondence [2009-01-21].

²⁴⁵ K. Spal, „Religiozita Liberce“ [online], *Religionistika.cz*, 2004 [cit. 2009-03-10], URL: <www.religionistika.cz/liberec.htm>.

Např. známá stúpa proti islámu vznikla v roce 2003 ve španělské Benalmadéně.

českém tisku příležitostně jako „pravivý bulvár“, především však jde o stránky sdílející kritický pohled na islám. Za příklad můžeme uvést stránky Eurabia.cz, které vycházejí z premisy o hrozbě islámského pronikání do Evropy a postupné destrukce tradiční evropské kultury a evropského způsobu života, včetně jejích tradičních politických, občanských a náboženských svobod.²⁴⁶ Hojně publikujícím kmenovým autorem tohoto serveru je například překladatelka Olga Ryantová (35 článků), která přeložila Nydahlovu knihu *Velká pečeť*²⁴⁷. Olga Ryantová na sebe upozornila koncem roku 2004, když podala podnět ministerstvu kultury s návrhem na odebrání registrace Ústředí muslimských obcí, hlavní a zastřešující organizaci českých muslimů. Tento návrh zdůvodnila tvrzením, že islám je ideologií zjevně propagující násilí a svaté války a potlačující práva žen a další práva občanů žijících ve svobodné společnosti. Podnětem se zabýval ministr Dostál, který ho následně odložil.²⁴⁸

Mnohem známější záležitostí též spojenou s postavou Olgy Ryantové byla kauza *Já, muslim*. Tu odstartoval dokument ostravského studia z cyklu *Infiltrace* pod názvem *Já, muslim* odvysílaný Českou televizí na programu ČT2 7. října 2005. Režisérem dokumentu byl Jiří Ovečka, který se nechal inspirovat zmiňovaným podnětem Olgy Ryantové ministerstvu kultury a pokusil se „nechat diváka pomocí skryté kamery nahlédnout do života muslimské komunity u nás a v konfrontaci se zkušenostmi z německých regionů rozkrýt její skutečné zájmy“.²⁴⁹ Mimo Ústředí muslimských obcí a Rady arabských velvyslanců podali na manipulativní formu a obsah dokumentu stížnost u Rady pro rozhlasové a televizní vysílání také pracovníci a studenti Katedry religionistiky a filosofie Univerzity Pardubice a dalších odborných českých pracovišť.²⁵⁰ Na obranu dokumentu se proti stížnosti jednoznačně postavila redakce

²⁴⁶ K tomuto tématu se však staví jednostranně, ideologicky a bez zjevné snahy o hlubší objektivní analýzu. „Cílem není poznání, ale přesvědčení.“ M. Hála, „Strukturální a obsahová analýza serveru Eurabia.cz“ [online], *Migrace online*, 2006 [cit. 2009-03-10], URL: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957012>>.

²⁴⁷ O. Nydahl, *Velká pečeť* [přel. Olga Ryantová], Brno: Bílý deštník, 2000.

²⁴⁸ M. Hála, „Strukturální a obsahová analýza serveru Eurabia.cz“ [online], *Migrace online*, 2006 [cit. 2009-03-10], URL: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1957012>>.

²⁴⁹ K. Spal, „Analýza kauzy „Já, muslim““ [online], *Migrace online*, 2007 [cit. 2009-03-10], s. 2, URL: <http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/KSpal_Kauza_Ja_muslim.pdf>.

²⁵⁰ Hlavními výtkami této stížnosti bylo vyvolávání strachu a xenofobie, šíření stereotypů, nevyváženost a nereprezentativita, manipulace s informacemi a záběry, sporná odůvodněnost použití skryté kamery a celkově nazasvěcený a nepravdivý obraz islámu. Stížnost byla medializována Doc. ThDr. Ivanem Štampachem 28. 10. 2005 na stránkách Britských listů pod titulkem „Česká televize šíří neodůvodněně strach a xenofobii vůči muslimům“ [online], *Britské listy*, 2005 [cit. 2009-03-10], URL: <<http://www.blisty.cz/art/25565.html>>.

serveru Eurabia²⁵¹ i Olga Ryantová.²⁵² Kauza skončila ukončením správního řízení mezi RRTV a ČT na základě nezveřejněného usnesení RRTV a Etického panelu ČT.²⁵³

V rámci našeho tématu je však tato kauza zajímavá zvláště proto, že hlavní postavou - „infiltrátorem“ - dokumentu byl již dlouhodobě praktikující člen BDC účastníci se našeho terénního výzkumu. Protože z jeho výsledků vyplynulo, že postoje „infiltrátora“ k islámu jsou v rámci analyzované skupiny členů nejradikálnější, dáváme je do souvislosti zejména s jeho aktivismem:

Můj pocit z toho je, že islám je bojovej kodex. Politika, válka je to, zmocnění se...a je to rozšiřování, expanze. Myslim, že na to byl vytvořenej, že to bylo naprosto úmyslný.

(...)

Prostě takovej je islám. Islám je extrémistickej. Islám je, Korán je prostě proti ústavě, proti lidskej právům základním, proti všemu...to je prostě středověk. Jako fašismus prostě, jako jakékoliv jiné vojenské systém. Vim, že tam je spousta zajímavějších a moudřejších lidí, samozřejmě sůfisti jsou fajn lidi a dokážou si najít na věcech to dobrý, ale prostě myslim, že by si lidi i samotný Arabové zasloužili něco lepšího. Nebo minimálně výběr. Kterej je dost těžkej, když ti ve čtyřech letech vymejou hlavu.²⁵⁴

Zde citujeme část rozhovoru týkající se samotného dokumentu *Já, muslim*:

Tazatel: Řekl bys mi k tomu taky něco [k natáčení dokumentu *Já, muslim*], co tě k tomu vedlo nebo jak ses k tomu dostal k té myšlence takový dokument vytvořit?

Libor: „No, ty lidi na to upozornit. Protože si myslim, že to bude obrovské průser. (...) Protože až to přijde sem, bude to horší než za komunismu, za fašismu...udávání, veřejný popravy.“

Tazatel: Proč se obrátili zrovna na tebe?

Libor: „(...) Prostě my jsme toho režiséra znali, protože mám nějaký zase jiný kamarády, který zas jako maj takovou...jak to říct...jako skupinu, která se jmenuje...která právě, nechci říct bojuje, ale která jako se snaží upozorňovat na ty evropský hodnoty, na zachování toho co tady máme potom co jsme prošli těma válkama, na tu svobodu co jsme si vybojovali, oni se snaží

²⁵¹ „Domníváme se, že tuto stížnost sepsali lidé, kteří pravděpodobně nikdy neopustili své učebny a kabinetů a nikdy nenavštívili evropská islámská ghettá, kde se realita islámu a kulturní zvyky značně liší od jejich knih.“ R. Zatloukal, „Odmítáme, aby byli novináři napadáni za uvedení nezakreslených faktů“ [online]. *euRabia*, 2005 [cit. 2009-03-10]. URL: <<http://www.eurabia.cz/Articles/108-odmitame-aby-byli-novinari-napadani-za-uvedeni-nezkreslenych-faktu.aspx>>.

²⁵² Ta označila autory stížnosti za „politicky korektní české pseudointelektuály“. O. Ryantová, „Jiří Ovečka: Za Infiltrací si stojím“ [online], *euRabia*, 2005 [cit. 2009-03-10], URL: <<http://www.eurabia.cz/Articles/107-jiri-ovecka-za-infiltraci-si-stojim.aspx>>.

Zde je z hlediska sdílení určitého symbolického jazyka zajímavé si povšimnout možné recepce fráze „politická korektnost“, kterou Ole Nydahl často používá pro označení všech názorů neslučujících se s jeho vizí světa.

²⁵³ Část členů RRTV vydala veřejné votum separatum, v němž konstatuje, že rozhodnutí RRTV bylo v rozporu se zákonem. K. Spal, „Analýza kauzy „Já, muslim““ [online], *Migrace online*, 2007 [cit. 2009-03-10], s. 20-21, URL: <http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/KSpal_Kauza_Ja_muslim.pdf>.

²⁵⁴ Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

trošku jako by dělat nějakou osvětu pro lidi, nabádnout jim druhý pohled, ukázat, že prostě nejsme jenom banda barbarů, který prostě s každým válčej, každého vykořisťujou...že jsme udělali taky spoustu dobrýho prostě.
(...) Nevěděli jsme, jak to dopadne. Ten film neměl bejt negativní... (...) S islámem je snadný to, že stačí prostě ty slova uvíst na veřejnost.²⁵⁵

Název skupiny, na kterou odkazuje, Libor (jméno infiltrátora bylo pochopitelně také změněno) odmítl sdělit. Označování serveru Eurabia by bylo pouhou spekulací, z hlediska této práce je však zajímavé již samotné spojení dvou důležitých aktérů kauzy s náboženskou společností BDC. Ostrá rétorika lamy Ole Nydahla i velké části samotné společnosti BDC v tomto směru poněkud zpochybňuje možný náhodný charakter tohoto spojení.

U Libora se také objevil ve výzkumu jedinečný názor, že největšími nepřáteli muslimů jsou právě buddhisté.²⁵⁶ To může vzhledem k jeho náboženskému pozadí částečně vysvětlovat jeho angažovanost v celé záležitosti.

Dalším aktivismem členů v oblasti islámu a imigrace byla petice proti vstupu Turecka do EU, která v roce 2004 kolovala po centrech BDC:

Ta petice proti vstupu Turecka do EU kolovala po centrech (nevím, jestli se to dostalo i na veřejnost) a pak byla pravděpodobně odeslána na ministerstvo... Jo a teď si vybavuji, že chodily do center i dopisy a maily, jež vyzývaly, abychom nebyli k této otázce lhostejní a angažovali se více - třeba tak, že budeme posílat na ministerstvo dopisy, s vyjádřením nesouhlasu, nespokojenosti a obav, dopisy, vyjadřující negativní postoj ke vstupu Turecka do EU, k islámu...²⁵⁷

V roce 2004 se v Praze také odehrála demonstrace proti útlaku žen v muslimských zemích, na níž se podíleli členové skupiny BDC převlečení do hidžábu afghánských žen. Zde je však důležité zmínit, že za žádnou ze zmiňovaných iniciativ se nepostavila organizace BDC jako taková: „Podotýkam, že žiadna z tých akcií nebola zastrešovaná BDC, iba sa na nich podieľali členovia skupiny, účasť bola však dobrovoľná. Tieto akcie poriadali občianske združenia nezávislé na BDC.“²⁵⁸

²⁵⁵ Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

²⁵⁶ Tamtéž.

²⁵⁷ Pavla, emailová korespondence [2009-02-03].

²⁵⁸ Saša, emailová korespondence [2009-02-16].

4.6 Dílčí závěr

Ve čtvrté kapitole jsme mohli vidět, jakým způsobem dochází ve vztahu k jiným světovým náboženstvím k negativnímu definování náboženské identity BDC. Důležitou roli v tomto procesu pak hraje dichotomní konceptualizace schématu náboženství víry a náboženství prožitku, jejím produktem jsou potom pravděpodobně určité implicitně negativní konotace s náboženstvím spojené (Bůh jako infantilní potřeba člověka, který ještě není schopen převzít zodpovědnost za svůj život). Častá potřeba sebevymezení vůči křesťanské ztuhlosti a dogmatickosti souvisí evidentně se specifickostí českého náboženského prostředí a jeho historicky daným vývojem, redukce islámu na islamismus pak přispívá k osobní angažovanosti členů v politických tématech souvisejících s problematikou muslimů a imigrace. V širším pohledu však můžeme osobní aktivismus v těchto záležitostech pravděpodobně spojovat pouze s menšinou, která je ovšem viditelná. U většiny členů se tyto názory projevují pouze na úrovni myšlení a případně řeči.

Pokud bychom názory Ole Nydahla, některých českých učitelů či dotazovaných členů měli označit za islamofobní, měli bychom se nejdříve pokusit o nalezení vlastní definice a charakteristiky tohoto slova. Luboš Kropáček ve své knize „Islám a Západ“ tento výraz popisuje jako fenomén protimuslimského smýšlení, rétoriky, či jednání.²⁵⁹ Pro tento postoj jsou charakteristické některé přístupy, které islám nahlížejí například jako (1) monolitický (islám je jediný, statický a monolitický blok), (2) oddělený (islám nesdílí cíle ani hodnoty s jinými kulturami a není jimi ovlivňován), (3) nepřátelský (islám je násilný, agresivní, představuje hrozbu, podporuje terorismus) či (4) nižší (islám je vůči Západu nižší, barbarský, iracionální, primitivní a sexistický).²⁶⁰

Vzhledem k šíři dostupných informací můžeme tedy konstatovat, že názory Ole Nydahla se kryjí se všemi čtyřmi charakteristikami a za islamofobní je bez pochyb označit můžeme, určitý islamofobní charakter však zřejmě sdílí všechny zmiňované pohledy, jejichž společným znakem se jeví být právě problematická generalizace.

Příčina celkově nižší úrovně porozumění jiným světovým náboženským tradicím je pak dána povrchním zaměřením na samotné základní posvátné texty (Starý Zákon, Korán) nereflektující náboženské tradice v celé jejich šíři a slabým ohledem k jejich

²⁵⁹ L. Kropáček, *Islám a Západ*, Praha: Vyšehrad, 2002, s. 138.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 144 - 145.

historicky, kulturně a sociálně podmíněným specifickým projevům, stejně jako postojem určité duchovní superiority své vlastní skupiny.

5. NÁBOŽENSKÁ IDENTITA VE VZTAHU K UCHOPOVÁNÍ JINÝCH NÁBOŽENSKÝCH TRADIC

V této kapitole si ukážeme, že negativní vymezování se vůči jiným náboženským skupinám v rámci společnosti BDC úzce souvisí s jejím sebepojetím a budováním vlastní náboženské identity. Pokusíme se tedy na konkrétní reprodukované teze zdánlivě mimo náboženské učení BDC pohlédnout jako na určité implicitní náboženství. V druhé podkapitole potom budeme analyzovat příčiny takto negativně definované povahy implicitního náboženství v rámci skupiny.

5.1 Negativní sebevymezování jako implicitní náboženství

Nyní se budeme věnovat fenoménu separace identit, který se týká problematického míšení náboženských a osobních politických stanovisek. Zde je třeba se chvíli opět zabývat pro tuto práci důležitým problémem, zda lze vůbec politická vyjádření učitelů i praktikujících náboženského hnutí spojovat s jejich kolektivní náboženskou identitou. Ole Nydahl se k tomu ve své knize *Jak se věci mají* (2007) vyjadřuje následujícím způsobem:

„Lama je učitelem, jen když zastupuje Buddhu a jeho učení. Hovoří-li učitel například o současné politice, o které Buddha před 2 500 lety nejspíš nic neřikal, pak doufejme, že je to projev odvahy a životních zkušeností. Jeho slova však vyjadřují pouze jeho osobní názor.“²⁶¹

Jak jsme si již ukázali, ve stejném duchu se vyjadřují i někteří učitelé; podobně se vyjádřilo i šest dotazovaných v našem terénním výzkumu: „Je to Oleho soukromý názor, který říká jako člověk a ne jako buddhista.“ „Je to jeho občanský pohled.“ „Názory Ole Nydahla nejsou učením Diamantové cesty.“²⁶²

V rozhovoru pro internetový portál Willamete Week Online je Ole Nydahl nucen svůj názor ještě více precizovat:

²⁶¹ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*, Brno: Bílý deštník, 2007, s. 93.

²⁶² Zuzana, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Petra, osobní rozhovor [2008-10-29], Pardubice. Lukáš, osobní rozhovor [2008-10-29], Pardubice. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha. Marián, emailová korespondence [2009-02-01].

ON: „(...) Buddhisté jsou apolitičtí. Žádná politická idea, kterou člověk vyznává, nesouvisí s buddhismem. Je to jeho odpovědnost jako občana. My se neangažujeme v politických záležitostech jako buddhisté, ale děláme tak jako členové společnosti, jako ochránci našich zřízení a svobody žen a podobně.“

MG: Jak může někdo oddělit tato přesvědčení? Může člověk skutečně vyznávat náboženské a politické ideje odděleně bez toho, aby se vzájemně ovlivňovaly? Můžete zaujímat postoj morální autority a potom tvrdit, že jste apolitičtý?

ON: „Vím, že to není snadné, ale stále to tvrdíme. Stále to tvrdíme. Samozřejmě, že nemůžeme rozdělit svou mysl, víte, je to prostě... Buddhismus nemá žádnou oficiální politiku. Ale buddhisté, dobře, ti mají svou vlastní politiku. (...)“²⁶³

Pokud tedy vezmeme v úvahu toto Nydahlovo tvrzení, můžeme z něho vyvodit interpretaci, podle níž na svých přednáškách a ve svých knihách neprezentuje oficiální politiku BDC, ale šíří své osobní politické názory mezi posluchače buddhisty.²⁶⁴

V osobních rozhovorech se čtyři současní členové BDC vyjádřili, že byli Nydahlovy názory na islám ovlivněni silně,²⁶⁵ čtyři částečně²⁶⁶ a dva vůbec.²⁶⁷ Jak jsme již zmínili v podkapitole 4.5.3, z analýzy terénního výzkumu vyplynulo, že kromě Zuzany a Mariána se všichni dotazovaní členové BDC s názory Ole Nydahla na islám ztotožňují. Nicméně prezentaci těchto názorů akceptují všichni. Dotazovaní se vyjádřili například takto:

Martin: „Mám prostě důvěru v to, co říká, a jsem přesvědčen, že on vidí následky, ke kterým může dojít, který my ještě tady nevidíme, a proto ty věci nebereme dostatečně vážně a neděláme prostě dostatek aktivity pro to, aby se ty věci nestaly. A jsem přesvědčen o tom, že ta jeho motivace je čistá.“²⁶⁸

Libor: „Myslím, že by to měl dělat každý. Myslím, že to je chlapský... (...) Že to je potřeba lidi chránit.“²⁶⁹

Petra: „Lama Ole bude vždycky projevovat svůj názor z důvodu, aby chránil svobodu. Nikdy nebude politicky korektní. Také se jednoznačně neobává o svoji osobu. Dalším aspektem jeho

²⁶³ O. Nydahl, M. Graham, „Lama Ole Nydahl, Controversial, Unconventional Lama, Speaks Tonight“ [online rozhovor], *Willamete Week Online*, 2008 [cit. 2009-03-26], URL: <<http://wwweek.com/wwire/?p=16747>>.

²⁶⁴ Jak již bylo řečeno, tématu islámu a jeho hrozby pro západní civilizaci se Ole Nydahl na svých přednáškách věnuje velice často. Důvody, které k tomuto aktivnímu šíření svých politických názorů uvnitř BDC má, se budeme zabývat v podkapitole 5.2.

²⁶⁵ Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Stanislav, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice.

Lukáš, osobní rozhovor [2008-10-29], Pardubice. Filip, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha.

²⁶⁶ Daniel, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Petra, emailová korespondence [2008-11-20].

Honza, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha. Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

²⁶⁷ Zuzana, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice. Marián, emailová korespondence [2009-02-01].

²⁶⁸ Martin, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice.

²⁶⁹ Libor, osobní rozhovor [2008-01-28], Praha.

počinání je to, že pokud zabráníme někomu dělat negativní činy, chráníme ho od negativních následků těchto činů (příčina a následek).²⁷⁰

Zmiňování členové, kteří se s Nydahlovými názory na islám neshodují, pak odpověděli takto:

Zuzana: „Já si myslím, že když člověk, kterej musí jakoby vysvětlit buddhismus prostě na jedny přednášce, tak že to asi ani jinak nejde než ostře rozlišovat. Že kdyby člověk začal jakoby nad tím filosofovat, co je společný a co je podobný, tak by pak... Myslím, že to ostrý rozlišení má svůj význam. (...) Myslím si, že se dá najít spoustu společnejch věcí, ale ,myslím si, že to není účelem toho vysvětlení. Myslím si, že to prostě má svůj účel...ale možná to taky omlouvám... (...) Možná, že to přehlížím...“²⁷¹

Marián: „Tyto otázky jsou pro mě bezpředmětné. Důležité pro mě je to, že Lama Ole mi ukazuje, jak rozpoznat podstatu své mysli.“²⁷²

Především tento druhý aspekt, tedy nikoliv názory samotné, nýbrž pohled na jejich prezentaci, zřejmě může hrát významnou roli. Ačkoliv se totiž dotazovaní bývalí praktikující ve svých názorech na islám neshodují, oba nesouhlasí s jejich prezentací.²⁷³ Ostré vymezování může tedy skutečně mít selektivní funkci udržující určitou úroveň uniformity v rámci sanghy, o níž Nydahl mluví, a jejíž důsledkem je exkluzivní sebepojetí ve vztahu k jiným náboženstvím: „Jestliže je pro někoho těžké náležitě respektovat ženy, a když neakceptuje naše názory na islám, měl by se také začít zabývat jinou praxí.“²⁷⁴ Podle bývalých členů je v případě takového rozporu (v záležitosti islámu) možné ve skupině setrvat, záleží však také na složení daného centra a osobní asertivitě člověka.²⁷⁵

Zřetelnou Nydahlovou tendencí v tomto směru je však snaha učinit tuto výzvu implicitní součástí náboženské identity všech členů, když na konci svých přednášek zdůrazňuje, že nedá požehnání tomu, kdo by chtěl praktikovat či bránit islám.²⁷⁶ Tímto způsobem tedy skutečně dochází k transformaci těchto předpokladů v oficiální Nydahlovu „náboženskou politiku“, která ač není chápána jako součást učení

²⁷⁰ Petra, emailová korespondence [2008-11-20].

²⁷¹ Zuzana, osobní rozhovor [2008-08-02], Těnovice.

²⁷² Marián, emailová korespondence [2009-02-27].

²⁷³ Například Podle Saši to „odporuje duchu Buddhova učení a způsobu, jakým by mělo být předáváno“.

Saša, emailová korespondence [2009-01-22].

²⁷⁴ O. Nydahl, „Prožívám exploze radosti“ [online], *Buddhismus Diamantové cesty*, 2004 [cit. 2009-03-08], URL: <<http://www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=144&Itemid=2>>.

²⁷⁵ Saša, emailová korespondence [2009-01-22]. Pavla, emailová korespondence [2009-01-21].

²⁷⁶ Nydahl, Ole. *Úvodní přednáška* [předneseno 2008-08-01], Těnovice u Plzně. O. Nydahl, *Buddha a láska* [předneseno 2008-12-09], Praha.

buddhismu, je členy přejímána jako jistá vize skutečnosti. My se zde nyní pokusíme o interpretaci této „politiky“, resp. souboru negativně formulovaných tezí definujících vlastní identitu skupiny, jako implicitního náboženství.²⁷⁷

Za implicitní náboženství se běžně považuje jakýkoli sociokulturní systém, který plní náboženské funkce a zároveň popírá svou religiozitu. Příklady takových „neviditelných“ náboženství jsou například ideologie jako nacionální socialismus, marxismus-leninismus apod.²⁷⁸ V tomto případě však budeme implicitním náboženstvím rozumět určitý skrytý systém významů participující společně s explicitně vyjádřenou náboženskou stránkou skupiny na konstrukci celkové osobní náboženské identity.

Náboženský charakter toho, o čem nyní hovoříme jako o implicitním, se nám svým způsobem ukazuje již z jeho vlastní negativní povahy: Kritika náboženství jako celku totiž předpokládá, že jsme již poznali celou skutečnost a implikuje tedy náboženské pozice.²⁷⁹ Implicitní náboženství je tradičně založeno na negativním sebevymezení. Psycholog Richard Gróf odborně se věnující tématu BDC v tomto kontextu říká:

Velkú úlohu tu hrá identita a sebvymedzenie. Každé negativné vymedzenie vóči vonkajšiemu má za následok upevnenie opačnej hodnoty vo vnútri skupiny alebo osoby. Teda, ak Ole alebo jeho žiaci hovoria o tom, že kresťania su dogmatickí a spoliehajú sa na vieru, moslimovia si nectia ženy a Koran legitimizuje násilie, že gelupaci su cnostní, sakjapovia intelektuální, a ningmapaci su pyšni... tým hovoria, že sa hlásia ku hodnotám ako kritické myslenie, odsudzujú násilie, berú ženy ako rovnocenné, nie su fanušikovia mniského spôsobu praktikovania buddhizmu ani prílišnému intelektualizovaniu.... teda negativné sebvymedzenie pomáha vlasnej pozitivnej identite. Zdôrazňuje odlišnosti a hranice, udržuje tvar... samozrejme na úkor dobrého obrazu o iných skupinách.²⁸⁰

Zde je tedy zřetelné, že negativní sebvymezování členů BDC z velké části vychází z těchto přejatých konceptuálních struktur implicitního náboženství a je tedy neintencionální a nerefektované. Problematickým aspektem tohoto druhu konstrukce vlastní pozitivní identity je však pokles ostatních tradic v očích praktikujících, který úzce souvisí se stimulací pocitu výjimečnosti a výlučnosti tradice vlastní. Ke třem

²⁷⁷ Popisem implicitního náboženství se zabývá J. Waardenburg, *Bohové zblízka*, Brno: Masarykova univerzita, 1999; nebo Z. Nešpor a D. Lužný, *Sociologie náboženství*, Praha: Portál, 2007.

²⁷⁸ Z. Nešpor, *Sociologie náboženství*, Praha: Portál, 2007, s. 117.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 124.

²⁸⁰ R. Gróf, emailová korespondence [2008-11-22].

hlavním často opakovaným konceptům bychom pravděpodobně mohli přiřadit tato tři negativní tvrzení:

(1) Křesťanství je náboženstvím víry založeným na dogmatismu a infantilní představě trestajícího Boha. („Buddhismus je zcela racionální a empiricky ověřitelný systém slučitelný s vědeckými poznatky.“)

(2) Islám utlačuje ženy, křesťanství má neurotický vztah k sexu, théraváda utíká z tohoto světa. („Buddhisté se chovají jako normální lidé.“)

(3) Korán je v rozporu se západními hodnotami a islám představuje hrozbu pro euroamerickou civilizaci. („Buddhismus je založen na západních hodnotách jako je svoboda, demokracie a kritické myšlení.“).

K pocitu vlastní výjimečnosti utvrzujícím oprávněnost kritických pozic vůči jiným náboženským tradicím pak mohou přispívat i ostatní šířené koncepty implicitního náboženství uvnitř skupiny. Zmiňme například pojetí vadžrajány jako nejrychlejší cesty pro nejschopnější žáky, karmu jako vysvětlující prvek materiální a kulturní superiority západní civilizace či Nydahlem často zdůrazňovanou vyspělost, samostatnost a nezávislost svých západních žáků.

Je také třeba zmínit, že šíření konceptů implicitního náboženství (zvláště však šíření konceptu týkajícího se islámu) je na Nydahlových přednáškách často provázeno lehkými manipulativními technikami. Základní z nich je technika podsouvání: „Všichni, co jste se tu sešli, jste mladí, inteligentní a kritičtí lidé.“ „Od islámu neočekává nikdo z informovaných lidí pravděpodobně nic jiného než útlak a nenávisť.“²⁸¹ Nebo si také můžeme všimnout cíleného apelu na nejcitlivější stránky muže: „Pokud by došlo k nějakému konfliktu, musíte být silní bojovníci a chránit své ženy a děti, chránit jejich svobodu, chránit naši západní kulturu... Nechceme přeci, aby naše krásné ženy chodily zahalené od hlavy až k patě...“ Jako jistý manipulativní prvek při prezentaci zkreslujících informací o náboženství a jeho historii lze podle autorova názoru považovat i určitou, na přednáškách často používanou formu humoru, která některé rezolutní postoje šikovně zakrývá.

Pokusíme-li se zachytit určitý společný rys zvláště v otázce konceptů spojených s vymezením vůči jiným náboženstvím, všimneme si jejich zřetelně dichotomního charakteru, který automaticky implikuje zjednodušující představu poměrně vysoké

²⁸¹ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu*, Brno: Bílý deštník, 2005, s. 36.

homogenity obou systémů (například v konceptu tzv. náboženství víry a prožitku). Tento generalizující znak nás zvláště v případě kritiky islámu přivádí ke srovnání s konceptem, který Edward Saíd nazval „orientalismus“.²⁸² Orientalismus představuje určitý druh západního intelektuálního imperialismu či politické vize reality, jejíž struktura propaguje rozdíl mezi domácím (Evropa, Západ, „my“) a cizím (Orient, Východ, „oni“). V mnoha zde přítomných konceptech můžeme sledovat právě takto zjednodušenou představu islámu v podobě jakési platónské esence: Muslimské je iracionální, zdegenerované, dětské a odlišné; Evropské je racionální, ctnostné, vyzrálé a normální. Důležitou funkci tohoto druhu vnímání jsme již zmínili - tímto způsobem totiž vzniká nejenom jeden nový svět („Orient“), nýbrž dva („Orient“ a „Okcident“). „Náš svět“ je tedy takto definován negativně a právě ve vztahu k „tomu druhému“, čímž se stává konstrukce osobní identity závislou na přetrvání této dichotomní struktury. V souvislosti s islámem můžeme tedy mluvit o tom, že součástí implicitního náboženství šířeného Ole Nydahlem je právě také určitý druh orientalismu. Podívejme se nyní podrobněji na příčiny a funkce tohoto negativního sebevymezení BDC.

5.2 Příčiny a funkce negativního sebevymezení

Proces sebevymezení je funkce důležitá pro naplnění různých psychologických, sociálních a náboženských potřeb jedince i skupiny. Nemůžeme v něm sledovat jednoduchou lineární kauzalitu, jednotlivé osoby i skupina jako celek mají totiž ke svému jednání také různé specifické motivy a cíle, o jejichž naplnění se prostřednictvím procesu sebevymezení vědomě či nevědomě pokouší.

V první části této podkapitoly se na příčiny negativního sebevymezení podíváme z hlediska jedince setkávajícího se sociálním prostředím a učením skupiny a ukážeme si na jejich souvislost s nevědomými tendencemi po naplnění univerzálních lidských potřeb a částečně vědomými vizemi celistvé pravdivosti učení. Na vědomé úrovni je pak toto sebevymezení odvozeno od běžné mediální produkce a osobních negativních zkušeností praktikujících.

V druhé části se pokusíme o uchopení těchto příčin jako specifických funkcí důležitých pro zachování a budování stability rostoucího systému, jakými jsou například

²⁸² E. W. Saíd, *Orientalismus*, Praha: Paseka, 2008.

potřeba motivace členů k praxi a angažovanosti, imunizace společnosti a získávání nových členů.

Jak uvidíme dále, ve většině následujících případů není zcela možné rozlišit, kdy je sebevymezení projevem pocitu výlučnosti, kdy internalizace negativně definovaných metakonceptů teprve k tomuto pocitu vede, nebo kdy se oba aspekty objevují společně. Vzhledem k poznatkům vyplývajícím z této práce budeme však jednoduše předpokládat, že oba aspekty jsou korelativní.

Nejdříve se tedy zaměříme na analýzu příčin negativního sebevymezení z hlediska psychologie jedince a jeho interakcí s různými stránkami náboženské společnosti. Při vědomí značného zjednodušení se pokusíme o schematizaci do kategorií příčin nevědomých, částečně vědomých a vědomých.

(1) Za první příčinu považujeme různé psychologické faktory, které Abraham Maslow nazval hierarchie potřeb. Podle Maslowa existují kromě základních biologických potřeb také další univerzální lidské potřeby nezávislé na prostředí, které se ve většině případů projevují v zásadě postupně až po naplnění potřeby předchozí. Tedy po naplnění biologických potřeb vystupuje do popředí potřeba bezpečí, dále potřeba někam patřit a být milován, potřeba úcty a sebeúcty apod.²⁸³ K uspokojení těchto univerzálních potřeb pak dochází prostřednictvím další plejády potřeb specifických.²⁸⁴

V tomto případě se domníváme, že prostředkem k uspokojení univerzální potřeby někam patřit může být specifická potřeba racionalizace, podle Fromma určitý kompromisní prostředek mezi zmíněnou univerzální potřebou a rozumovými schopnostmi člověka projevovaný loajalitou ke skupině a vůdci.²⁸⁵ Za hlavní aspekt však můžeme považovat spíše následující univerzální potřebu (sebe)ocenění, resp. z ní vyplývající specifickou potřebu pocitu výjimečnosti manifestovanou určitou mírou vlastního negativního sebevymezení. Jednoduše řečeno, praktikující zažívá „dobrý pocit“ z naplnění této potřeby při přesvědčení o výjimečnosti jím následované skupiny a učení, v čemž se sám utvrzuje. Naplňování univerzální potřeby ocenění má pak i svůj sociální aspekt, kdy si zejména mladí lidé hledající ve skupině své místo a identitu

²⁸³ P. Říčan, *Psychologie náboženství a spirituality*, Praha: Portál, 2007, s. 232.

²⁸⁴ R. Gróf, *Motivácia k náboženskej činnosti v buddhistickej skupine Diamantová cesta*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 98-99.

²⁸⁵ E. Fromm, *Psychoanalýza a náboženství*, Praha: Aurora, 2003, s. 66-67.

presvědčení o své výjimečnosti (v kontextu výjimečnosti skupiny) vzájemně potvrzují. Mladí dospělí mají podle výzkumů prováděných již před sto lety skutečně tendenci k hledání vlastní identity, které má náboženskou povahu.²⁸⁶ To je důležité zvážit také vzhledem k faktu, že meditační centra BDC navštěvují převážně mladí lidé mezi 18 až 30 lety života.²⁸⁷

Na ostře se vymezující religiozitu BDC tak můžeme pohlédnout i ze spirituálně vývojového hlediska teorie stupňů víry (stages of faith) Jamese Fowlera. Podle této teorie člověk může v životě procházet až šesti stupni náboženského vývoje. Důležité je, že v každém stupni nalézá smysl jiným způsobem vždy odpovídajícím danému charakteru jeho spirituality, v kterémkoliv z nich však může zůstat libovolně dlouhou dobu, případně i celý život. Čtvrtý stupeň tzv. individuálně-reflexivní víry často zahrnuje právě ranou i pozdější dospělost a projevuje se ve vědomí relativity starého náboženského přesvědčení a ostrých rozporů, v hledání nové vlastní identity, až vypjatě kritickém myšlením a zesíleném sklonu přizpůsobovat svým novým představám své vidění druhých lidí.²⁸⁸ Zde je tedy důležité si povšimnout i možné souvislosti mezi spirituálním stupněm převážně mladých praktikujících BDC se způsobem naplňování zmíněných univerzálních lidských potřeb.

(2) Za druhé mluvíme o vizi komplexní hodnověrnosti učení. BDC představuje ve své celistvosti veliký soubor konceptů týkajících se životního stylu, psychologie, filosofie, náboženství, kosmologie, politiky, etiky apod. Peter Berger tento soubor nazývá symbolickým světem, který představuje matici veškerých společensky objektivovaných a subjektivně reálných významů a vytváří tak ucelený svět legitimizující a uspořádávající jedincův život.²⁸⁹ Udržování takového symbolického světa pak zajišťuje společenská organizace.

Důvody k hledání takového uceleného a soudržného systému jsou zvláště v současné tzv. postmoderní době celkové relativizace a pluralizace nasnadě, souvisí totiž podle Bergera s nepříjemnou ztrátou pevných jistot: „Většina lidí chce nějaké jistoty, chce nějaké hodnoty a názory, které je možné tu více, tu méně považovat za

²⁸⁶ P. Říčan, cit. dílo, s. 247.

²⁸⁷ „Profil centra buddhismu Diamantové cesty v Brně“ [online], *Dům Diamantové cesty Brno*, 2007 [cit. 2009-03-03], URL: <www.dumdc.cz/files/bdc_brno_profil.pdf>, s. 6.

²⁸⁸ P. Říčan, cit. dílo, s. 253-254.

²⁸⁹ P. Berger, *Sociální konstrukce reality*, Brno: CDK, 1999, s. 97-98.

samožřejmé.²⁹⁰ Tato touha se pak často projevuje v oproti relativismu druhém extrému - fanatismu.²⁹¹

Richard Gróf hovoří o iluzi komplexní hodnověrnosti BDC jako o důležitém motivačním a aktivizačním prvku ve skupině. K posuzování hodnověrnosti učení Diamantové cesty jako jediného celku podle něho přispívá jak přirozená lidská schopnost generalizace, tedy vzájemného přenášení vlastností mezi podobnými objekty, tak i samotný metakoncept BDC, podle něhož různé části životního stylu a učení představují jednotný celek. Tvrdí, že Ole Nydahl takovouto generalizaci na přednáškách často podporuje přirovnáním důvěry v lamu k vědomostem učitelky.²⁹²

Buddhizmus nie je založený na viere, ale na skúsenosti. Niektoré veci, ktoré Buddha hovoril, si môžeme overiť hneď, iné idú s našim súčasným stavom poznania overiť ťažšie. Ale podobne ako získame dôveru k učiteľke matematiky, keď si naozaj overíme, že 1+1 je 2 a neskôr jej už veríme, že má pravdu aj v príkladoch, ktoré ešte nevieme vypočítať, mali by sme podobnú dôveru časom získať aj k dharme alebo lámovi.²⁹³

Jinými slovy se jedná o zavádějící radu „spolehněte se na lamu jak v předávání učení, tak v životních zkušenostech“²⁹⁴, kterou Nydahl dává také ve své knize *Jak se věci mají* (2005). Vize komplexní hodnověrnosti BDC tak vede k internalizaci šířeného implicitního náboženství, tedy k často nekritickému ztotožnění se se souborem konceptů (či některými jeho částmi) zmíněným v předchozí podkapitole. Podle Vojtíška právě tento nekritický postoj vede například k častému přejímání Nydahlových islamofobních stereotypů jeho posluchači: „Daleko větší znepokojení vyvolává Nydahlova ostrá, nedostatečně fakticky podložená kritika islámu a zvláště pak její kombinace s jeho výše zmíněnou rolí silného, bezvýhradného následováníhodného vůdce.“²⁹⁵

Vize komplexní hodnověrnosti BDC se zde úzce váže na osobnost Ole Nydahla a závisí tedy na míře identifikace praktikujícího s lamou. Ačkoliv by tato identifikace měla probíhat na vnitřní úrovni, tedy prostřednictvím spojení s lamovou osvícenou podstatou, nevyhýbá se přirozeně ani vnějším projevům spojeným s konstrukcí

²⁹⁰ P. Berger, *Vzdálená sláva*, Brno: Barrister & Principal, 1997, s. 61.

²⁹¹ Tamtéž, s. 63.

²⁹² R. Gróf, *Motivácia k náboženskej činnosti v buddhistickej skupine Diamantová cesta*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 185.

²⁹³ Tamtéž.

²⁹⁴ O. Nydahl, *Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu*, Brno: Bílý deštník, 2005, s. 86.

²⁹⁵ Z. Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 6.

implicitního náboženství. Nydahlova přirozená autorita jako taková ve společnosti BDC zřejmě vychází nejen z jeho charismatu a „modernosti“, nýbrž právě ze samotných osobních náboženských zkušeností a vědomí rozvoje jeho následovatelů. Tyto záležitosti pak podporují důvěru v lamovy myšlenky i mimo čistě náboženský kontext a podílí se na utváření přesvědčení o duchovní nadřazenosti vlastní skupiny. To mohou být jedny z důvodů, proč se praktikující ztotožňují i s implicitní stránkou náboženství BDC. Bez ohledu na osobní ztotožnění však Nydahlovy výroky týkající se například islámu akceptují všichni členové i učitelé BDC, s nimiž se autor setkal. To je poměrně logické, jestliže přihlídneme například k perspektivě cestujícího učitele Radka Růžičky, který tvrdí, že „pokud na lamovi Olem někdo vidí nějaké divné vlastnosti, vnímá své vlastní rušivé emoce“.²⁹⁶

(3) Převážně vědomou je pak častá potřeba sebevymezení zejména vůči „křesťanské ztuhlosti a dogmaticčnosti“ související evidentně se specifickostí českého náboženského prostředí a jeho historicky daným vývojem. Je tedy založena z velké části na osobních záporných zkušenostech členů s církevními institucemi.

Při své kritice islámu se pak často Ole Nydahl, cestující učitelé i samotní praktikující odkazují na mediální produkci: „Každý, kdo čte noviny, si o tom udělá svůj obrázek.“ Hlavní zdroj informací, kterým jsou v tomto případě běžná média, je důležitým elementem pro pochopení příčin této kritiky. Pro potřebu negativního sebevymezení skupiny se tak často stávají užitečné určité mediální stereotypy o muslimech a islámu²⁹⁷, jak jsme například mohli vidět v kauze *Já, muslim*. Otázka islámu se proto v rámci skupiny nedisktuje v odborné rovině. Tu se Ole Nydahl a ve své většině ani členové a učitelé BDC nepokouší reflektovat a jejich kritika se tak jeví poněkud nekvalifikovanou.²⁹⁸

²⁹⁶ Tímto způsobem Radek Růžička na serveru BDC objasnil pochyby jistého tazatele ohledně Nydahlovy kritiky islámu na přednášce v květnu 2005 v Praze. Pochyb a dotazů na toto téma v sekci „Otázky odpovědi“ je možno nalézt celou řadu. R. Růžička, „Otázky a odpovědi“ [online], *Buddhismus Diamantové cesty* [cit. 2009-03-06], URL: <http://www.bdc.cz/index.php?option=com_akobook&func=search>.

²⁹⁷ D. Topinka (ed.), „Výzkumná zpráva Integrovaný proces muslimů v ČR - pilotní projekt“ [online], *Migrace online*, 2007 [cit. 2009-03-14], s. 5-6, 16, 24, 30, 94, URL: <http://www.mvcr.cz/dokument/2007/integrace_muslimu.pdf>.

Podrobněji o obrazu českých muslimů v médiích M. Křížková, „Neviditelná menšina - analýza mediálního obrazu českých muslimů“ [online], *Migraceonline.cz*, 2006 [cit. 2009-03-19], URL: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955100>>.

²⁹⁸ Z. Vojtíšek, *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*, 2006, s. 4.

Zvláště zřetelným východiskem je zde slabý ohled na hlubší souvislosti a dějinný charakter kultury sekularismu a lidských práv, čímž dochází k jejímu automatickému nadřazení a tradiční univerzalizaci. V tomto případě se však zřejmě jedná o určité všeobecně společensky sdílené paradigma orientalismu projevující se ve formě intelektuálního imperialismu, tedy přesvědčení o výlučnosti vlastní pravdy. Ole Nydahl a další učitelé mohou být v tomto smyslu ovlivněni též Radkem Růžičkou zmiňovaným učením Kálašakra tantry.

Nyní se podíváme na funkce negativního sebevymezení společnosti. Ty zřejmě hrají důležitou roli pro zachování a budování stability jejího symbolického světa. Funkcemi takového sebevymezení jsou především podpora dynamiky, imunizace a růstu společnosti. Pokud mluvíme o těchto funkcích, máme na mysli hlubší důvody, které mají k šíření identity negativně definujících konceptů v rámci BDC sami cestující učitelé a Ole Nydahl, nikoliv běžní praktikující. Zkoumáme tedy účel existence a šíření sebevymezení implicitního náboženství.

(1) Základní funkcí obecné vnější kritiky, tedy vytváření jasné náboženské identity, je stimulace dynamiky hnutí. Jasné sebevymezení společně s již zmiňovanou akceptací celistvé hodnověrnosti učení se ve značné míře podílí na motivaci praktikujících DC.²⁹⁹ Ole Nydahl může mít značný zájem na tom, aby v jeho centrech praktikovali lidé se silnou identitou, od nich lze totiž pravděpodobně čekat mnohem vyšší míru aktivismu a angažovanosti v celém hnutí. K jasnému rozlišení mohou být on i cestující učitelé vedeni tedy právě tímto vědomím. Relativismus skupinu oslabuje, naopak konstrukce koherentního a uceleného symbolického světa jasně vymezeného vůči jiným symbolickým světům tvoří pevnou jistotu, která dává pocit výjimečnosti a aktivizuje své následovníky.

(2) Za druhé si můžeme sebevymezení v rámci BDC představit jako určitý imunitní systém.³⁰⁰ Základními třemi funkcemi takového imunitního systému je udržování vnitřní koheze sanghy (skrz hrozbu islámu) související i s prevencí konverze (zvláště k jiným buddhistickým skupinám) a narušení čistoty odkazu a ochrana před

²⁹⁹ R. Gróf, *Motivácia k náboženskej činnosti v buddhistickej skupine Diamantová cesta*, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 193.

³⁰⁰ Představou sebevymezení jako imunitního systému byl autor tohoto textu inspirován Richardem Grófem v osobní korespondenci a považuje tuto interpretaci za velice nosnou. R. Gróf, emailová korespondence [2009-02-17].

kontaminací společnosti nežádoucími lidmi (těmi, kteří „nejsou schopni samostatně myslet“).

Potřeba vymezení jasných hranic vůči jiným buddhistickým školám a zvláště pak vůči jiným školám tibetského buddhismu je pochopitelná především vzhledem k jejich široké společné ideové bázi. A jak jsme si ukázali v kapitole 3.2, problém konverze hraje i v případě BDC svou nezanedbatelnou roli. Stejně jako pro motivaci členů hraje představa celkové a ucelené hodnověrnosti symbolického světa svou roli i pro důvěru v učení. Z těchto důvodů pravděpodobně Nydahl varuje před paralelním navštěvováním učitelů jiných linií: Ve chvíli, kdy dochází k narušení jasné identity, musí praktikující relativizovat ty části učení, ve kterých se dané školy odlišují, a zpochybňuje tak vizi celkové hodnověrnosti. Tímto způsobem může docházet k poklesu legitimacy a důvěry ve výjimečnost učení, což může vést až k nežádoucím konverzím. Druhým důvodem může být snaha po zachování čistoty a autenticity odkazu linie.

Nydahl zřejmě skutečně věří, že islám představuje pro naši civilizaci zásadní hrozbu, a z údajného pocitu zodpovědnosti a soucitu se tak tímto způsobem pokouší lidi chránit a probouzet v nich vědomí politické zodpovědnosti, sebevědomí a přesvědčení o vlastní výjimečnosti. Stylizuje se proto záměrně do pozice politicky nekorektního „ochránce“ (západní civilizace). Tím, že vytváří obraz společného přicházejícího nepřítele, vyvolává strach a přispívá tak k růstu sociální soudržnosti sanghy a osobní angažovanosti členů v politických tématech souvisejících s problematikou islámu a imigrace (v praxi se však jedná o menšinu). Internalizací statutu „ochránce“ mezi členy společnosti pak dochází k dalšímu růstu pocitu výjimečnosti (členové BDC jako jedni z mála „anticipují velkou hrozbu“) a soudržnosti skupiny.

Třetí záměrnou imunitní funkcí ostrého sebevymezení je selektivita. Nydahl sám tvrdí, že během přednášek demonstruje svůj radostný přístup k lásce a sexu a varuje například před nebezpečím islámu proto, aby z center odfiltroval problematické skupiny lidí, kteří podle něho nemají zdravý přístup ke svému tělu a nejsou schopni samostatně přemýšlet.³⁰¹ „Samostatně přemýšlet“ podle Nydahla nejsou schopni nejspíš všichni, kteří nesdílí jeho pohled na islám a jsou tedy tzv. „politicky korektní“. Takto je BDC chráněn před „kontaminací“ příliš odlišnými koncepty a jejich nositeli, kteří mohou pro celkovou koherenci sdíleného symbolického světa ale i „naladění“ skupiny představovat

³⁰¹ O. Nydahl, *Moudrost okamžiku*, Brno: Bílý deštník, 2006. s. 39.

hrozbu. Zároveň je tímto způsobem také v rámci sanghy udržována určitá míra uniformity zajišťující její vnitřní kohezi. Jakub Kadlec vysvětluje toto jasné vymezování buddhismu potřebou šetřit čas, který by v opačném případě přišel vnívat s lidmi, jimž styl BDC nevyhovuje.³⁰²

(3) Zvláště v případě vymezování se vůči křesťanství, tedy prezentace buddhismu jako nenáboženského, resp. zcela nedogmatického a empiricky ověřitelného systému, se jedná o „image“ skupiny. Pokud chce BDC být zajímavou výzvou pro více potencionálních konvertitů (zvláště z mladé generace), je třeba jeho prezentovaný obraz upravit dle často protikřesťanského naladění posluchačů, o kterém jsme mluvili v definici vědomých příčin ostrého vymezování jednotlivých členů. Tradiční soupeření mezi tibetskými školami v šíření dharmy, tedy zaměření na získávání nových členů, se v případě BDC projevují mimo ostrého sebevymezování také zřetelnou Nydahlovou snahou být kontroverzní, aby přitáhl více zájemců a upoutal pozornost. Některé hédonistické a revoltující Nydahlovy postoje jsou pak jasně zaměřeny zejména na mladou generaci lidí. I mezi nimi dochází k jisté selektivitě, vzhledem k současnému růstu organizace je však zřejmě tento styl úspěšný, čímž zpětně sám sebe legitimizuje.

Závěrem je důležité říci, že načrtnuté příčiny a funkce negativního sebevymezování v BDC jsou zjednodušenou schematizací. Proto při analýze těchto příčin nestačí jednoduše škatulkovat - ve většině případů se pravděpodobně jedná o různé kombinace zmiňovaných bodů, což vyplývá i z výsledku autorova terénního výzkumu. Závisí také na mnoha dalších elementech ovlivňujících toto sebevymezení, jakými jsou například různé specifické osobnostní charakteristiky, složení daného centra a délka praxe u BDC.³⁰³ Zejména u členů praktikujících BDC kratší dobu nelze počítat s internalizací symbolického světa skupiny v jeho celku apod.

³⁰² J. Kadlec, *Buddhismus na Západě* [předneseno 2009-03-25], Pardubice.

³⁰³ Například dva dotazování uvedli, že byli Nydahlovými ostrými názory na islám ovlivněni zejména zpočátku. Honza, osobní rozhovor [2009-01-11], Praha. Saša, emailová korespondence [2009-01-22].

ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusil odpovědět na otázku, proč má náboženská společnost Buddhismus Diamantové cesty tendenci se vůči svému okolí, resp. jiným směrům buddhismu i jiným náboženstvím, vymezovat negativně, a jakou souvislost má na Západě tento proces se samotnou osobností zakladatele a vůdce hnutí Ole Nydahla. Mou hlavní tezí bylo, že negativní sebevymezení v rámci skupiny má úzkou souvislost s konstrukcí osobní náboženské identity členů.

Na problematiku je třeba nahlížet v kontextu celkového kulturního posunu společnosti, v rámci něhož dochází ke zpochybnění a opouštění zavedeného náboženství a hledání systému odpovídajícího výsledkům současného vědeckého poznání. Takovým požadavkům v souladu s hodnotami současné společnosti odpovídá právě koncept jóginství BDC.

Již některé základní teze tohoto nového náboženského hnutí souvisí s jeho sebevymezením a výlučností vůči jiným směrům buddhismu i jiným náboženstvím (Diamantová cesta jako nejrychlejší a neúčinnější cesta pro nejbystřejší Buddhovy posluchače, nenáboženská interpretace buddhismu, buddhismus jako náboženství prožitku proti náboženství víry apod.). V pohledu na jiná náboženství pak tyto předpoklady implikují u některých členů superiorní postoj, který úzce souvisí s přejímáním názorů Ole Nydahla a projevuje se zvláště v reprodukci jeho islamofobních stereotypů. Toto přesvědčení se pak stává vedle explicitního náboženství skupiny náboženstvím implicitním a podílí se tak na utváření celkového koherentního symbolického světa, tedy náboženské identity členů. Takovéto implicitní náboženství má některé rysy orientalismu a menšinu členů vede též k osobnímu aktivismu v oblasti islámu a imigrace, u naprosté většiny se však zřejmě projevuje pouze na úrovni myšlení a řeči.

Na osobní úrovni běžných učitelů i praktikujících má negativní charakter vymezení BDC tři příčiny. Jsou to univerzální potřeby někam patřit a dosáhnout (sebe)ocenění a jejich specifické potřeby racionalizace a pocitu výjimečnosti. Dále je to legitimizace symbolického světa BDC jako celku, k níž přispívá potřeba jistoty v pevném a uceleném systému, přirozené tendence ke generalizaci, metakoncept celistvé hodnověrnosti BDC a kompletní identifikace s lamou prostřednictvím osobní

náboženské zkušenosti členů. Na vědomé úrovni je toto sebevymezení odvozeno od běžné mediální produkce, osobních negativních zkušeností praktikujících a od hlubších sociokulturně determinovaných světonázorových východisek.

Z hlediska zachování a budování stability sociálního organismu reprezentovaného Ole Nydahlem a cestujícími učiteli se jedná o tři základní funkce tohoto sebevymezování. Je to především podpora angažovanosti a motivace uvnitř společnosti, imunizace jako udržování koheze a ochrany před nežádoucí konverzí a kontaminací a šíření školy BDC.

Tím, že k definici pozitivní náboženské identity dochází často negativně, stává se tato identita závislou na apriorně negativním charakteru odmítaného jevu. Předpokládám, že s pádem této duality by tedy pravděpodobně došlo i k narušení identity členů. Z tohoto důvodu může být pro skupinu BDC důležité zachování stávající formy uchopení kritizovaných fenoménů.

Pocit výjimečnosti a výlučnosti, který skupinu provází, není u nových náboženských hnutí i u mnoha náboženství pravděpodobně ničím zvláštním. Ačkoliv však v záležitosti islamofobních postojů nalézá BDC shodu s některými registrovanými křesťanskými náboženskými společnostmi, nehraje v těchto skupinách otázka islámu pravděpodobně tak významnou roli pro jejich sebedefinování. Zde je důležité si povšimnout zejména role Ole Nydahla, jehož autorita hraje pro konstrukci náboženské identity členů velkou roli. To souvisí s daným spirituálním vývojovým stupněm praktikujících, což jsou převážně mladí lidé.

Předpokládám, že závěry analýzy příčin a funkcí tohoto druhu vlastního vymezování je možné omezeně aplikovat také jiné náboženské skupiny, tato práce tak svým dílem přispívá k pochopení určité dimenze fenoménu nových náboženských hnutí obecně. Rád bych ale na závěr znovu zdůraznil, že jsem se zde věnoval pouze jednomu úzkému aspektu náboženské společnosti BDC a nesnažil jsme se tak o její zachycení v celé komplexnosti. Pokusil jsem se tedy o popis a vysvětlení mechanismů tvorby identity členů v souvislosti s vnějším vymezováním, nevěnoval jsem však pozornost explicitní stránce náboženství. V tomto směru jsem se často setkával s altruistickou základní motivací a vnitřním rozvojem adeptů.

Pro další posun poznání v této oblasti doporučuji hlubší terénní výzkum kvantitativního charakteru, který by pracoval s mnohem širším výzkumným vzorkem a

mohl tak odhalit další specifické souvislosti například v konstrukcích identit členů různých věkových a genderových skupin. Podobný terénní výzkum v této oblasti dosud nebyl proveden. Charakter takového výzkumu by rovněž umožňoval činit hodnotnější a reprezentativnější závěry, než jaké mohla poskytnout tato práce.

BIBLIOGRAFIE

I. Primární literatura:

A: Monografie

Buddhismus Diamantové cesty:

Lehnert, Tomek. *Darebáci v rouchu: Interní kronika současných čínsko-tibetských intrik v linii Karma Kagjü buddhismu Diamantové cesty*. Praha: Společnost Diamantové cesty, 2000. 324 s. ISBN 80-238-5137-3.

Nydahl, Ole. *Čtyři přípravná cvičení: Ngöndro – první kroky v Diamantové cestě buddhismu* [2. vydání]. Brno: Bílý deštník, 2004. 105 s. ISBN 80-239-3287.

Nydahl, Ole. *Hovory s lamou Ole Nydahlem* [1. vydání]. Praha: Ogme, 1996. 101 s. ISBN 80-901129-5-1.

Nydahl, Ole. *Jak se věci mají: Současný úvod do Buddhova učení*. Brno: Bílý deštník, 2007. 209 s. ISBN 80-903821-1-8.

Nydahl, Ole. *Jak se věci mají: Živé pojetí buddhismu*. Brno: Bílý deštník, 2005. 94 s. ISBN 80-239-2497-4.

Nydahl, Ole. *Jízda na tygrovi* [2. vydání]. Brno: Bílý deštník, 2004. 448 s. ISBN 80-239-3280-2.

Nydahl, Ole. *Moje cesta k lamům* [1. vydání]. Praha: Společnost Diamantové cesty, 1999. 189 s. ISBN 80-238-4243-9.

Nydahl, Ole. *Moudrost okamžiku: Buddhismus Diamantové cesty v otázkách a odpovědích* [1. vydání]. Brno: Bílý deštník, 2006. 212 s. ISBN 80-239-7054-2.

Nydahl, Ole. *Velká pečeť* [přel. Olga Ryantová]. Brno: Bílý deštník, 2000. 206 s. ISBN 80-238-5700-2.

Ostatní zdroje:

Dhammananda, K Sri. *Jak se věnovat buddhismu*. Pardubice: SATI Pardubice, 2007. 48 s. ISBN 978-80-903688-0-4.

le Gall, Robert; Džigme rinpoče. *Mniha a lama: Rozhovory s Frédéricem Lenoirem*. Praha: Volvox Globator, 2005. 264 s. ISBN 80-7207-568-3.

B: Články ve sbornících, seriálových publikacích a na internetu

Buddhismus Diamantové cesty:

„Buddhismus Diamantové cesty v České republice.“ *Buddhismus Diamantové cesty*, 2008 [cit. 2009-02-18]. URL: <http://www.bdc.cz/_media_files/tiskove-zpravy/Buddhismus_Diamantove_cesty_v_Cesku.doc>.

Centers' Meeting 2007 in Braunschweig: Lining up for the future, 28 s.

„České projekty“ [online]. *Buddhismus Diamantové cesty*, 2004 [cit. 2009-03-18]. URL: <<http://www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=44&Itemid=66>>.

„Čeští učitelé“ [online]. *Buddhismus Diamantové cesty*, 2004 [cit. 2009-02-18]. URL: <<http://www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=14&Itemid=37>>.

Hartung, Caty. „Večer otázek a odpovědí v rámci MLK v Těnovicích v červenci 2008.“ *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008): 40-45.

„Historie.“ *Nadační fond Nydahl* [cit. 2009-02-18]. URL: <<http://www.bdc.cz/nfn/index.php?link=historie>>.

Kadlec, Jakub. *Buddhismus na Západě* [předneseno 2009-03-25]. Pardubice.

Kadlec, Jakub. „Půlnoční dharma 10.08.2006“ [online pořad]. *Radio* 1. URL: <http://www.radio1.cz/mp3/porady_2006/PULNOCNI_DHARMA_2006-08-09.MP3>.

Kadlec, Jakub. „Půlnoční dharma 08.02.2007“ [online pořad]. *Radio* 1. URL: <http://www.radio1.cz/mp3/porady_2007/PULNOCNI%20DHARMA-2007-02-08.MP3>.

Kadlec, Jakub. *Úvod do Buddhismu Diamantové cesty* [předneseno 2007-12-05]. Pardubice.

„Lama Ole Nydahl“ [online], *Diamond Way Buddhism Worldwide* [cit. 2009-03-18], URL: <<http://www.diamondway-buddhism.org/default.asp?col=03&t=teachers.htm#LamaOleNydahl>>.

„Meditační centra a skupiny Buddhismu Diamantové cesty v ČR.“ *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008): 85.

Nydahl, Ole. *Buddha a láska* [předneseno 2008-12-09]. Praha.

Nydahl, Ole. „Buddha a láska: Rozhovor s lamou Ole Nydahlem v Těnovicích.“ *Buddhismus dnes: Buddha a láska* 16 (2008): 10-15.

Nydahl, Ole; Graham, Matt. „Lama Ole Nydahl, Controversial, Unconventional Lama, Speaks Tonight“ [online rozhovor], *Willamete Week Online*, 2008 [cit. 2009-03-26], URL: <<http://wwweek.com/wwire/?p=16747>>.

Nydahl, Ole; Hedegaard, Lars. „The Buddha Meets Holger Danske“ [online]. *Sappho*, 2007 [cit. 2009-03-08]. URL: <<http://www.sappho.dk/Den%20loebende/nydahl-english.html>>.

Nydahl, Ole. „Jaké to je...být buddhistou: Ochránce“ [rozhovor]. *Yellow* 10 (2005): 52. URL: <http://www.bdc.cz/_media_files/my-v-mediich/yellow/phowa_yellow_10_2005-7.jpg>.

Nydahl, Ole. „Lama Ole Nydahl: Korán říká, zabíjejte. To nechceme“ [online]. *Aktuálně.cz*, 2007 [cit. 2009-03-08]. URL: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=448769>>.

Nydahl, Ole. „Lama Ole Nydahl představil v Praze knihu "Buddha a láska““ [online rozhovor]. *Aktuálně.cz*, 2008 [cit. 2009-03-07]. URL: <<http://aktualne.centrum.cz/video/?id=229620>>.

Nydahl, Ole. „Lama Ole Nydahl - Světová náboženství“ [online]. *Lama Ole Nydahl*. URL: <www.lama-ole-nydahl.cz/svetove-nabozenstvi-buddhismus.htm>.

Nydahl, Ole. „Marcelo Toutin entrevista a Lama Ole Parte 3“ [online rozhovor]. *YouTube* [cit. 2009-03-03]. URL: <<http://www.youtube.com/watch?v=QgVPOMHxqAY&NR=1>>.

Nydahl, Ole. „Prožívám exploze radosti“ [online]. *Buddhismus Diamantové cesty*, 2004 [cit. 2009-03-08]. URL: <www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=144&Itemid=2>.

Nydahl, Ole. „Udržování živého buddhismu“ [online]. *Lama Ole Nydahl*, 1998 [cit. 2009-03-03]. URL: <<http://www.lama-ole-nydahl.cz/zivy-buddhismus.htm>>.

Nydahl, Ole. *Úvodní přednáška* [předneseno 2008-08-01], Těnovice u Plzně.

Nydahl, Ole. „Welcome to diamondway-teachings.org!“ [online]. *Diamond Way Buddhism* [cit. 2009-03-06]. URL: <<http://www.diamondway-teachings.org>>.

Olech, Rafal. „Buddhismus na Východě vymírá“ [online]. *Buddhismus Diamantové cesty*, 2008 [cit. 2009-03-06]. URL: <www.bdc.cz/brno/files/media/tz_buddhismus_na_vychode_vymira_rafal_olech_ol.doc>.

„Organizace – O nás.“ *Buddhismus Diamantové cesty* [online], 2004. URL: <<http://www.bdc.cz/index.php?option=content&task=view&id=42&Itemid=64>>.

Pešta, Jaroslav. *Buddhismus - o fungování mysli* [předneseno 2009-03-12]. Chrudim.

„Profil centra buddhismu Diamantové cesty v Brně“ [online], *Dům Diamantové cesty Brno*, 2007 [cit. 2009-03-03]. URL: <www.dumdc.cz/files/bdc_brno_profil.pdf>.

Růžička, Radek. „Otázky a odpovědi“ [online]. *Buddhismus Diamantové cesty* [cit. 2009-03-06]. URL: <http://www.bdc.cz/index.php?option=com_akobook&func=search>.

Virt, Roman. „Korán je rozporná a nesnášenlivá kniha“ [online]. *Britské listy*, 2005 [cit. 2009-03-09]. URL: <<http://www.britske-listy.cz/2005/1/20/art21608.html>>.

Základní dokument BDC.

„Životopis [online].“ *Lama Ole Nydahl* [cit. 2009-02-16]. URL: <<http://www.lama-ole-nydahl.cz/zivotopis.htm>>.

Ostatní zdroje:

Drápal, Dan. *Dan Drápal* [online], 2009. URL: <<http://dan.drapal.org>>.

Džigme rinpoče, „Buddhism in the West“ [online rozhovor], *Diamond Way Buddhism*, 1996 [cit. 2009-03-06]. URL: <http://www.diamondway-teachings.org/export/en/content/interviews/jigme_buddhism_west.html>.

Lotusblätter 13/4 (1999): 64f.

Lotusblätter 14/1 (2000): 56-61.

Ryantová, Olga. „Jiří Ovečka: Za Infiltrací si stojím“ [online]. *euRabia*, 2005 [cit. 2009-03-10]. URL: <<http://www.eurabia.cz/Articles/107-jiri-ovecka-za-infiltraci-si-stojim.aspx>>.

Stotz, Daniel. *Kritiken an der Lama-Ole Organisation von Daniel Stotz 3/2008*. Semily.

Zatloukal, Richard. „Odmítáme, aby byli novináři napadáni za uvedení nezkreslených faktů“ [online], *euRabia*, 2005 [cit. 2009-03-10], URL: <<http://www.eurabia.cz/Articles/108-odmitame-aby-byli-novinari-napadani-za-uvvedeni-nezkreslenych-faktu.aspx>>.

C: Terénní výzkum

Současní praktikující:

Daniel. Osobní rozhovor [2008-08-02]. Těnovice.

Filip. Osobní rozhovor [2009-01-11]. Praha.

Honza. Osobní rozhovor [2009-01-11]. Praha.

Libor. Osobní rozhovor [2008-01-28]. Praha.

Lukáš. Osobní rozhovor [2008-10-29]. Pardubice.

Marián. Osobní rozhovor [2008-11-05]. Pardubice.

Marián. Emailová korespondence [2009-02-01].

Marián. Emailová korespondence [2009-02-27].

Martin. Osobní rozhovor [2008-08-02]. Těnovice.

Petra. Osobní rozhovor [2008-10-29]. Pardubice.

Petra. Emailová korespondence [2008-11-20].

Stanislav. Osobní rozhovor [2008-08-02]. Těnovice.

Zuzana. Osobní rozhovor [2008-08-02]. Těnovice.

Bývalí praktikující:

Erik. Emailová korespondence [2009-01-20].

Pavla. Emailová korespondence [2009-01-21 - 2009-02-17].

Saša. Emailová korespondence [2009-01-21 - 2009-02-16].

Učitelé:

Matuška, Jan. Osobní rozhovor [2009-01-11]. Praha.

Růžička, Radek. Osobní rozhovor [2009-01-28]. Praha.

Růžička, Radek. Emailová korespondence [2009-02-16].

II. Sekundární literatura:

A: Monografie

Berger, Peter L.; Luckmann, Thomas. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění.*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

Berger, Peter L. *Vzdálená sláva: Hledání víry ve věku lehkověrnosti.* Brno: Barrister & Principal, 1997. 185 s. ISBN 80-85947-18-8.

Flood, Gavin. *An Introduction to Hinduism.* Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 341 s. ISBN 0-521-438780.

Fromm, Erich. *Psychoanalýza a náboženství*, Praha: Aurora, 2003. 124 s. ISBN 80-7299-066-7.

Gróf, Richard. *Motivácia k náboženskej činnosti v buddhistickej skupine Diamantová cesta.* Brno: Masarykova univerzita, 2008. 199 s.

Kolmaš, Josef; Zbavítel, Dušan; Grollová, Ivana. *Svět tibetského buddhismu* [1. vydání]. Praha: Slovart, 1996. ISBN 80-85871-88-2.

Kousalová, Olga. *Nedávný rozkol v tibetské buddhistické škole Karma-kagjü.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008. 105 s.

Kropáček, Luboš. *Islám a Západ.* Praha: Vyšehrad, 2002. 197 s. ISBN 80-7021-540-2.

Lopez, Donald S. *Příběh buddhismu: Průvodce dějinami buddhismu a jeho učením.* Brno: Barrister & Principal, 2003. 253 s. ISBN 80-86598-54-3.

Lužný, Dušan. *Nová náboženská hnutí.* Brno: Masarykova univerzita, 1997. 184 s. ISBN 80-210-1645-0.

Nešpor, Zdeněk; Lužný, Dušan. *Sociologie náboženství.* Praha: Portál, 2007. 232 s. ISBN 978-80-7367-251-5.

Rozehnalová, Jana. *Obráz tibetského buddhismu v českém kulturním prostředí.* Brno: Masarykova univerzita, 2003.

Říčan, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality.* Praha: Portál, 2007. 326 s. ISBN 978-80-7367-312-3.

Said, Edward W. *Orientalismus: Západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka, 2008. 458 s. ISBN 978-80-7185-921-5.

Samuel, Geoffrey. *Tantric Revisionings: New Understandings of Tibetan Buddhism and Indian Religion*. Surrey: Ashgate, 2005. 392 s. ISBN 978-0-7546-5280-9.

Vojtíšek, Zdeněk. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha: Portál, 2004, 462 s., ISBN 80-7178-798-1.

Waardenburg, Jacques. *Bohové zblízka: Systematický úvod do religionistiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 164 s. ISBN 80-210-1445-8.

Žagabpa, Cipön Wangčhug Dedän. *Dějiny Tibetu* [přel. Josef Kolmaš]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-410-6.

B: Články ve sbornících, seriálových publikacích a na internetu

Baumann, Martin. „Eine Art <<Buddhismus light>>?“ [online]. *Neue Luzerner Zeitung* Nr. 255 (2005): 11. URL: <<http://www.religionenlu.ch/pdf/2005-11-04.pdf>>.

Berounský, Daniel. „Bön“ [předneseno 2007-05-10]. *Indická náboženství II* [LS 2007]. KRF, Univerzita Pardubice.

Borup, Jørn. „Buddhism in Denmark“ [online]. *Journal of Global Buddhism Vol. 9* (2008): 27-37. URL: <<http://www.globalbuddhism.org/9/borup08.htm>>.

Bouška, Josef; Menschik, Tomáš. „Osvícení ve sportovní hale“ [online]. *Týden.cz*, 2007 [cit. 2009-03-03]. URL: <http://www.tyden.cz/tema/osviceni-ve-sportovni-hale_14359.html>.

Cirklová, Jitka. „Development of Interest in Buddhism in the Czech Republic“ [online]. *Journal of Global Buddhism Vol. 10* (2009). URL: <<http://www.globalbuddhism.org/10/cirklova09.htm>>.

Datta, Karubaki. „Reincarnation and Politics in Tibet“ [online]. *Bulletin of Tibetology*, 2000 [cit. 2009-01-23]. URL: <http://www.thdl.org/texts/reprints/bot/bot_2000_01-03_01.pdf>.

Fárek, Martin. „Hinduismus – reálné náboženství nebo konstrukt koloniální vědy?.“ *Religio* 14/2 (2006): 227-242.

Freiberger, Oliver. „The Meeting of Traditions: Inter-Buddhist and Inter-Religious Relations in the West“ [online]. *Journal of Global Buddhism Volume 2*, 2001 [cit. 2009-02-17]. URL: <<http://www.globalbuddhism.org/2/freiberger011.html>>.

Gearing, Julian. „Tibetan Buddhism the Western Way“ [online]. *Asia Times Online*, 2003 [cit. 2009-02-17]. URL: <<http://www.atimes.com/atimes/China/EL25Ad05.html>>.

Gróf, Richard. Emailová korespondence [2008-11-22].

Gróf, Richard. Emailová korespondence [2009-02-17].

Hála, Martin. „Strukturální a obsahová analýza serveru Eurabia.cz“ [online]. *Migrate online*, 2006 [cit. 2009-03-10]. URL: <<http://www.migrateonline.cz/e-knihovna/?x=1957012>>.

- Křížková, Martina. „Neviditelná menšina - analýza mediálního obrazu českých muslimů“ [online]. *Migraceonline.cz*, 2006 [cit. 2009-03-19]. URL: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1955100>>.
- Makransky, John. „The Emergence of Buddhist Critical-Constructive Reflection in the Academy as a Resource for Buddhist Communities and for the Contemporary World“ [online]. *Journal of Global Buddhism Vol. 9* (2008): 113-154. URL: <<http://www.globalbuddhism.org/9/Makransky08.htm>>.
- Moore, Tom. „Beware of Ole Nydahl and his Diamond Way sect“ [online]. *The Buddhist Channel*, 2006 [cit. 2009-03-18]. URL: <<http://www.buddhistchannel.tv/index.php?id=70,2619,0,0,1,0>>.
- Mrázek, Miloš; Vojtíšek, Zdeněk. „Nové registrace.“ *Dingir* 11/1 (2008): 8-9.
- Neumann, Alexandr. „Na slovíčko s... Alexandrem Neumannem“ [online]. *Tibetské listy* 18 (2002). URL: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=369>>.
- Ondomišiová, Zuzana. „Dějiny tibetského buddhismu.“ *Dingir* 7/4 (2004): 119-122.
- Polívka, Jan. „Midnight Dharma: Diamond Way Buddhism on the Air (Some Remarks to the Spreading of Tibetan Buddhism in the West)“ [online]. *Radio1: Půlnoční dharmá*, 2009 [cit. 2009-01-23]. URL: <http://www.radio1.cz/dokums_raw/Jan_Polivka-Midnight_Dharma_2007.doc>.
- Rozehnalová, Jana. „Hollywoodský“ buddhismus - nové podoby starého náboženství“. *Tibinfo* [online], 2004. URL: <<http://www.tibinfo.cz/clanek.php?id=465>>.
- Sklenka, Lubomír. „Tibetský buddhismus bez růžových brýlí“. *Dingir* 7/4 (2004): 122-125.
- Spal, Karel. „Analýza kauzy „Já, muslim““ [online]. *Migrace online*, 2007 [cit. 2009-03-10]. 23 s. URL: <http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/KSpal_Kauza_Ja_muslim.pdf>.
- Spal, Karel. „Religiozita Liberce“ [online]. *Religionistika.cz*, 2004 [cit. 2009-03-10]. URL: <www.religionistika.cz/liberec.htm>.
- Štampach, Ivan O. „Česká televize šíří neodůvodněně strach a xenofobii vůči muslimům“ [online]. *Britské listy*, 2005 [cit. 2009-03-10]. URL: <<http://www.blisty.cz/art/25565.html>>.
- Topinka, Daniel (ed.). „Výzkumná zpráva Integrovaný proces muslimů v České republice - pilotní projekt“ [online]. *Migraceonline.cz*, 2007 [cit. 2009-03-14]. 101 s. URL: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2040776>>.
- Vojtíšek, Zdeněk. *Charakter a učení náboženské společnosti „Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü“ a její činnost na území ČR*. 2006. s. 6.
- „Výpis z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností: Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü.“ *Ministerstvo kultury*, 2009 [cit. 2009-02-18]. URL: <http://www3.mkcr.cz/cns_internet/CNS/detail_cns.aspx?id_subj=10210&str_zpet=Seznam_cns.aspx>.
- „Why Diamond Way is a Cult! (updated)“ [online], *Diamond Way Cult*, 2008 [cit. 2009-03-18]. URL: <<http://diamondwaycult.blogspot.com/2008/11/why-diamond-way-is-cult-updated.html>>.
- Zálabová, Sandra; Vojtíšek, Zdeněk. „Tibetský buddhismus v České republice.“ *Dingir* 7/4 (2004): 130-133.

PŘÍLOHY

A

- 1) Považujete se za člena společenství Buddhismu Diamantové cesty?
 - 2) Jak a kdy jste se dostal právě k tomuto společenství?
 - 3) Koho považujete za svého hlavního učitele?
-

B

- 4) Jak rozumíte vztahu Diamantové cesty k jiným směrům buddhismu a v čem je Diamantová cesta specifická?
 - 5) Co se Vám vybaví, když se řekne Bůh, náboženství?
 - 6) Jaký je Váš názor na indické tradice (hinduismus)?
 - 7) Jaký je Váš názor na židovství (judaismus)?
 - 8) Jaký je Váš názor na křesťanství?
 - 9) Jak vnímáte islám a co o něm víte?
-

C

- 10) Změnil se Váš pohled na islám a jiná náboženství potom, co jste se dostal k BDC?
Jak?
- 11) Ovlivňují nějak tento Váš postoj názory Ole Nydahla (na islám) nyní?
- 12) Souhlasíte s těmito názory (hodnocením islámu i „náboženství“ obecně)?
- 13) Měli byste potíže s praxí, pokud byste tyto názory nesdíleli (mohli byste zůstat členem skupiny)?
- 14) Myslíte, že je správná častá Nydahlova prezentace názorů na islám apod. na přednáškách?